

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
VAIKO TEISIŲ APSAUGOS KONTROLIERIAUS
2008 METŲ VEIKLOS
ATASKAITA**

TURINYS

Ivadas	3
Skundų ir vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus iniciatyva pradėtų tyrimų analizė	5
Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje atlikti apibendrinimai ir tyrimai	12
Dėl pagalbos teikimo vaikams ir paaugliams Psichikos sveikatos centruose apklausos rezultatų	12
Dėl pagalbos cukriniu diabetu sergantiems vaikams	14
Dėl gausių šeimų situacijos	17
Dėl seksualinio smurto prieš vaikus paplitimas vaikų globos ir specialiojo ugdymo įstaigose	19
Dėl valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimo problemų	23
Dėl socialinio būsto nuomos problemų	25
Dėl pateiktos informacijos apie brolių ir seserų neišskyrimo principo taikymą, 2006-2007 metais nustatant globą (rūpybą), tėvų globos netekusiems vaikams	27
Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus komentarai bei siūlymai dėl Fakultatyvinio protokolo dėl vaikų pardavimo, vaikų prostitucijos ir vaikų pornografijos įgyvendinimo Lietuvoje	30
Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus siūlymai dėl vaiko teisių ir teisėtų interesų apsaugos	33
Teisės aktų praktinio įgyvendinimo problemų aptarimas	38
Su J. E. Lietuvos Respublikos Prezidentu Valdu Adamkumi	38
Su Ministru Pirmininku Gediminu Kirkilu	38
Su sveikatos apsaugos ministru Rimvydu Turčinsku	38
Su generaliniu policijos komisaru Vizgirdu Telyčėnu	39
Su Vilniaus miesto meru Juozu Imbrasu	39
Su Seimo kontrolieriais, Vilniaus miesto savivaldybės tarybos Sveikatos ir aplinkos apsaugos komiteto pirmininku A. Butkevičiumi ir kitų suinteresuotų institucijų atstovais	39
Su Vyriausybės atstovais apskrityse	40
Kita veikla	41
Organizuotos konferencijos, apskritojo stalo diskusijos, seminarai	41
Konferencijos Lietuvoje, kuriose dalyvauta/skaityti pranešimai	44
Konferencijos ir posėdžiai užsienio šalyse, kuriose dalyvauta/skaityti pranešimai	47
Komandiruotės Lietuvoje	48
Mugė „Angelų vaikai – su meile Jums“	49
TV3 televizijos labdaros projektas „Išsipildymo akcija“	49
Tarptautinis bendradarbiavimas	49
Dalyvavimas darbo grupės	53
Išvados ir pasiūlymai	55

I. ĮVADAS

Kiekvienas mūsų gimdamas, augdamas ir tobulėdamas tikimės suaugusiųjų visuomenėje atrasti saugumą, būti apsupti dėmesiu, sulaukti palaikymo ir turėti harmoningas gyvenimo sąlygas tam, kad galėtume užaugti savimi pasitikinčiomis, savarankiškoms, atsakingomis ir tvirtomis asmenybėmis. Deja, dėl tėvų (globėjų, rūpintojų) nenoro ar nesugebėjimo pasirūpinti savo vaikais, netobulos teisės aktų bazės, valstybėje formuojamos ir įgyvendinamos politikos, susijusios su žmogaus, tame tarpe ir vaiko, teisių ir laisvių apsauga, valstybės ir savivaldybių institucijų neveikimo ir pan. dažnai kyla būtinybė nepriklausomai institucijai pasirūpinti vaikų, kaip mažiausios ir labiausiai pažeidžiamos visuomenės grupės, gerove. Šiuo tikslu, Lietuvos Respublikos Seimo 2000 m. liepos 18 d. nutarimu Nr. VIII-1865, nuo 2000 m. rugsėjo 1 d. ir buvo įsteigta Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga, specializuota kontrolės institucija, kurios pagrindinis tikslas – užtikrinti visapusišką, kokybišką ir efektyvų vaiko teisių įgyvendinimą Lietuvoje.

Pripažindami vaikų, kaip ypatingos visuomenės grupės, teises ir interesus bei nepaprastą Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos, plačiausiai pasaulyje apimančios vaiko teises, ir jos Papildomų protokolų bei kitų su vaikais susijusių tarptautinių teisės aktų svarbą, pasaulio vadovai įsipareigojo kurti vaikams pritaikytą pasaulį. Įsteigiant Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigą kartu buvo įgyvendintas ir šis įsipareigojimas.

Savo veiklą pradėjusi kaip maža įstaiga, kurios pagrindinis dėmesys buvo sutelktas į individualių skundų nagrinėjimą, per 8 darbo metus Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos žmogiškųjų išteklių skaičius išaugo, tačiau tuo pačiu atsirado ir didesnės galimybės įgyvendinti Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymu priskirtas funkcijas – per trumpesnę laiką atlikti individualius tyrimus dėl vaiko teisių ir jo teisėtų interesų pažeidimų, atlikti nuodugnesnę vaiko teisių apsaugos padėties Lietuvoje stebėseną, detalesnes teisės aktų, susijusių su vaiko teisių apsauga, analizes ir jų taikymo praktikos vertinimus, dažniau parengti šviečiamąją medžiagą vaiko teisių apsaugos klausimais, aktyviau dalyvauti ir inicijuoti įvairias diskusijas vaikus liečiančiais klausimais, teikti rekomendacijas bei pastabas dėl nepakankamo dėmesio vaiko teisių ir jo teisėtų interesų užtikrinimui, apsaugai ir gynimui ar formalaus požiūrio į pavestas funkcijas vaiko teisių apsaugos srityje ir siekti, kad politikoje klausimams, susijusiems su vaikais, būtų teikiamas prioritetinis dėmesys. Be to, per aštuonerius darbo metus įgyta patirtis leido aktyviai dalintis Lietuvos gerąja praktika su užsienio valstybėmis, sprendžiant vaiko padėties gerinimo klausimus.

Kalbant apie asmenų, tame tarpe ir pačių vaikų, skundų dėl valstybės ir savivaldybių tarnautojų, privačių įmonių ir įstaigų bei nevalstybinių institucijų ir privačių fizinių asmenų veiklos nagrinėjimą paminėtina, kad tai svarbu ne tik patiems pareiškėjams, siekiantiems atkurti teisingumą, bet ir įstaigai, nes skundų analizė parodo, kokie pokyčiai politikoje ir praktikoje yra reikalingi, siekiant kuo efektyviau užtikrinti vaiko teisių įgyvendinimą. Atkreiptinas dėmesys, kad Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga neturi ir nenaudoja valstybinės prievartos priemonių, o visi sprendimai, priimti skundų nagrinėjimo metu gautos informacijos pagrindu, yra rekomendacinio pobūdžio. Visgi, nepaisant minėto sprendimų pobūdžio, vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus autoritetas leidžia užtikrinti jų vykdymą bei tinkamą įgyvendinimą. Be to, paminėtina, kad, siekiant efektyvesnio problemų sprendimo, su vaiku susiję klausimai dažnai yra sprendžiami į įstaigą pokalbiui pakviečiant vaiko teises pažeidžiančius asmenis, tuo užtikrinant, jog pokalbio metu prišimti įsipareigojimai vaiko padėčiai gerinti bus pradėti vykdyti nedelsiant.

Didelis dėmesys Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje yra skiriamas ir vaiko teisių apsaugos padėties Lietuvoje stebėsenai bei teisės aktų, susijusių su vaiko teisių apsauga, analizėms ir jų taikymo praktikos vertinimams. Atsižvelgus į aktualiausias vaiko teisių įgyvendinimo problemas, kiekvienais metais įstaigoje yra atliekami apibendrinimai, siekiant įvertinti atitinkamų

problemų paplitimo mastą, esamų teisės aktų nuostatų veiksmingumą jas sprendžiant ir pateikti rekomendacijas, siūlymus bei veiksmų planus, kurių įgyvendinimas prisidėtų prie teigiamų pokyčių vaiko teisių apsaugos srityje. Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus nepriklausomumas leidžia užtikrinti, kad atlikti tyrimai, analizės bei vertinimai yra objektyvūs ir nešališki, o detalių analizių pagrindu pateikti konkretūs ir praktikoje realiai įgyvendinami siūlymai – įgyti visuomenės bei įvairaus lygmens institucijų, įstaigų, ir organizacijų pasitikėjimą.

Svarbu ir tai, kad Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga pripažįsta kitų institucijų nuveiktą darbą, vertina jų sukaupią patirtį ir, tikėdama, jog geriausi rezultatai pasiekiami komandinio darbo pagrindu, aktyviai bendradarbiauja su įvairiomis valstybės institucijomis ir nevyriausybinėmis organizacijomis, sprendžiant su vaiko teisių įgyvendinimu susijusias problemas, t. y. aktyviai dalyvauja ir inicijuoja įvairias diskusijas vaikus liečiančiais klausimais. Tokiu būdu tampa lengviau kurti vaikams valstybę, kurioje jie būtų išklausyti, suprasti ir gerbiami.

Tačiau bendradarbiavimas svarbus ne tik su Lietuvos valstybės institucijomis ir nevyriausybinėmis organizacijomis, bet ir su užsienio valstybėse įsikūrusiais partneriais – vaiko teisių gynėjais, nes, pasisėmus kitų šalių gerosios patirties ir pritaikius ją prie savoje šalyje susiklosčiusios situacijos, galima greičiau inicijuoti teigiamą poslinkį turinčius pasikeitimus vaiko teisių apsaugos srityje. Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga jau aštuntus metus (nuo 2001 m.) yra tarptautinės organizacijos – Europos vaikų ombudsmenų tinklo – narė, ir džiugu tai, kad kiekvienų metinių konferencijų metu pristatomos Lietuvoje įgyvendintos iniciatyvos sulaukia didelio dalyvių dėmesio. Be to, įstaigoje dirbančio personalo profesionalumas buvo įvertintas, kai, įgyvendinant įvairius projektus, įstaigos sukaupia patirtimi aktyviai buvo dalijamasi su Gruzijos, Armėnijos ir Ukrainos žmogaus teisių gynėjais.

Vaikai yra silpniausia ir labiausia pažeidžiama visuomenės dalis, kuri, nepaisant savo menkų galių ir galimybių, įgyvendindama prigimtines teises susiduria su dideliais sunkumais ir ne visuomet sulaukia pritarimo ir palaikymo. Atsižvelgiant į tai, Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga ir buvo sukurta tam, kad taptų tarpininku tarp jų, mažiausiųjų valstybės piliečių, ir pačios valstybės. Šioje ataskaitoje pateikiami svarbiausi įstaigos darbai, skirti vaikų gerovei užtikrinti. Tikiu, kad dalis jau įgyvendintų siūlymų ir dalis įgyvendintinų ateityje tikrai prisidės prie džiaugsmingesnės vaikų vaikystės.

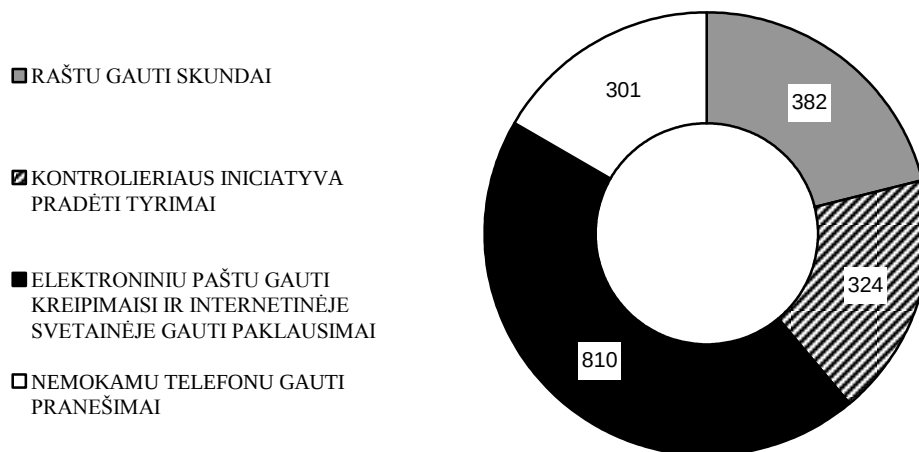
II. SKUNDŲ, KREIPIMŲSI IR VAIKO TEISIŲ APSAUGOS KONTROLIERIAUS INICIATYVA PRADĖTŲ TYRIMŲ ANALIZĖ

Vaiko teisių apsaugos kontrolierius tiria pareiškėjų skundus dėl fizinių ir juridinių asmenų veiksmų ar neveikimo, dėl kurių pažeidžiamos (manoma, kad pažeidžiamos) ar gali būti pažeistos vaiko teisės ar jo teisėti interesai, taip pat skundus dėl pareigūnų piktnaudžiavimo ar biurokratizmo vaiko teisių apsaugos srityje. Tiek fizinis, tiek juridinis asmuo į vaiko teisių apsaugos kontrolierių gali kreiptis raštu (atsiunčiant skundą į Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigą ar surašant skundą atvykus į Įstaigą), žodžiu (telefonu, atvykus į Įstaigą) ar elektroniniu paštu (adresu vaikams@lrs.lt arba Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos interneto svetainės <http://vaikams.lrs.lt> skyrelyje „klausimai – atsakymai“). Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymas garantuoja teisę pačiam vaikui kreiptis į vaiko teisių apsaugos kontrolierių. Turėdamas informacijos apie vaiko teisių ar jo teisėtų interesų galimus pažeidimus, nenurodytus skunduose, arba gavęs skundą žodžiu ar elektroniniu paštu, vaiko teisių apsaugos kontrolierius gali pradėti tyrimą savo iniciatyva. Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje nuo 2008 m. vasario 20 dienos pradėjo veikti nemokama telefoninė linija, skirta teikti informaciją apie pažeidimus vaiko teisių apsaugos srityje. Paskambinusieji nemokamu telefonu 880001230 gali suteikti informaciją apie pastebėtą vaiko teisių apsaugos tarnybų specialistų, socialinių darbuotojų, pedagogų, globos bei kitų įstaigų darbuotojų netinkamą pareigų atlikimą, bei vaikų nepriežiūrą šeimose, apie vaiko teisių ir teisėtų interesų pažeidimus. Per 2008 metų vasario – gruodžio mėnesius nemokama telefonine linija skambino ir konsultavosi ar pateikė informaciją dėl galimų vaiko teisių ir teisėtų interesų pažeidimų 301 asmuo. Dėl 108 telefoninių pranešimų pradėti tyrimai vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus iniciatyva, kiti skambinusieji buvo pakonsultuoti telefonu.

Ataskaitinis 2008 metų Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos laikotarpis pasižymėjo dideliu pareiškėjų aktyvumu bei padidėjusiu vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus iniciatyva pradėtų tyrimų dėl galimo vaiko teisių ar jo teisėtų interesų pažeidimo skaičiumi.

Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje per 2008 metus buvo gauti 382 skundai raštu, pradėti 324 tyrimai vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus iniciatyva, gauti 609 paklausimai Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos internetinėje svetainėje, 201 kreipimasis (paklausimas, prašymas ir kt.) elektroniniu paštu vaikams@lrs.lt, gautas 301 skambutis nemokamu telefonu.

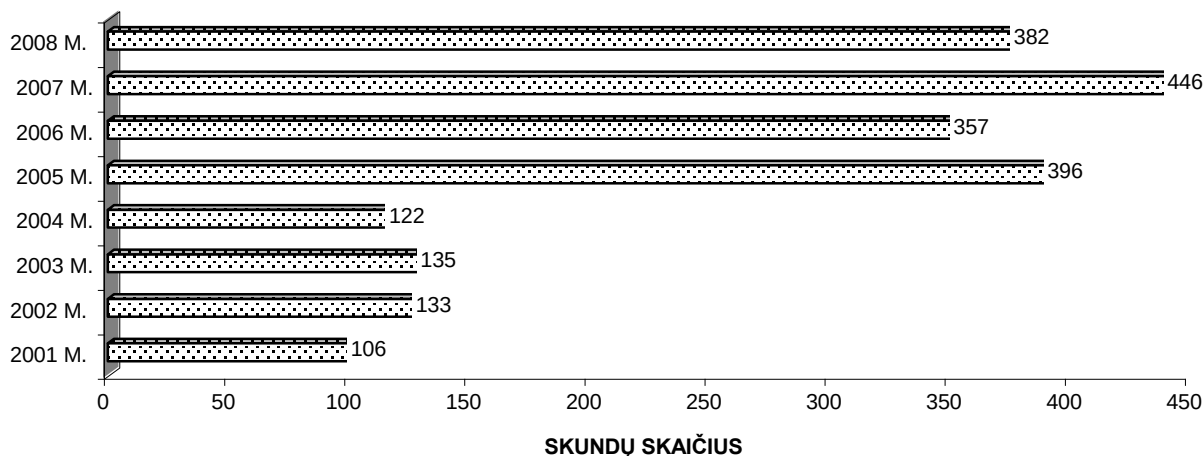
VAIKO TEISIŲ APSAUGOS KONTROLIERIAUS ĮSTAIGOJE 2008 M. GAUTI SKUNDAI, KREIPIMAI, PRANEŠIMAI IR PRADĖTI TYRIMAI

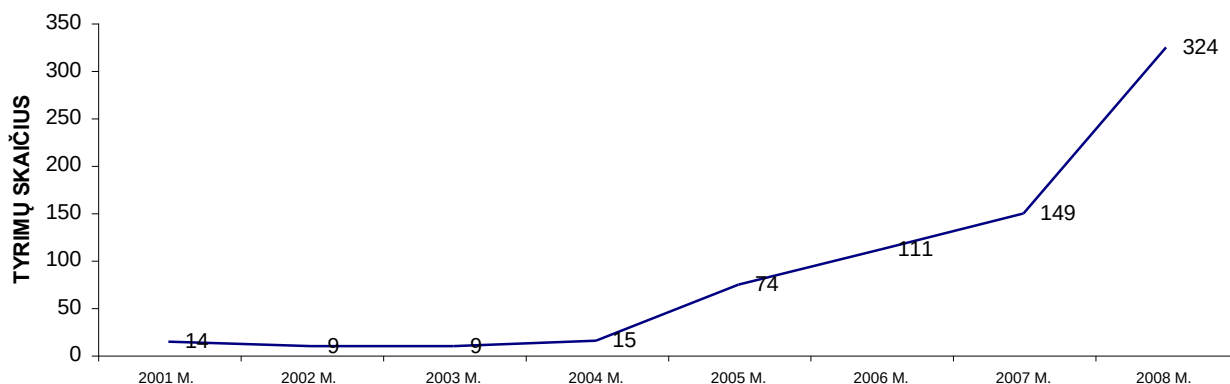
Lyginant 2008 metų duomenis su 2007 metų duomenimis konstatuotina, kad keliomis dešimtėmis sumažėjo raštu gautų skundų (2007 metais raštu gauti 446 skundai), tačiau daugiau kaip pusšimčiu išaugo vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus iniciatyva pradėtų tyrimų skaičius (2007 metais pradėti 149 tyrimai), keliomis dešimtėmis daugiau gauta kreipimusi elektroniniu paštu (2007 metais gauti 149 kreipimaisi) ir keliais šimtais daugiau gauta paklausimų Įstaigos internetinėje svetainėje (2007 m. gautas 121 paklausimas).

2001-2008 M. RAŠTU GAUTI SKUNDAI

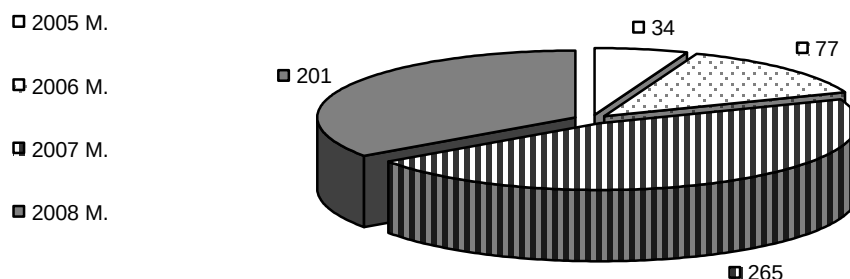
Lyginant 2008 metais raštu gautų skundų skaičių su 2007 metų duomenimis konstatuotina, kad raštu gautų skundų skaičius nežymiai sumažėjo, tačiau lyginant su 2001-2006 metų laikotarpiu, minėtų skundų skaičius išlieka didelis.

VAIKO TEISIŲ APSAUGOS KONTROLIERIAUS INICIATYVA 2001-2008 M. PRADĖTI TYRIMAI

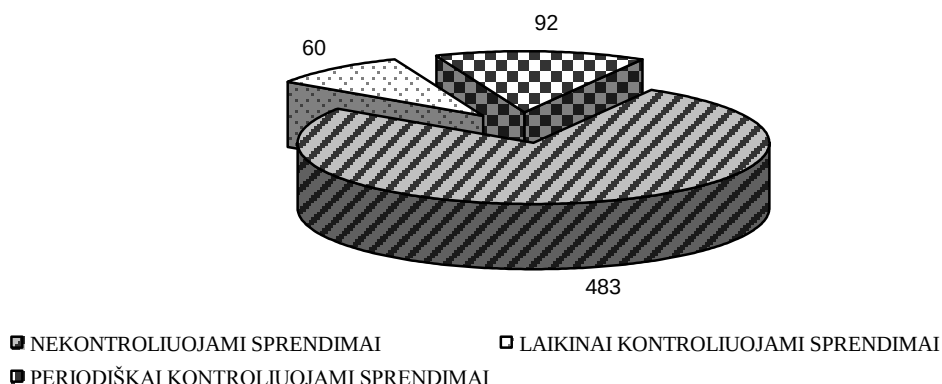
Lyginant su ankstesniais ataskaitiniais metais 2008 m. ženkliai padidėjo vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus iniciatyva pradėtų tyrimų skaičius, kurie pradami gavus žodinę informaciją iš asmenų ar pagal visuomenės informavimo priemonėse (spauodoje, televizijoje) pateiktą informaciją, siekiant išsiaiškinti galimus vaiko teisių ir teisėtų interesų pažeidimus. Manytina, kad vaiko teisių apsaugos kontrolierės aktyvi bei vieša veikla skatina ir pareiškėjų aktyvumą kreiptis dėl vaiko teisių ir teisėtų interesų pažeidimo žodžiu ar elektroniniu paštu, todėl didėja tyrimų vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus iniciatyva skaičius.

ELEKTRONINIŲ PAŠTŲ GAUTI KREIPIMAIŠI 2005-2008 M.

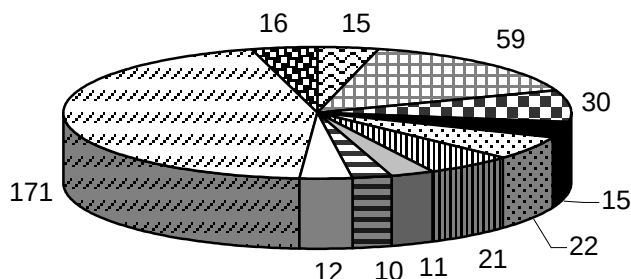
Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos interneto svetainėje <http://vaikams.lrs.lt> pateikiama informacija apie vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus veiklą, Įstaigos darbą. Atskirame puslapyje pateikiama informacija vaikams. Sudaryta galimybė internetinės svetainės skyrelyje „klausimai – atsakymai“ užduoti aktualius klausimus ir operatyviai gauti atsakymus į juos. Minėti klausimai ir atsakymai skelbiami viešai, juos gali pasiskaityti visi norintys. Nuo 2007 metų rugpjūčio mėnesio pabaigos pradėjęs veikti „klausimų – atsakymų“ skyrelis iki 2007 metų pabaigos gavo 121 paklausimą. Ataskaitiniu 2008 metų laikotarpiu gauti 609 paklausimai. Lyginant 2008 metais elektroniniu Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos paštu vaikams@lrs.lt gautų kreipimų skaičių su 2007 metais, stebimas nežymus sumažėjimas. Darytina prielaida, kad asmenims labiau priimtinas internetinės svetainės skyrelis „klausimai – atsakymai“, kur galima tiesiogiai kreiptis ir operatyviai gauti atsakymą, nenurodant savo duomenų.

VAIKO TEISIŲ APSAUGOS KONTROLIERIAUS 2008 METAIS ATLIKTI TYRIMAI (SURAŠYTOS PAŽYAMOS)

Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje 2008 metais buvo baigti 694 tyrimai, pradėti 2007 – 2008 metais. Baigus tyrimus buvo surašytos 635 pažymos ir parengti 57 atsakymai (2007 metais buvo surašytos 434 pažymos ir parengti 54 atsakymai). Vaiko teisių apsaugos kontrolierius, ištyręs skunde nurodytas aplinkybes arba atlikęs tyrimą savo iniciatyva, priima sprendimą. Sprendime nurodomos tyrimo metu nustatytos aplinkybės, surinkti įrodymai ir asmenų veiklos teisinis įvertinimas. Priklausomai nuo nustatytų aplinkybių, siekiant išvengti vaiko teisių ir jo teisėtų interesų pažeidimo ateityje, sprendime gali būti nurodyta pateiktų vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus rekomendacijų vykdymo kontrolė: laikina, nurodant konkrečią datą, arba periodinė, nurodant informacijos pateikimo periodiškumą. Iš 635 pažymų, surašytų 2008 metais, 60 vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus sprendimų vykdymas buvo kontroliuojamas laikinai, o 92 periodiškai. Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus sprendimas pateikiamas pareiškėjui, asmeniui, kurio veiksmai buvo tiriami, įstaigos/įmonės ar organizacijos, dėl kurios buvo atliekamas tyrimas vadovui, bei kitiems sprendime nurodytiems asmenims. Atsižvelgiant į tyrimų metu nustatomų vaiko teisių ar jo teisėtų interesų pažeidimo pobūdį, priežastis ir pasekmes bei siekiant išvengti panašių pažeidimų ateityje, vaiko teisių apsaugos kontrolierius apie priimtus sprendimus gali informuoti ne tik asmenis, kurių atžvilgiu priimtas sprendimas, bet ir kompetentingas institucijas bei visuomenę.

2008 METAIS GAUTŲ SKUNDŲ PASISKIRSTYMAS PAGAL APSKRITIS

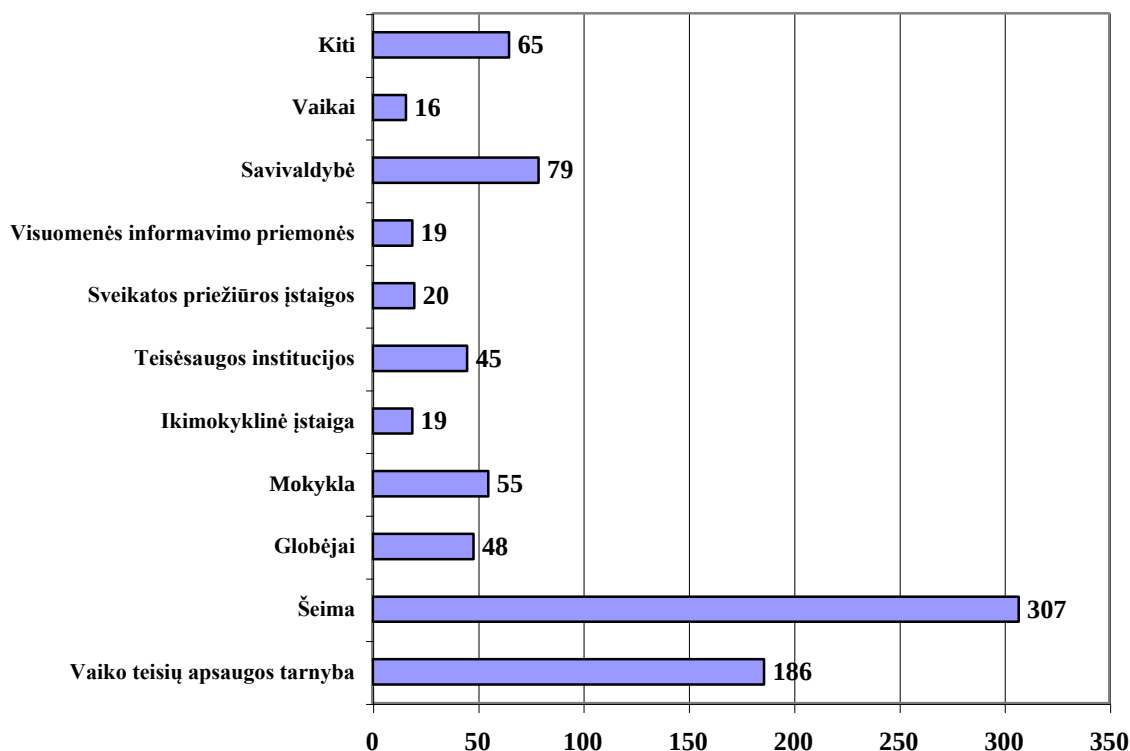
■ ALYTAUS APSKRITIS	■ KAUNO APSKRITIS	■ KLAIPĖDOS APSKRITIS
■ MARIJAMPOLĖS APSKRITIS	■ PANEVĖŽIO APSKRITIS	■ ŠIAULIŲ APSKRITIS
■ TAURAGĖS APSKRITIS	■ TELŠIŲ APSKRITIS	■ UTENOS APSKRITIS
■ VILNIAUS APSKRITIS	■ KITI	

Analizuojant Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje 2008 metais raštu gaunamus skundus matyti, kad pareiškėjų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą išlieka nepakitęs ir vyrauja kaip ir ankstesniais ataskaitiniais metais pareiškėjai iš Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Šiaulių apskričių. Pažymėtina, kad didėja skaičius skundų, gautų iš pareiškėjų, gyvenančių užsienyje.

Nagrinėjant 2008 metais gautų skundų duomenis pastebėtina, kad Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje gaunami ne tik fizinių, bet ir juridinių asmenų (nevyriausybinių organizacijų, valstybės ir savivaldybių institucijų, įstaigų ir kt.) skundai bei kolektyviniai (mokinių tėvų, mokyklų, miestų bendruomenių, namo gyventojų, globos namų ir kt.) skundai. 2008 metų ataskaitiniu laikotarpiu gauta 14 skundų iš juridinių asmenų bei 21 kolektyvinis skundas. Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigai per 2008 metus buvo persiųsti 25 asmenų skundai. Skundus vaiko teisių apsaugos kontrolieriui persiuntė Lietuvos Respublikos Prezidentūros kanceliarija (4), Lietuvos Respublikos Seimo nariai (8), Seimo Žmogaus teisių komitetas (4), Seimo šeimos ir vaiko reikalų komisija, Seimo kontrolierių įstaiga (3), Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Seimo antikorupcinė komisija, kitos valstybės ir savivaldybių įstaigos bei organizacijos.

Analizuojant Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje 2008 metais gautų skundų ir pradėtų tyrimų vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus iniciatyva duomenis matyti, kad dažniausiai skundžiamasi dėl šeimoje (tėvų) pažeidžiamų vaiko teisių ir teisėtų interesų, taip pat dėl Vaiko teisių apsaugos tarnybų (skyrių), Savivaldybių (savivaldybių administracijų, seniūnijų, socialinių darbuotojų), mokyklos, globėjų (fizinių ir juridinių asmenų), teisėsaugos institucijų (policijos, teismų, prokuratūros, antstolių).

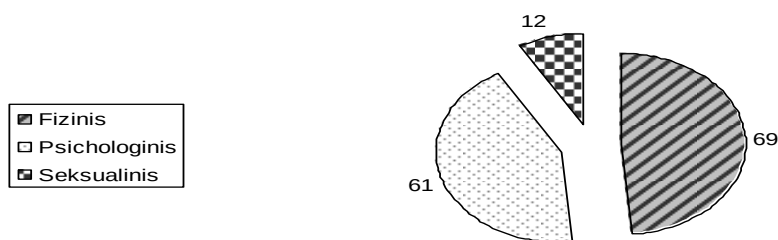
2008 METAIS PRADĖTŲ TYRIMŲ PASISKIRSTYMAS PAGAL VAIKO TEISES AR JO TEISĖTUS INTERESUS PAŽEIDUSIUS ASMENIS

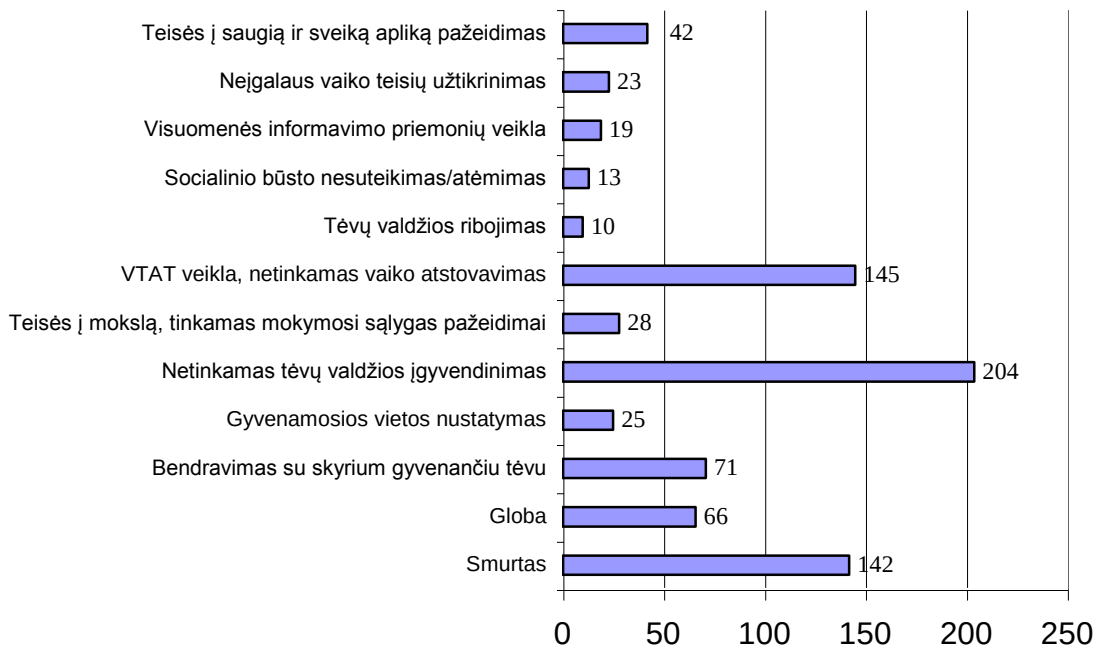
Nerimą kelia tai, kad vis daugiau skundų gaunama dėl pačių vaikų pažeidžiamų kitų vaikų teisių ir teisėtų interesų. Tai tie atvejai, kai vaikai prieš kitus vaikus naudoja smurtą. Dažniausiai pasitaikanti vaikų prieš vaikus smurto forma – fizinis smurtas, tačiau pasitaiko psichologinio ir seksualinio smurto formų.

Tarp Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigai žinomų smurto (fizinio, seksualinio, psichologinio) prieš vaikus atvejų, dominuoja smurtas prieš vaikus šeimoje, mokykloje, globos įstaigoje.

SMURTAS

Lyginant 2007 metais (91) ir 2008 metais (142) gautų skundų ir pradėtų tyrimų dėl smurto prieš vaikus skaičius matyti, kad smurto atvejų daugėja ir toliau neužtikrinama vaiko teisė į apsaugą nuo smurto.

VAIKO TEISIŲ PAŽEIDIMŲ PASISKIRSTYMAS 2008 M. PRADĖTUOSE TYRIMUOSE

Nagrinėjant 2008 metais Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje gautų skundų ir pradėtų tyrimų vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus iniciatyva duomenis pagal vaiko teisių pažeidimų pobūdį, labiausiai neramina tai, kad dažniausiai vaiko teisės pažeidžiamos tėvams netinkamai įgyvendinant savo valdžią. Todėl būtina, kad bendruomenė, pastebėjusi vaiko teisių pažeidimus, nedelsiant praneštų kompetentingiems specialistams, kad laiku būtų imtasi priemonių netinkamiems tėvų veiksams/neveikimui. Vaiko teisių apsaugos kontrolierė šią ir daugelį kitų problemų ne kartą svarstė bendruomenių susitikimuose, pasitarimuose su specialistais, dalyvaudama konferencijose, pasisakydama žiniasklaidoje.

Daug skundų 2008 metais gauta dėl Vaiko teisių apsaugos tarnybų veiklos pažeidimų užtikrinant vaikų teises ir teisėtus interesus bei atstovaujant vaikus teismuose bei kitose institucijose. Trečią vietą pagal pažeidimų pobūdį užima smurtas. Aktuali išlieka vaiko bendravimo su skyriumi gyvenančiu tėvu (motina) problema. Manytina, jog tikslinga skirti kuo daugiau dėmesio besiskiriančioms šeimoms, auginančioms vaikus, daugiau dėmesio skirti tokių šeimų vaikams, atsižvelgiant į vaiko norą bendrauti (nebendrauti) su vienu iš tėvų. Manytina, kad labai svarbu, priimant sprendimus dėl vaiko bendravimo su vienu iš tėvų, išsiaiškinti vaiko nuomonę, o taip pat gauti specialistų išvadas dėl vienokios ar kitokios bendravimo tvarkos, nes dažnai nustatyta tvarka neatitinka vaiko interesų, priklausomai nuo jo amžiaus, sveikatos būklės ir kt.

Kiti Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje pradėti tyrimai pagal pažeidimų pobūdį susiję su įvairiais vaiko teisių ir teisėtų interesų pažeidimais. 2008 metais buvo gauti skundai ir pradėti tyrimai dėl pažeidžiamų vaiko teisių į asmens duomenų apsaugą, nuosavybę, socialinį saugumą, vaiko teisių pažeidimų baudžiamajame procese (dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų, nepilnamečių apklausų), iškeltos vaikų maitinimo, tinkamų higienos sąlygų užtikrinimo, vaikų poilsio bei laisvalaikio praleidimo problemos ir kt.

III. VAIKO TEISIŲ APSAUGOS KONTROLIERIAUS ĮSTAIGOJE ATLIKTI TYRIMAI IR APIBENDRINIMAI

1. Dėl pagalbos teikimo vaikams ir paaugliams Psichikos sveikatos centruose apklausos rezultatų

Psichikos ligų epidemiologiniai tyrimai rodo, jog šalyje yra apie 500 000 asmenų, kuriems reikalinga psichologo, psichoterapeuto arba psichiatro pagalba. Kai kurių šaltinių duomenimis, pastaraisiais metais Lietuvoje pastebimos vaikų ir paauglių psichikos sveikatos būklės blogėjimo tendencijų, todėl vaikų psichikos sveikata tampa viena svarbiausių visuomenės sveikatos sričių.

Pastaraisiais metais psichiatrijos paslaugoms iš viso skiriama per 100 mln. Lt. Vaikų psichikos sveikatos priežiūros paslaugoms skiriama tik apie 8 proc. (2005 m.) bendro biudžeto. Remiantis Valstybinės ligonių kasos prie Sveikatos apsaugos ministerijos duomenimis, iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo (toliau - PSDF) biudžeto lėšų stacionarinėms vaikų psichiatrijos paslaugoms skiriama tik 3,2 proc. bendro stacionarinėms psichiatrijos paslaugoms skiriamo biudžeto. Būtina perskirstyti PSDF biudžetą, mažinant lėšas, skirtas suaugusiųjų psichikos sveikatos paslaugų finansavimui ir didinant vaikų psichikos sveikatos paslaugų plėtros finansavimą.

Siekiant išsiaiškinti vaikui ir jo šeimai teikiamų paslaugų kokybę, savalaikį teikimą, apžvelgti situaciją bei pateikti siūlymus, vaiko teisių apsaugos kontrolierės sudaryta ekspertų grupė parengė anketą, kuri buvo pateikta pirminės psichikos sveikatos priežiūros paslaugas teikiantiems psichikos sveikatos centrams (toliau – PSC). Anketinėje apklausoje dalyvavo 64 centrai.

Nustatyta, kad vienam vaikų psichiatro etatui tenka apie 14 240 vaikų. PSC per metus vidutiniškai apsilanko apie 47 976 vaikų, tačiau ne visuose PSC dirba vaikų ir paauglių psichiatrai (paslaugas teikia suaugusių psichiatrai). 44 proc. atsakiusių PSC nurodė, kad jų etatų sąrašuose vaikų ir paauglių psichiatro numatyta po 0,5 etato, 17 proc. - po vieną, 13,8 proc. – po 1/4 etato. Dauguma PSC (72 proc.) nurodė po vieną asmenį, teikiantį paslaugas vaikams ir paaugliams, dešimtadalyje PSC - nėra nei vieno asmens, arba paslaugas kartą per savaitę teikia atvykstantis gydytojas iš kito rajono, todėl, darytina išvada, kad nėra užtikrinamas savalaikis paslaugų teikimas. 47 proc. PSC nurodė, kad besikreipiantys dėl paslaugos suteikimo, priimami nedelsiant. Trečdalyje PSC paslaugos suteikiamos per 1-5 dienas, 23 proc. – per 1-2 savaites. Dažniausiai (93 proc.) PSC nurodė, kad į konsultaciją patenkama tėvams ar globėjams patiems registruojantis. Mažiau nei pusė atsakiusių (47 proc.) nurodė, kad tokia galimybė yra suteikta ir vaikui.

Daugumoje PSC (94 proc.) taikomi komandinio darbo principai, sprendžiant vaikų psichikos sveikatos problemas, bei daugiau nei pusėje (60 proc.) veikiančių komandų sudėtyje dirba vaikų ir paauglių psichiatrai, socialiniai darbuotojai, psichikos sveikatos slaugytojos, psichologai. Trečdalyje PSC dirbama nesuformuotomis komandomis (vaikų ir paauglių psichiatras, psichologas, psichikos sveikatos slaugytojas, socialinis darbuotojas), arba nėra taikomi komandinio darbo principai.

Vertindami, pagal pateiktą skalę, savo įstaigoje dirbančių specialistų gebėjimus spręsti vaikų problemas komandiniu principu, beveik pusė (49 proc.) PSC vadovų nurodė, kad jų gebėjimai geri, dešimtadalis – labai geri, 1/3 – įvertino tik vidutiniškai, dažniausiai nurodydami teorinių žinių ir praktinių įgūdžių trūkumus vaikų psichiatrijos srityje, nepilnos sudėties komandas, įgūdžių dirbant su tyrimų metodikomis (DISK) trūkumas, teisinių žinių, taip pat įgūdžių trūkumus darbe su priklausomybės ligomis sergančiais nepilnamečiais.

Įvertinant PSC požiūrį į bendradarbiavimo su skirtingomis institucijomis kokybę, sprendžiant vaikų psichikos sveikatos problemas, daugiau nei pusė (60 proc.) centrų nurodė, kad bendradarbiaudami išsprendžia dalį problemų. Vieną iš aktyviausiai veikiančių įstaigų, padedančių PSC spręsti vaikų psichikos sveikatos problemas, net 72,3 proc. nurodė Vaiko teisių apsaugos tarnybas, kiek mažiau nei pusė (41,5 proc.) – pedagogines-psichologines tarnybas, penktadalis į tokių įstaigų sąrašus įtraukė Vaiko raidos centrą. Mokyklų socialiniams pedagogams, sveikatos

priežiūros įstaigoms, policijai, savivaldybių socialinės paramos skyriams teikiamas mažesnis vaidmuo sprendžiant problemas. PSC specialistai savo darbe skiria mažai laiko vaikų klausimams spręsti: trečdalis atsakiusiųjų (28 proc.) savo darbe vaikų klausimams spręsti pagal galimybes skiria 80-100 proc., trečdalis (26 proc.) - tik 20-40 proc. viso darbo laiko.

Tiesioginiam darbui su vaikais, kai psichikos sveikatos specialistas dirba tik su vaiku, vidutiniškai skiriama 26 proc. darbo laiko. Pusę viso darbo laiko (50 proc.) problemoms spręsti skiria 1/3 PSC dirbančių specialistų. Dauguma PSC sveikatos specialistų dirbančių su vaikų problemomis, taip pat dirba ir su jų šeimomis. Tik 1/3 dalis PSC nurodė, kad jų įstaigose tik su vaikais dirba visi komandą sudarantys specialistai: psichiatras, psichologas, psichikos sveikatos slaugytoja, socialinis darbuotojas. Mobilios paslaugos neteikiamos daugiau nei 53 proc. PSC, 13 proc. tokias paslaugas teikia tik krizių metu, o trečdalyje (34 proc.) PSC mobilios paslaugos teikiamos gyvenamojoje vietoje esant iškvietimui. Dienos stacionaro paslaugas sutiktų teikti 40 proc. PSC, psichosomatikos -13 proc., ambulatorinės reabilitacijos – 24 proc. centrų. Penktadalis PSC vadovų nesutiktų teikti antrines psichikos sveikatos priežiūros paslaugas.

Apklaustųjų nuomone, „geros galimybės“ užtikrinti vaikų poreikius yra dešimtyje PSC, 23 apklausoje dalyvavusių PSC specialistų savo atstovaujamą įstaigą įvertino kaip „turinčią galimybes“, „labai geros galimybės“ teikti paslaugas vaikams bei tinkamai užtikrinti jų poreikius yra tik viename PSC. Priežastis - žmoniškųjų bei materialųjų resursų trūkumas. Pusė apklausoje dalyvavusių PSC neturi įsirengę specialiai vaikų ir paauglių konsultavimui pritaikytų patalpų, kuriose sukurta terapinė aplinka, atitinkanti vaiko raidos ypatumus, motyvuodami finansavimo stoka.

Apibendrinus atliktos apklausos rezultatus bei PSC pateiktus siūlymus, **darytinis išvados:**

1. Nepakankamas vaikų ir paauglių psichikos sveikatos priežiūros paslaugų finansavimas.
2. Trečdalyje PSC gydymo tikslams įgyvendinti nėra pilnai suformuotų komandų, arba netaikomi komandinio darbo principai.
3. Dešimtadalyje PSC nėra nei vieno asmens, teikiančio psichikos sveikatos priežiūros paslaugas vaikams ir paaugliams; paslaugas vaikams ir paaugliams teikia suaugusių psichiatrai.
4. Pusė apklausoje dalyvavusių PSC neturi įsirengę specialiai vaikų ir paauglių konsultavimui pritaikytų patalpų, motyvuodami finansavimo stoka, kuriose būtų sukurta terapinė aplinka, atitinkanti vaiko raidos ypatumus.
5. Neužtikrinamas mobilios pagalbos teikimas, daugelyje PSC ji neteikiama.
6. Tarpinstitucinis bendradarbiavimas psichikos sveikatos specialistams padeda išspręsti tik dalį problemų.

Siūlymai Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijai:

1. Vaikų ir paauglių psichikos sveikatą laikyti prioritetine visuomenės sveikatos sritimi.
2. Keisti Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2005-12-05 įsakymu Nr. V-943 patvirtintą Pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugų organizavimo ir apmokėjimo tvarkos aprašo bei pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugų ir bazinių kainų sąrašą, mažinant gydytojams psichiatriams (vaikų ir paauglių psichiatriams), psichikos sveikatos slaugytojams, socialiniams darbuotojams, psichologams priskiriamų vaikų skaičių, atsižvelgiant į teritorinį principą. Tikslinga, kad minėtų sveikatos priežiūros specialistų normatyvas ir maksimalus aptarnaujamų pacientų skaičius būtų diferencijuotas suaugusiems ir vaikams.
3. Stiprinti bei diferencijuoti ambulatorinės pagalbos paslaugų psichikos ir elgesio sutrikimų turintiems vaikams teikimo prienamumą ir plėtrą.
4. Plėsti stacionarines paslaugas, diferencijuojant pagal amžių ir susirgimų pobūdį.
5. Papildyti Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000-12-14 įsakymu Nr. 730 patvirtintus Vaikų ir paauglių psichiatrijos ir psichoterapijos paslaugų organizavimo principų,

aprašymo ir teikimo reikalavimus, numatant dienos stacionarų vaikams ir paaugliams steigimą psichikos sveikatos centruose.

6. Užtikrinti krizių intervencijos paslaugų teikimą ir mobilių psichikos sveikatos priežiūros paslaugų komandos funkcionavimą.

7. Steigti specializuotas įstaigas vaikams ir paaugliams su elgesio, emocijų bei socialinės adaptacijos sutrikimais ilgalaikiam gydymui bei reabilitacijai.

8. Užtikrinti paslaugų teikimą priklausomybės ligomis sergantiems paaugliams.

2. Dėl pagalbos cukriniu diabetu sergantiems vaikams

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė domėjosi cukriniu diabetu sergantiems vaikams teikiamomis sveikatos priežiūros paslaugomis, kompensuojamomis medicinos pagalbos priemonėmis, vaistiniais preparatais bei tyrimais vaikams.

Rūpestį kelia tai, jog susirgimų cukriniu diabetu mūsų šalyje, kaip ir visame pasaulyje, daugėja. Lietuvoje per metus suserga apie 9-10 vaikų iš 100 000 (apie 75 per metus). Apie 10% visų sergančiųjų diabetu diagnozuojamas 1 tipo cukrinis diabetas; apie 90% - 2 tipo cukrinis diabetas. Vaikams būdingesnis 1 tipo cukrinis diabetas. Juo vaikai serga žymiai dažniau negu 2 tipo (nuo insulino nepriklausomu) cukriniu diabetu. Lietuvoje nacionalinis vaikų 1 tipo cukrinio diabeto registras veikia nuo 1983 m. Nuo tada Lietuvoje pradėti 0-14 metų vaikų 1 tipo cukrinio diabeto epidemiologiniai tyrimai bei nuolat analizuojama sergamumo ir paplitimo dinamika.

Remiantis informacinės sistemos SVEIDRA duomenimis, 2006 m. buvo užregistruoti 596 nuo insulino priklausomi cukriniu diabetu sergantys 0-17 m. amžiaus vaikai, naujai užregistruoti 149 cukrinio diabeto atvejai, 2007 m. buvo užregistruoti 534 atvejai, naujų cukrinio diabeto atvejų – 108. Pagal savivaldybių pateiktą informaciją, cukriniu diabetu serga 392 moksleiviai.

Atsižvelgiant į šiuo metu galiojančius teisės aktus, visiems sergantiems cukriniu diabetu yra kompensuojamos naujausios gydymo technologijos, 100 proc. kompensuojami naujausių rūšių insulinas bei vaistai tabletėmis, gliukagonas. Vaikams, sergantiems 1 tipo cukriniu diabetu, kompensuojama iki 1800 diagnostinių juostelių gliukozei nustatyti per metus, kurias išrašo endokrinologas, terapeutas, pediatras ar šeimos gydytojas. Per kalendorinius metus iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšų 1 tipo cukriniu diabetu sergantiems vaikams apmokama iki 4 glikozilinto hemoglobino tyrimų, taip pat insulino pompų, taikomų ambulatoriniam gydymui nuolatine poodine insulino injekcija, keičiamųjų dalių komplektas. Tačiau insulino pompos nėra įtrauktos į Medicinos pagalbos priemonių, kurių išlaidos ambulatorinio gydymo metu kompensuojamos iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšų, sąrašą, todėl pompos įsigijimo išlaidas padengia tėvai. Atsižvelgiant į tai, kad insulino pompos yra daug kainuojanti medicinos priemonė (virš 6 000 Lt), manytina, jog tai didelė finansinė našta tėvams, siekiant pagerinti vaikų savikontrolę.

Tyrimo metu vaiko teisių apsaugos kontrolierė ypatingą dėmesį skyrė problemoms, su kuriomis vaikai, sergantys cukriniu diabetu, susiduria mokyklose.

Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto ir Valstybinio aplinkos sveikatos centro 2002 m. atliktas bendruomenės slaugytojų, dirbančių mokyklose, veiklos ypatumų įvertinimo tyrimas atskleidė opiausias mokinių sveikatos priežiūros problemas tiesioginių vykdytojų lygiu. Jis parodė, kad daugeliui bendruomenės slaugytojų trūksta gebėjimų planuoti, stebėti ir vertinti mokinių fizinį aktyvumą, protinį darbą sveikatinimo požiūriu. Kas antras bendruomenės slaugytojas nurodė esąs nepasirengęs padėti mokytojams rengti vaikus šeimai, ugdyti sveiką gyvenseną, užtikrinti jų sveikatai palankias mokymosi sąlygas ir kt. Tyrimas parodė, kad trūksta kompetentingų mokinių sveikatos specialistų, mokyklų bendruomenė nereikalauja kokybiškos ir reikalingos sveikatinio veiklos, taip pat mokyklose trūksta aprobuotos metodinės medžiagos, o naudojimasis

informacinėmis technologijomis mokinių sveikatos specialistams dėl objektyvių ir subjektyvių priežasčių dar mažai prieinamas.

Kauno mieste 2003-2005 m. buvo atliktas tyrimas, kurio tikslas - išsiaiškinti sveikatos priežiūros specialistų, dirbančių mokyklose žinias apie I tipo cukrinį diabetą ir vaikų, sergančių šia liga problemas mokykloje. Sveikatos priežiūros specialistų buvo klausiama, ar jie gerai žino apie tai, kada ir kokius maisto produktus rekomenduojama valgyti cukriniu diabetu sergančiam vaikui, apie insulino terapiją. Paaiškėjo, kad net 85 proc. specialistų nežino, kokį insuliną švirkščia jų mokykloje besimokantys cukriniu diabetu sergantys vaikai. Daugiau nei pusės (60 proc.) mokyklose dirbančių sveikatos priežiūros specialistų žinios apie sergančiųjų cukriniu diabetu mitybą vidutinės. Pateikiama informacija, jog mokyklose dirbantys sveikatos priežiūros specialistai nenustatinėja gliukozės kiekio koncentracijos kraujyje, nes mokyklos sveikatos kabinete nėra priemonių tokiai procedūrai atlikti ir vaikai patys atlieka tyrimus savo gliukomačiais.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė domėjosi vykdoma sveikatos priežiūra ugdymo įstaigose bei galimomis problemomis, susijusiomis su sveikatos priežiūros paslaugų teikimu vaikams, sergantiems cukriniu diabetu. Prašomą informaciją pateikė 53 savivaldybių administracijos. Apklausoje dalyvavusiose 35 savivaldybėse sveikatos priežiūra mokyklose organizuojama savivaldybių tarybų nustatyta tvarka. Iš pateiktų atsakymų matyti, kad ne visose mokyklose įrengti sveikatos kabinetai. Penktadalis apklausoje dalyvavusių savivaldybių nurodė, kad esančiuose sveikatos kabinetuose trūksta priemonių, dešimtadalyje savivaldybių – sveikatos kabinetų būklė yra patenkinama. Tik mažiau nei ketvirtadalis (15 savivaldybių) nurodė, jog sveikatos kabinetai yra suremontuoti ir aprūpinti reikalinga įranga. Atsižvelgusios į vaiko teisių apsaugos kontrolierės raštą, 7 savivaldybės organizavo įvairaus pobūdžio prevencines priemones galimoms problemoms identifikuoti bei jas spręsti.

Lietuvos diabeto asociacijos prezidentė informavo, kad vaikai, sergantys cukriniu diabetu, mokykloje susiduria su didžiausia ir sunkiausia sprendžiama problema – bendraamžių patyčios. Vaikams nėra sąlygų mokyklose pasimatuoti gliukozės kiekio kraujyje, nes sveikatos kabinetai būna tiesiog užrakinti. Be to, patys vaikai ir jų artimieji vengia apie ligą paaiškinti mokytojams ir bendraklasiams. Mokytojai kartais neleidžia pamokos metu vaikui užvalgyti, tačiau jei mokytojai būtų informuoti apie vaiko ligą, problemų galimai nekiltų. Tėvai kartais informuoja apie mokyklos personalo abejingumą ir nenorą nieko žinoti apie vaiko ligą, o tuo labiau imtis kokios atsakomybės. pasitaiko atvejų, kai vaikui, sergančiam cukriniu diabetu, nerekomenduojama vykti su bendraklasiais dėl ligos baimės. Lietuvos diabeto asociacija išleido atmintinę pedagogams, kurioje nurodyta informacija svarbiausiais sergančiųjų cukriniu diabetu apsektais: ligos apibūdinimu, jos kontrole, hipoglikemijos priežastimis bei veiksmus jos pašalinti.

Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje gaunamuose skunduose dėl mokyklose vaikams, sergantiems cukriniu diabetu, išylančių problemų, buvo pateikiama informacija, jog vaikai insuliną leidžiasi tualetuose, baimindamiesi kitų vaikų patyčių. Be to, mokyklos administracija dažnai vangiai reaguoja į tėvų išsakomus nusiskundimus dėl sveikatos specialistų abejingumo bei nesiima priemonių problemoms išspręsti. Vaiko teisių apsaugos kontrolierės nuomone, svarbu, kad mokytojai turėtų teisingą informaciją apie cukrinį diabetą, todėl pedagogams būtina suteikti galimybes gauti papildomų žinių. Kauno mokyklose atliktas tyrimas parodė, jog pedagogai nėra pakankamai pasiruošę suteikti pagalbą hipoglikemijos metu, norėtų daugiau informacijos apie diabetą. Patikrinus mokytojų žinias nustatyta, kad jos nepakankamo lygio. Mokytojai, vaiko tėvai, diabeto priežiūros komandos atstovai privalo informuoti klasės draugus apie hipoglikemijos požymius ir nurodyti kaip padėti priepuolio metu.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-01-06 nutarimu Nr. 5 pavirtinta Sveikatos priežiūros mokyklose finansavimo tvarka, mokyklose vienas visuomenės sveikatos priežiūros specialisto etatas steigiamas tūkstančiui mokinių. Šis skaičius yra per didelis, siekiant

užtikrinti tinkamą sveikatos priežiūrą mokyklose, ypač kaimo vietovėse, kur mokosi mažai mokinių. Kaime, esant nedideliui mokinių skaičiui, sveikatos priežiūros specialisto etatas steigiamas nedideliu krūviu (0,25 ar 0,5) ir sveikatos priežiūra vykdoma medicinos punkte ar ambulatorijoje.

Atsižvelgiant į tyrimo metu surinktą medžiagą, manytina, jog pedagogai turi mažai žinių apie cukrinį diabetą, jo gydymą bei kontrolę, nepakankamai bendradarbiauja su visuomenės sveikatos priežiūros specialistais, todėl sergantiems vaikams mokyklose kyla problemų dėl tinkamos savikontrolės užtikrinimo. Remiantis tyrimo metu surinkta medžiaga, sveikatos priežiūros specialistams nėra parengtos metodikos darbui mokyklose su moksleiviais, sergančiais cukriniu diabetu. Vadovaujantis Lietuvos higienos norma HN 21:2005 „Bendrojo lavinimo mokykla. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ sveikatos kabineto pirmosios pagalbos rinkinio sudėtyje nėra numatytos priemonės (gliukomatis ar vaistiniai preparatai hipoglikemijai šalinti) savikontrolėi bei grėsmingoms būklėms šalinti.

Siūlymai:

1. *Lietuvos Respublikos Seimo Sveikatos reikalų komitetui* - atkreipti dėmesį į medicinos pagalbos priemonių įsigijimo vaikams, sergantiems cukriniu diabetu, kompensavimo didinimą, siekiant užtikrinti tinkamą sveikatos priežiūrą;

2. *Lietuvos Respublikos Vyriausybei* - atkreipti dėmesį į sveikatos priežiūros mokyklose finansavimo tvarkos tobulinimą, siekiant užtikrinti tinkamas sąlygas sveikatos priežiūrai mokyklose vykdyti;

3. Sveikatos apsaugos ministerijai:

3.1. Svarstyti galimybę dėl Cukrinio diabeto programos tęstinumo užtikrinimo.

3.2. Spręsti galimybę dėl gydymo insulino pompa užtikrinimo vaikams, sergantiems cukriniu diabetu, kompensuojant iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšų ne tik insulino pompų keičiamųjų dalių kompleksus, bet ir pačias pompas.

3.3. Organizuojant savivaldybių visuomenės sveikatos priežiūros specialistų kvalifikacijos tobulinimą, atkreipti dėmesį į jų pasiruošimą darbui su vaikais, sergančiais cukriniu diabetu.

3.4. Svarstyti bendrojo lavinimo mokyklos sveikatos kabineto pirmosios pagalbos rinkinio papildymo tikslingumą (medicinos priemonėmis ir /ar vaistiniais preparatais) priemonėmis, siekiant užtikrinti tinkamą moksleivių, sergančių cukriniu diabetu, sveikatos būklę.

4. Savivaldybėms:

4.1. Remti diabeto klubų, diabeto draugijų parengtus projektus, kuriuose numatyta švietėjiška veikla ne tik sergantiems cukriniu diabetu, vaikų vasaros stovyklos organizavimas, bet ir visuomenės narių mokymas.

4.2. Užtikrinti ugdymo įstaigose įrengtų sveikatos kabinetų funkcionavimą, gerinti jų būklę, sudaryti tinkamas sąlygas visuomenės sveikatos priežiūros specialistams dirbti sveikatos kabinete.

4.3. Skatinti bendrojo lavinimo mokyklas įgyvendinti patyčių programas, siekiant bendraamžių toleranciją sergančiųjų cukriniu diabetu vaikų atžvilgiu.

4.4. Supažindinti ugdymo įstaigas su apibendrinime išdėstytomis problemomis ir siūlymais.

5. *Prašyti Lietuvos Respublikos Seimo Sveikatos reikalų komiteto, Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos ir savivaldybių raštu pareikšti nuomonę dėl vaiko teisių apsaugos kontrolierės pateiktų siūlymų, sprendžiant vaikų, sergančių cukriniu diabetu, problemas.*

3. Dėl gausių šeimų situacijos

Lietuvoje gimstamumo rodikliai yra vieni žemiausių tarp Europos Sąjungos šalių. Lietuvos vaikų skaičius šeimoje jau neužtikrina kartų kaitos, todėl gausios (daugiavaikės) šeimos yra svarbi atspara demografinės pusiausvyros atstatymui, depopuliacijos mažinimui. Nepaisant gausių šeimų atžvilgiu vykdomos socialinės politikos, gausios šeimos ir jose augantys vaikai susiduria su daugeliu sunkumų.

Siekiant įvertinti realią situaciją, Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje buvo atliktas apibendrinimas (tyrimas) dėl gausių šeimų situacijos. Galiojantys teisės aktai nenustato gausios (daugiavaikės) šeimos sąvokos, tačiau atsižvelgiant į tai, kad daugeliu atvejų teisės aktai nustato papildomą paramą, paslaugas šeimoms, auginančioms tris ir daugiau vaikų, tyrime gausia šeima laikoma šeima auginanti tris ir daugiau vaikų.

VšĮ „Informacijos ir paramos gausiai šeimai centras“ nuomone, šiuo metu gausios šeimos vertinamos kaip skurstančios, turinčios problemų dėl socializacijos. Pasigendama išsamių ir patikimų studijų apie gausių šeimų situaciją. Labiausia Lietuvoje skursta šeimos, kuriose yra tik vienas iš tėvų bei auga trys ir daugiau vaikų. Gausių šeimų orumui išsaugoti, būtina kuo rečiau vartoti sąvoką „socialinė pagalba“ ir formuoti tendenciją, kad tokia pagalba būtų laikoma valstybės investicija, nes šeima nėra gavimo, o naudos valstybei davimo subjektas.

Lietuvos gausių šeimų asociacijos nuomone, gausių šeimų tėvams pirmiausia turi būti sudaroma galimybė dirbti ir išlaikyti šeimą iš gaunamų darbo pajamų, o ne socialinių išmokų. Daugeliui gausių šeimų yra aktuali ne tik finansinė parama, tačiau ir socialinės paslaugos, kurių šiuo metu gausioms šeimoms ir jose augantiems vaikams itin trūksta. Svarbus vaidmuo užtikrinant tinkamą vaikų priežiūrą, auklėjimą, jų išlaikymą šeimose, paruošimą savarankiškam gyvenimui ir mažinant skurdą, turi tekti nevyriausybinėms organizacijoms, vietos bendruomenėms savivaldybėse.

Atlikus gautos informacijos analizę, buvo padarytos šios **išvados**:

1. Paskutiniojo Lietuvos gyventojų ir būsto surašymo duomenimis, Lietuvoje 2001 m. gyveno 962 623 šeimos auginančios vaikus. Lietuvos statistikos departamento duomenimis 2007 m. pradžioje Lietuvoje gyveno 695 500 vaikų. Remiantis atlikto tyrimo duomenimis, šiuo metu Lietuvoje gyvena 41 199 gausios šeimos, kuriose auga 159 793 vaikai.

2. 2007 m. Lietuvoje gyveno 12 610 socialinės rizikos grupei priklausančių šeimų, iš kurių 4 686 yra gausios šeimos. Atitinkamai, socialinės rizikos šeimose 2007 m. augo 30 139 vaikai, iš jų 18 528 gausiose šeimose.

3. Tik 11 proc. Lietuvos gausių šeimų priklauso socialinės rizikos šeimų grupei. Šis rodiklis visiškai paneigia neretai išsakomą nuomonę, kad gausi šeima dažniausiai yra ir socialinės rizikos šeima.

4. Gausios šeimos ir jose augantys vaikai Lietuvoje, lyginant su šeimomis auginančiomis, vieną ar du vaikus, gyvena skurdžiausiai – neretai blogesnės gyvenimo sąlygos, mažiau lėšų skiriama šeimos narių, be abejo ir vaikų, maistui, aprangai, švietimui, kitoms būtinoms reikmėms. Gausios šeimos dažniau nei kitos vaikus auginančios šeimos rizikuoja atsidurti skurde – 2006 m. išankstiniais duomenimis, gausių šeimų skurdo rizikos lygis buvo 41,9 proc., taigi gausių šeimų skurdo rizikos lygis yra beveik tris kartus didesnis, nei šeimų auginančių vieną ar du vaikus. Bendras skurdo lygis Lietuvoje 2006 m. siekė 20 proc., mieste 13, 1 proc., kaime 34 proc.

5. Didžioji dalis gausių šeimų gyvena kaimiškuosiuose rajonuose, kur šeimos dėl nepakankamai išplėto ikimokyklinių įstaigų tinklo neretai negali pilnaverčiai dalyvauti darbo rinkoje, ieškoti darbo ir dirbti.

6. 2007 m. pradžioje savivaldybių seniūnijose įsteigti socialinių darbuotojų darbai su socialinės rizikos šeimomis etatai turi labai didelę įtaką gausių šeimų priklausančių socialinės rizikos šeimų grupei skaičiaus mažėjimui. Remiantis savivaldybių, kuriose socialinės rizikos grupei

priklausančių šeimų skaičius yra daug mažesnis nei vidutiniškai Lietuvoje, nuomone, didelės įtakos turėjo suintensyvėjęs socialinis darbas su šeimomis, tinkamai paruošti ir kvalifikuoti socialiniai darbuotojai, pačių savivaldybių atsakingas požiūris į jų teritorijose gyvenančių šeimų ir jose augančių vaikų gerovę. Kai kuriose savivaldybėse vis dar trūksta socialinių darbuotojų darbui su socialinės rizikos šeimomis etatų, tinkamo šių darbuotojų aprūpinimo transportu ir pan.

7. Gausių šeimų tėvai suinteresuoti integruotis į darbo rinką, dirbti, pradėti savo verslą ir pan., tačiau Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymas bei Lietuvos Respublikos darbo kodeksas numato, kad darbo rinkoje papildomai remiami, turi papildomas garantijas susijusias su darbo santykiais, nėščios, neseniai pagimdžiusios ar krūtimi maitinančios moterys, asmenys vieni auginantys vaikus iki tam tikro amžiaus ir pan. Gausių šeimų tėvams papildomos garantijos nėra įtvirtintos.

8. Ne visos Lietuvos savivaldybės turi pakankamai informacijos apie jų teritorijose gyvenančias gausias šeimas, jų situaciją, gyvenimo būdą, šeimose augančių vaikų situaciją ir pan.

9. Siekiant užtikrinti gausių šeimų gerovę yra parengti (rengiami) keleto įstatymų pakeitimo projektai:

9.1. Aplinkos ministerija yra parengusi Lietuvos Respublikos paramos būstui įsigyti ir daugiabučiams namams modernizuoti įstatymo pakeitimo projektą, kuriame numatoma didinti valstybės paramą būstui įsigyti šeimoms auginančioms tris ir daugiau vaikų. Minėtame projekte taip pat numatytos galimybės nepasiturinčioms šeimoms kompensuoti socialinio būsto nuomos mokestį.

9.2. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija rengia Lietuvos Respublikos išmokų vaikams pakeitimo įstatymo projektą, kuriame numatoma įteisinti išmokos gausių šeimų vaikams padidinimą, tikslinamos išmokų vaikams mokėjimo sąlygos ir tvarka.

9.3. Socialinės paramos mokiniams įstatymo pakeitimo projekte siūloma nemokamus pusryčius skirti ne tik socialinės rizikos, tačiau ir visų nepasiturinčių šeimų vaikams.

9.4. Lietuvos Respublikos Vyriausybė yra pritarusi Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 20 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo projektui (numatančiam didinti pagrindinį neapmokestinamų pajamų dydį 50 proc. už pirmą vaiką ir 100 proc. už antrą ir kiekvieną paskesnį vaiką), kartu pasiūlydama Lietuvos Respublikos Seimui vaikus auginančius asmenis remti prie pagrindinio neapmokestinamo pajamų dydžio pridedant 20 proc. šios sumos už pirmą vaiką, 50 proc. šios sumos – už antrą vaiką, po 100 proc. šios sumos – už trečią ir kiekvieną paskesnį vaiką.

Siūlymai:

1. *Lietuvos Respublikos Vyriausybei* – įgyvendinant Nacionalinės demografinės (gyventojų) politikos strategijos šeimos gerovės įgyvendinimo 2008-2010 metų priemonių planą, ypatingą dėmesį atkreipti į gausių šeimų ir jose augančių vaikų gerovės užtikrinimą.

2. *Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai:*

2.1. Lietuvos Respublikos piniginių socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatyme apibrėžti bendrą gausios (daugiavaikės) šeimos sąvoką, nes neretai gausia šeima laikoma šeima auginanti skirtingą skaičių vaikų (tris ir daugiau, keturis ir daugiau ir pan.).

2.2. Didinti piniginę paramą gausioms šeimoms, tačiau siekiant užkirsti kelią galimam piktnaudžiavimui gaunama parama, atitinkamai siekti efektyvesnio darbo su socialinės rizikos grupėi priklausiančiomis gausiomis šeimomis.

2.3. Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatyme įtvirtinti papildomą rėmimą darbo rinkoje gausių šeimų tėvams.

2.4. Lietuvos Respublikos darbo kodekse įtvirtinti papildomas garantijas tris ir daugiau vaikų auginantiems darbuotojams: gausių šeimų tėvams numatyti kasmetines trisdešimt penkių

kalendorinių dienų atostogas; gausių šeimų tėvams paprašius nustatyti ne visą darbo dienos arba darbo savaitės darbo laiką.

2.5. Apsvarstyti galimybę įsteigti socialinio darbuotojo darbui su socialinės rizikos šeimomis etatą Molėtų mieste. Įvertinti ar kituose miestuose nėra iškilusios panašios problemos.

3. *Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijai* – papildomai remti vaikus, augančius gausiose šeimose, organizuojant jų vasaros poilsį, t.y. papildyti Vaikų socializacijos programų remimo tvarkos aprašą, numatant vaikus iš gausių šeimų kaip vieną iš prioritetinių remiamų grupių.

4. Savivaldybėms:

4.1. Vietos lygmeniu, atsižvelgiant į kiekvienos savivaldybės specifiką, iki 2008-04-15 atlikti gausių šeimų situacijos tyrimus, nes atliekant tyrimą pastebėta, kad Socialinės paramos skyriams informacijos apie gausias šeimas dažnai trūksta. Surinkta informacija leistų priimti sprendimus dėl gausių šeimų remimo, skatinimo priemonių ir pan.

4.2. Ieškoti būdų didinti šeimų galimybes ugdyti vaikus ikimokyklinio ugdymo įstaigose, t.y. steigti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo grupes, pailginto darbo laiko grupes ikimokyklinio ugdymo įstaigose ir pan.

4.3. Plėtoti paslaugų šeimoms, auginančioms vaikus, tinklą, pvz. steigti centrus, kuriuose paslaugas gautų tiek vaikai, tiek tėvai. Šiuose centruose, be vaikų maitinimo, laisvalaikio organizavimo psichologinių konsultacijų ir kt. lengvatinėmis sąlygomis, galėtų būti teikiamos pvz. pirties, skalbimo paslaugos ir pan.

4.4. Kurti gausių šeimų remimo programas: seniūnijų socialiniai darbuotojai, dirbdami arčiausiai šeimų ir žinodami jų poreikius, turėtų spręsti kokios pagalbos konkrečiai šeimai reikia.

4.5. Formuoti teigiamą visuomenės nuomonę apie gausias šeimas: įtraukti gausias šeimas į bendruomenės gyvenimą; viešinti tvarkingų gausių šeimų pavyzdžius informacinėse priemonėse; rengti gausių šeimų skatinimo akcijas ir pan.

4.6. Drauge su teritoriniais darbo biržos padaliniais, vietos verslininkais, bendruomenės atstovais teikti gausių šeimų tėvams pasirengimo darbo rinkai bei užimtumo skatinimo programas.

4.7. Į gausių šeimų problemų sprendimą, galimos paramos teikimą kuo aktyviau įtraukti pačių gausių šeimų atstovus bei juos jungiančias bendrijas, draugijas ir pan.

4.8. Dalintis gerąja patirtimi, pasiekimais organizuojant paramą, paslaugas gausioms šeimoms, rengiant, įgyvendinant įvairius projektus ir kt.

4.9. Svarstyti galimybes remti gausių šeimų tėvus sudarant jiems galimybes lengvatinėmis sąlygomis naudotis viešuoju transportu (Lietuvos Respublikos transporto lengvatų įstatymo 5 straipsnio 8 punktą). Įvertinti galimybes padėti spręsti gausių šeimų apsirūpinimo transportu problemas, pvz., sudaryti galimybes lengvatinėmis sąlygomis išsinuomotį mikroautobusus ir pan.

4. Dėl seksualinio smurto prieš vaikus paplitimo vaikų globos ir specialiojo ugdymo įstaigose

Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės bei Informatikos ir ryšių departamento prie Vidaus reikalų ministerijos duomenimis 2007 m. nuo seksualinės prievartos nukentėjo 219 vaikų (2006 m. – 276, 2005 m. – 239, 2004 m. – 217), tai beveik du trečdaliai visų užregistruotų nukentėjusiųjų nuo šių nusikalstamų veikų. Lyginant 2006 ir 2007 metų duomenis, nuo seksualinės prievartos nukentėjusių vaikų skaičius sumažėjo, tačiau negalima daryti išvados, kad seksualinės prievartos prieš vaikus atvejų mažėja, nes tai latentinis nusikaltimas, daug prievartos atvejų lieka neatskleistų, nes patys vaikai vengia apie tai kalbėti, o įstatyminiai vaikų atstovai taip pat nenoriai apie tai kalba.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė, siekdama įvertinti esamą situaciją dėl vaikų seksualinės prievartos problemos, atliko tyrimą. Tyrimas atliktas naudojant anoniminės apklausos metodą.

Anoniminės apklausos anketos, paruoštos bendradarbiaujant su VšĮ „Vaiko namas“ specialistais - psichologais ir Vilniaus Universiteto docentu, Vaiko raidos centro klinikos vadovu D. Pūru, buvo pateiktos vaikų globos įstaigų auklėtiniams ir darbuotojams, dirbantiems tiesiogiai su vaikais. Siekiant kokybiškiau atlikti apklausą, VšĮ „Vaiko namas“ psichologai pateikė papildomas rekomendacijas dėl tyrimo atlikimo. Apklausas atliko miestų (rajonų) Vaiko teisių apsaugos tarnybų (skyrių) specialistai, pasitelkę į pagalbą pedagoginių psichologinių tarnybų specialistus. Vaikams garantuotas anonimiškumas, jiems paaiškinta tyrimo esmė.

Atliktas tyrimas parodė, kad iš 3674 apklaustų vaikų 158 (4.3%) patyrė seksualinę prievartą. Daugiausia seksualinę prievartą vaikai patyrė iš bendraamžių ar vyresnių berniukų - 75 vaikai (47% seksualinę prievartą patyrusių vaikų). Iš tėvų, patėvių, mamos sugyventinių, giminaičių seksualinę prievartą patyrė 57 vaikai (34% seksualinę prievartą patyrusių vaikų). 58 vaikai (36% seksualinę prievartą patyrusių vaikų) seksualinę prievartą patyrė tikroje savo šeimoje; 52 vaikai (32% seksualinę prievartą patyrusių vaikų) – globos namuose ir mokykloje. Net 68 vaikai (43% seksualinę prievartą patyrusių vaikų) seksualinę prievartą patyrė ne kartą. Apklaustos duomenimis seksualinę prievartą patyrė 2/3 berniukų ir 1/3 mergaičių.

313 apklaustų vaikų (8% apklaustų vaikų) nurodė, kad žino, jog draugai ar pažįstami vaikai patiria ar buvo patyrę seksualinę prievartą, o 224 apklausti vaikai (6% apklaustų vaikų) žino asmenis, kurie prieš kitus naudoja seksualinę prievartą. Todėl specialistams bendraujant su vaikų globos institucijų vaikais, įgavus jų pasitikėjimą, yra galimybė atskleisti daugiau seksualinės prievartos atvejų ir padėti nukentėjusiam vaikui bei kaltininkui. 622 vaikai (17% apklaustųjų) nurodė, kad jiems siūlyta žiūrėti pornografines nuotraukas, žurnalus, pornografinius filmus. 665 vaikai (18% apklaustųjų) žiūrėjo pornografines nuotraukas, žurnalus ir filmus. 51 vaikas (1.4% apklaustųjų) buvo verčiami, įkalbinėjami, prašomi filmuotis ar fotografuotis nuogi.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė visiems vaikų globos namams rekomendavo kiekvienuose vaikų globos namuose, vaikams žinomoje ir bet kuriuo paros metu prieinamoje vietoje, pateikti informaciją apie miesto (rajono) vaiko teisių apsaugos tarnybą, Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigą, psichologinę pagalbą telefonu. Siekiant išsiaiškinti kuo daugiau seksualinės prievartos atvejų ir padėti tiek nukentėjusiam vaikui, tiek seksualinę prievartą naudojusiam vaikui, tikslinga miestų (rajonų) vaiko teisių apsaugos tarnyboms (skyriams), bendradarbiaujant su vaikų globos institucijomis, suteikti vaikams galimybę kreiptis į vaiko teisių apsaugos skyriaus specialistą, kuris tam tikru nustatytu laiku lankytųsi globos institucijoje. Vaikų globos institucijoms informuoti vaikus, kur jie gali kreiptis patyrę seksualinę prievartą, sužinoję seksualinės prievartos atvejų kitų vaikų tarpe, o taip pat kaip apsisaugoti, kad netaptų seksualinės prievartos auka.

Atliktas tyrimas parodė, kad vaikų globos įstaigų darbuotojai, tiesiogiai dirbantys su vaikais, žino 200 atvejų (negalima daryti išvados, kad tiek vaikų patyrė, patiria ar įtariama patyrę seksualinę prievartą, nes keli ar keliolika darbuotojų, žinodami tą patį seksualinės prievartos atvejį, galėjo jį pažymėti savo anketose), kai vaikas įstaigoje, kurioje dirba apklausiamas darbuotojas, patyrė seksualinę prievartą. Įstaigose seksualinę prievartą dažniausiai patiria berniukai (93). Nurodyti 539 atvejai, kai įtarta, kad vaikai patyrė seksualinę prievartą. Iš jų 338 atvejais įtarta, kad vaikai patyrė seksualinę prievartą savo (ar globėjo) šeimoje; 138 – globos namuose ar specialiojo ugdymo įstaigoje. Darbuotojams žinomas 361 atvejis, kai auklėtiniai, prieš patekdami į vaikų globos ar specialiojo ugdymo įstaigas, buvo seksualiai išnaudojami savo šeimoje. 71 darbuotojas nurodė, kad įtaręs, jog vaikas patyręs ar patiria seksualinę prievartą, nesiėmė jokių veiksmų, nes: 52 netikėjo, kad jo įsikišimas gali būti efektyvus, o 19 manė, kad tai dar labiau pakenks vaikui. Problema - didelis bejėgiškumas, kuris verčia darbuotojus ypatingai atsiriboti nuo šių atvejų. Yra daug baimės, bejėgiškumo, nuo kurių visi saugosi. Bijoma pasekmių, pasmerkimo administracine prasme, kad nepavyko padėti vaikui ir sumažinti prievartos ar žalos įtakos.

Vyriausiųjų policijos komisariatų, apskričių, vaiko teisių apsaugos tarnybų (skyrių), vaikų globos namų pateikta informacija apie seksualinę prievartą patyrusius vaikų globos įstaigų vaikus nesutapo, todėl darytina išvada, kad trūksta bendradarbiavimo tarp institucijų, nesikeičiama turima informacija. VšĮ Paramos vaikams centras rengia tarpžinybinio bendradarbiavimo sprendžiant seksualinės prievartos prieš vaikus atvejus schemą (rekomendacijas), apimančią tris etapus: seksualinės prievartos įtarimą ir atpažinimą; teisinius veiksmus, susijusius su seksualinės prievartos atveju, pagalba vaikui ir šeimai (reabilitacija). Siekiant padėti seksualinę prievartą patyrusiems vaikams, būtina, kad parengta schema realiai funkcionuotų. Tam reikalingas geranoriškas visų minėtų institucijų bendradarbiavimas. Vaiko teisių apsaugos kontrolierė organizavo apskrityse apskritojo stalo diskusijas, kuriose dalyvavo apskričių administracijos, vaiko teisių apsaugos tarnybų, vaikų globos ir specialiojo ugdymo įstaigų, socialines bei psichologines paslaugas patyrusiems seksualinį smurtą vaikams teikiančių organizacijų, teisėsaugos institucijų atstovai. Šių diskusijų metu įvairių sričių specialistai dalinosi informacija bei patirtimi, kaip padėti seksualinę prievartą patyrusiems vaikams, ieškojo prevencijos priemonių prieš vaikų seksualinę prievartą.

Būtina spręsti nukentėjusių nuo seksualinio smurto vaikų ilgalaikės reabilitacijos klausimą. Siekiant padėti smurtą patyrusiems vaikams, svarstyti galimybę vietoje reorganizuotų sanatorinių internatinių mokyklų steigti ilgalaikės reabilitacijos centrą nuo smurto (tarp jo ir seksualinio) nukentėjusiems vaikams.

Siūlymai:

1. Lietuvos Respublikos Seimo

1.1 Žmogaus teisių komitetui – svarstant Lietuvos Respublikos Seimo 2008-05-08 nutarimo Nr. XP-3079 „Dėl seksualinio smurto prieš vaikus paplitimo vaikų globos institucijose tyrimo“ projektą, numatyti galimybę specialiųjų poreikių vaikų apklausas atlikti kompetentingiems specialistams, teikiant siūlymus skirti lėšas šiam darbui.

1.2. Teisės ir teisėtarkos komitetui – atnaujinti diskusijas dėl vaiko amžiaus, nuo kurio jis gali duoti sutikimą lytiškai santykiauti, ir atitinkamų teisės aktų projektų svarstymą, bei priimti galutinius sprendimus dėl atitinkamų Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso nuostatų pakeitimo.

2. Lietuvos Respublikos Vyriausybei:

2.1 atkreipti dėmesį į būtinybę kurti nacionalinį koordinacinį, pagalbos ir reabilitacijos centrą seksualinę prievartą patyrusiems nepilnamečiams, prekybos žmonėmis, prostitucijos bei pornografijos aukoms (nepilnamečiams).

2.2 svarstyti galimybę vietoje reorganizuotų sanatorinių internatinių mokyklų steigti ilgalaikės reabilitacijos centrą nuo smurto, tarp jo ir seksualinio, nukentėjusiems vaikams.

2.3 numatyti finansinę paramą asmenims, ketinantiems studijuoti psichologiją, o baigus mokslus įsidarbinti pedagoginėse psichologinėse tarnybose.

2.4 spręsti klausimą dėl papildomo pedagoginių psichologinių tarnybų finansavimo, siekiant padidinti tarnybų psichologų atlyginimus.

3. Švietimo ir mokslo ministerijai:

3.1 kartu su pedagoginių psichologinių tarnybų steigėjais, svarstyti galimybę imtis priemonių didinti pedagoginių psichologinių tarnybų skaičių, įsteigiant pedagogines psichologines tarnybas visose likusiose miestų (rajonų) savivaldybėse. Svarstyti galimybę keisti pedagoginių psichologinių tarnybų kompetenciją, numatant galimybę šioms tarnyboms teikti pagalbą vaikams, nukentėjusiems nuo smurto (steigiant klinikinių psichologų etatus).

3.2 esant psichologų trūkumui ne tik pedagoginėse psichologinėse tarnybose, bet ir vaikų globos namuose, kartu su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija įvertinti galimybę pedagoginių

psichologinių tarnybų psychologams teikti konsultacijas ir reikiamą pagalbą (tarnybų psychologams dirbti ir vaikų globos namuose) vaikų globos institucijų auklėtiniams.

3.3 kartu su Policijos departamentu prie Vidaus reikalų ministerijos, svarstyti galimybę parengti pedagoginių psichologinių tarnybų specialistus atlikti vaikų apklausas apklausos kambariuose, kurie padėtų policijos pareigūnams, prokurorams ir teisėjams apklausti smurtą patyrusius nepilnamečius nukentėjusiuosius ar liudytojus.

3.4 užtikrinti, kad būtų organizuoti mokymai visų pedagoginių psichologinių tarnybų krizių valdymo komandoms ir mokyklų vadovams, taip pat, kad laiku būtų parengti krizių valdymo mokyklose konsultantai.

3.5 užtikrinti, kad būtų laiku ir tinkamai įgyvendintos Rengimo šeimai ir lytiškumo ugdymo programos įgyvendinimo priemonių plane numatytos priemonės.

3.6 siūlyti peržiūrėti ir įvertinti specialiųjų mokyklų etatų skaičių.

4. *Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai:*

4.1 pakartotinai siūlyti kartu su vaikų globos namų steigėjais, siekiant skatinti patiems vaikų globos namams atskleisti kuo daugiau vaikų seksualinės prievartos atvejų, apsvarstyti galimybę, vaikų globos namams atskleidus seksualinės prievartos atvejį, tam tikrą laikotarpį finansuoti psichologinės pagalbos teikimo paslaugas vaikams ir darbuotojams.

4.2 kartu su Švietimo ir mokslo ministerija paskubinti vaikų globos įstaigų auklėtojų atestacijos nuostatų rengimą, bei atestacijos pravedimą.

5. *Socialinių paslaugų priežiūros departamentui prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos:*

5.1 peržiūrėti ir įvertinti visų vaikų globos įstaigų darbuotojų etatų skaičių.

5.2 per 2008-2009 metus patikrinti visas vaikų globos įstaigas.

6. *Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybai prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos* – atkreipti dėmesį, kad organizuojant mokymus vaikų globos namų darbuotojams, ypatingą dėmesį ir priemones skirtų seksualinės prievartos atpažinimui, išaiškinimui, pagalbai vaikui, bei prevencijai, o taip pat į mokymus įtraukti temas auklėtojams, kaip šnekėti su vaikais žmogaus seksualumo tema.

7. *Miestų (rajonų) savivaldybėms* – spręsti pedagoginių psichologinių tarnybų papildomą finansavimą, peržiūrėti ir didinti pedagoginių psichologinių tarnybų psichologų atlyginimus, sudarant sąlygas įsidarbinti jauniems specialistams (ypač rajonuose).

8. *Miestų (rajonų) vaiko teisių apsaugos tarnyboms (skyriams):*

8.1 bendradarbiaujant su vaikų globos įstaigomis, suteikti vaikams galimybę kreiptis į vaiko teisių apsaugos tarnybos (skyriaus) specialistą, kuris tam tikru nustatytu laiku lankytųsi globos įstaigoje.

8.2. supažindinti su atlikto tyrimo rezultatais visų vaikų globos ir specialiojo ugdymo įstaigų vaikus, paaiškinant, kad atlikta anonimine apklausa išsiaiškinta, jog daug vaikų patiria seksualinę prievartą, tačiau, siekiant padėti vaikams, reikia, kad vaikai nenutylėtų seksualinės prievartos atvejų, o apie tai papasakotų asmenims, kuriais jie pasitiki. Minėti asmenys, neviešindami jiems patikėtos informacijos vaikų globos ar specialiojo ugdymo įstaigoje, kreipsis į atitinkamas institucijas, kad smurto aukai būtų suteikta reikiama pagalba.

8.3 kartu su vaikų globos įstaigų darbuotojais, aptarti minėtų įstaigų darbuotojams žinomus seksualinės prievartos atvejus ir organizuoti reikiamą pagalbą vaikams.

8.4 glaudžiai bendradarbiauti su vaikų globos įstaigomis, siekiant išsiaiškinti seksualinio smurto atvejus prieš vaikus ir jiems padėti.

9. *Vaikų globos įstaigoms:*

9.1 informuoti vaikus, kur jie gali kreiptis patyrę seksualinę prievartą, sužinoję seksualinės prievartos atvejų kitų vaikų tarpe, o taip pat kaip apsisaugoti, kad netaptų seksualinės prievartos auka.

9.2 siekti, kad tarp auklėtojų ir auklėtinių būtų kuo glaudesnis emocinis ryšys, kad vaikai labiau pasitikėtų auklėtojais ir nebijotų kreiptis pagalbos.

9.3 glaudžiai bendradarbiauti su Vaiko teisių apsaugos tarnybomis (skyriais), siekiant išsiaiškinti seksualinio smurto atvejus prieš vaikus ir jiems padėti.

5. Dėl valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimo problemų

Apibendrinimo atlikimą sąlygojo didėjantis skundų dėl valstybės garantuojamos teisinės pagalbos suteikimo vaikams skaičius. Skunduose pareiškėjai dažniausiai nurodydavo, jog neužtikrinamas vaikų teisių ir teisėtų interesų gynimas – valstybės garantuojama teisinė pagalba vaikams nesuteikiama.

Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos reglamentavimas

Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimą reglamentuoja Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymas. Pagal šį įstatymą teikiama pirminė ir antrinė teisinė pagalba.

Pirminės teisinės pagalbos teikimas yra valstybinė (perduota savivaldybėms) funkcija, t.y. savivaldybės institucija organizuoja ir (ar) teikia pirminę teisinę pagalbą; moka už pirminę teisinę pagalbą, kai pagal su savivaldybe sudarytą sutartį pirminę teisinę pagalbą teikia advokatai (advokatų profesinės bendrijos) ar viešosios įstaigos.

Antrinę teisinę pagalbą teikia ir priima sprendimus dėl antrinės teisinės pagalbos teikimo specialios valstybės institucijos – valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos, kurių veiklos teritorijos atitinka apygardų teismų teritorijas. Lietuvoje yra penkios valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos: Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio ir Šiaulių.

Atliktos apklausos rezultatai

Buvo apklaustos visos pirminės teisinės pagalbos teikimą organizuojančios savivaldybių administracijos ir vaiko teisių apsaugos tarnybos, vaikų globos įstaigos bei visos antrinę teisinę pagalbą teikiančios valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos. Apibendrinus savivaldybių pateiktus duomenis, matyti, kad pirminė teisinė pagalba vaikams buvo suteikta 51 kartą, iš jų 8 kartus vaikai buvo nukreipti antrinės teisinės pagalbos. Apibendrinus valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybų pateiktus duomenis, matyti, kad kiekvienais metais vis daugiau nepilnamečių kreipiasi į tarnybas dėl antrinės teisinės pagalbos jiems suteikimo.

Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigai duomenis pateikė tik 61 vaikų globos įstaiga iš 109 (46 vaikų globos namai, 8 vaikų globos centrai ir 7 šeimos). Vaikų globos įstaigose gyvenantys vaikai dėl pirminės teisinės pagalbos 2007 m. kreipėsi tik 6 kartus, teisinė pagalba jiems buvo suteikta. Vaikų globos įstaigose gyvenantys vaikai dėl antrinės teisinės pagalbos 2007 m. kreipėsi tik 3 kartus, teisinė pagalba jiems buvo suteikta.

Išryškėjusios problemos

Pagrindinė problema, dėl kurios kyla daug kitų problemų, – skirtingas valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimą organizuojančių ir ją teikiančių valstybės institucijų Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo nuostatų aiškinimas ir taikymas.

Iš savivaldybių pateiktų atsakymų matyti, kad kai kuriose savivaldybėse gaji nuostata, jog dėl vaiko teisinio statuto pirminė teisinė pagalba jam neteikrina. Tokią poziciją telefonu išsakė ir kompetentinga Teisingumo ministerijos tarnautoja. Kai kurie vaikų globos namų atstovai nurodė, jog ginant globotinių (rūpintinių) teises ir teisėtus interesus, vaikų globos įstaigoms labai dažnai reikalinga teisinė pagalba, kurios beveik neįmanoma gauti. Savivaldybės kompetentingos institucijos atsisako vaikų globos įstaigoms suteikti teisinę pagalbą motyvuodamos tuo, kad Valstybės

garantuojamos teisinės pagalbos įstatymas taikytinas ir valstybės garantuojama teisinė pagalba teiktina tik fiziniams asmenims. Įstatymas nenumato valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimo juridiniams asmenims.

Analizuojant esamą padėtį nustatyta, kad vaikų globos įstaigoms atsisakoma teikti ne tik pirminę teisinę pagalbą, bet ir antrinę. Tik Kauno valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos atstovai mano, kad, ginant pažeistas ar ginčijamas vaiko teises ar įstatymų saugomus interesus, valstybės garantuojamos antrinės teisinės pagalbos gali kreiptis ir vaikų globos įstaigos, tiksliau, jų įgalioti atstovai. Dėl asmenų, turinčių teisę į valstybės garantuojamą teisinę pagalbą, ir jų atstovų pagal įstatymą tapatinimo, ir savivaldybės, ir valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos nevienodai supranta atstovų pagal įstatymą sąvoką, t.y. į atstovų pagal įstatymą ratą neįtraukia visų asmenų, atstovais pagal įstatymą pripažįsta tik fizinius asmenis. Šiuo atveju, užtikrinant vienodą Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo taikymą, Teisingumo ministerijai siūlytina visoms valstybės garantuojamą teisinę pagalbą organizuojančioms ir teikiančioms valstybės institucijoms pateikti rekomendacijas dėl vaiko atstovų pagal įstatymą sampratos.

Išvados:

Visais atvejais vaikams teikiama valstybės garantuojama antrinė teisinė pagalba, kurios teikimą iš esmės reglamentuoja procesiniai įstatymai ir užtikrina teismas. Iš valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybų, miestų (rajonų) savivaldybių administracijų ir vaiko teisių apsaugos tarnybų, vaikų globos įstaigų apklausos rezultatų matyti, kad bendros valstybės garantuojamos pirminės teisinės pagalbos teikimo vaikams praktikos nėra ir šios pagalbos teikimas vaikams problemiškas. Pagrindinė problema – skirtingas valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimą organizuojančių ir ją teikiančių valstybės institucijų Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo nuostatų aiškinimas ir taikymas. Kai kurios valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimą organizuojančios ir ją teikiančios valstybės institucijos mano, kad: dėl ypatingo vaiko teisinio statuto, t.y. jo neveiksmo – negalėjimo savo veiksmais įgyvendinti subjektinių teisių ir pareigų, pirminė teisinė pagalba vaikui neteiktina; dėl vaikų globos įstaigų teisinio statuso (jos yra juridiniai asmenys) nei valstybės garantuojama pirminė teisinė pagalba, nei valstybės garantuojama antrinė teisinė pagalba joms negali būti teikiama, nes Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymas nenumato tokios pagalbos teikimo juridiniams asmenims.

Siūlymai:

1. Teisingumo ministerijai kartu su Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos specialistais bei Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos koordinavimo taryba parengti Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo papildymo projektą, įrašant į jį, kad vaikas gali kreiptis valstybės garantuojamos pirminės teisinės pagalbos savarankiškai.

2. Teisingumo ministerijai kartu su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija surengti seminarus ar organizuoti mokymus dėl valstybės garantuojamos pirminės teisinės pagalbos teikimo vaikams ir jų atstovams pagal įstatymą (vaikų globos įstaigoms) savivaldybių administracijų ir savivaldybių administracijų vaiko teisių apsaugos tarnybų tarnautojams bei vaikų globos įstaigų darbuotojams, o jei reikia, siekiant užtikrinti vienodą Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo taikymą, parengti rekomendacijas.

3. Teisingumo ministerijai kartu su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija organizuoti vaikų švietimą dėl valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimo vaikams jiems suprantamomis ir prieinamomis priemonėmis.

6. Dėl Socialinio būsto nuomos problemų

Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje didėjantis skundų dėl socialinio būsto nuomos savivaldybėse skaičius, keliantys susirūpinimą pranešimai žiniasklaidoje apie problemas socialinio būsto nuomos srityje, 2005 metais įstaigoje atliktas apibendrinimas dėl socialinio būsto nuomos problemų (vaiko teisės į būstą užtikrinimo) ir teigiamų pokyčių šioje sferoje nebuvimas, paskatino vaiko teisių apsaugos kontrolierę grįžti prie jau minėtų socialinio būsto nuomos problemų analizės.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2004 metais patvirtino Lietuvos būsto strategiją, pagal ją iki 2020 metų socialinio būsto fondo lyginamoji dalis turėtų būti padidinta nuo 2,4 procentų iki 4-5 procentų (25-30 tūkst. butų). Socialinio būsto plėtros 2008-2010 metų programa finansuojama iš valstybės biudžeto asignavimų, tačiau neatsižvelgiant į nekilnojamojo turto rinkos pokyčius, asignavimai 2008-2010 metams yra tokie kaip ir Socialinio būsto plėtros 2005-2007 m. programoje. Lyginant Aplinkos ministerijos, atsakingos už strategijos ir programos įgyvendinimą, strateginio plano ir Socialinio būsto fondo plėtros 2005-2007 metų programos uždavinius, išreikštus suteikto socialinio būsto skaičiumi per metus, pastebimas atotrūkis tarp nustatytų siekių, skiriamo finansavimo ir realių galimybių įgyvendinti užsibrėžtus uždavinius. Neskiriant papildomai lėšų Programos įgyvendinimui, programa nuolat iš dalies keičiama, mažinant planuojamą socialinio būsto fondo prieaugį, išreikštą butų skaičiumi, todėl neaišku, iš kokių lėšų bus vykdomi Aplinkos ministerijos strateginiame plane numatyti uždaviniai.

Savivaldybių socialinio būsto fondo plėtra finansuojama iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto tikslinių asignavimų (90 proc.) ir savivaldybės lėšų (10 proc.). Nustatyti valstybės biudžeto asignavimai, neatsižvelgiant į nekilnojamojo turto rinkos pokyčius (būsto brangimą ir statybos kaštų didėjimą) nesikeičia, yra keičiami suplanuoto įsigyti būsto rodikliai mažėjimo tvarka.

Asmenų, įrašytų į sąrašus socialinio būsto nuomai, skaičius nemažėja, priešingai – stebima nuolatinė augimo tendencija. Nurodyti tik kelias priežastis, dėl kurių valstybė negali tinkamai įvykdyti savo įsipareigojimų aprūpinti labiausiai pažeidžiamus visuomenės narius socialiniu būstu, sudėtinga, dar sudėtingiau nurodyti pagrindinę priežastį, tačiau darytinos šios **išvados**:

1. Pasigendama nuoseklios ir pakankamai finansuojamos valstybės politikos socialinio būsto klausimais. Tai rodo ir nedidėjantis finansavimas Lietuvos būsto strategijos ir Socialinio būsto fondo plėtros programos finansavimui. Iš duomenų apie finansavimą akivaizdu, kad programos tikslai nebus įgyvendinti.

2. Sudaromos socialinio būsto nuomos sutartys praktiškai yra neterminuotos. Valstybė, teikdama asmeniui socialinę paramą socialinio būsto nuomos forma, turi skatinti asmenį gauti su darbu susijusių pajamų, jį motyvuoti.

3. Galiojančiuose teisės aktuose nėra aiškiai nustatytų nuomos prioritetų asmenims, įrašytiems į sąrašus socialinio būsto nuomai.

4. Savivaldybėse nėra vieningos praktikos sudarant socialinio būsto nuomos sutartis, tai gali būti viena iš prielaidų galimam savivaldybės administracijos tarnautojų piktnaudžiavimui ar aplaidumui.

5. Savivaldybėse skiriamas nepakankamas dėmesys savivaldybei nuosavybės teise priklausančio ir patikėjimo teise valdomo turto – socialinio būsto ir bendrabučių – apskaitai, jo panaudojimo teisėtumui ir pagrįstumui, neaiškūs socialinio būsto apskaitos ir panaudojimo pagrįstumo ir teisėtumo kontrolės mechanizmai.

6. Galiojantis teisinis reglamentavimas sudaro sąlygas nuomininkų piktnaudžiavimui, ydingos praktikos formavimuisi, kai valstybės ir savivaldybės nuomojamose gyvenamosiose patalpose, be savivaldybės sutikimo, gali apsigyventi suaugę nuomininko vaikai ar kiti asmenys, kai nuomininkas, be nuomotojo sutikimo, kad ir išimtiniais atvejais, bet turi teisę subnuomoti išsinuomotą socialinį būstą.

7. Galiojantis teisinis reglamentavimas sudaro prielaidas didinti šeimų, auginančių 2 ir daugiau vaikus, socialinę atskirtį, nes teikiant paramą socialinio būsto nuomos forma, jiems nustatytos sąlygos yra mažiau palankios nei kitoms socialinėms grupėms, turinčioms teisę į socialinio būsto nuomą.

8. Nėra vieningos praktikos ir reikalavimų dėl asmenų, turinčių teisę į socialinio būsto nuomą, sąrašų sudarymo taisyklių, todėl ne visos savivaldybės sąrašus sudaro kompiuterinės programos pagalba ir skelbia sąrašus viešai. Nei savivaldybių, nei valstybės lygmeniu nėra viešai skelbiamas socialinio būsto, įskaitant ir išnuomoto, fondo dydis, asmenų, kuriems socialinis būstas išnuomotas, sąrašai.

9. Dėl teisinio reglamentavimo spragų kai kuriais atvejais apsunkinama galimybė iškeldinti iš socialinio būsto asmenis, neatitinkančius kriterijų, kuriems esant asmuo įgyja teisę į socialinio būsto nuomą.

10. Priėmus Valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti bei daugiabučiams namams modernizuoti įstatymo 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 straipsnių pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo 11(1) straipsniu įstatymo projektas Nr. XP-2673, išnuomojant savivaldybės socialinį būstą pirmenybė bus suteikiama šeimoms ir asmenims, įrašytiems į našlaičių ar be tėvų globos likusių asmenų sąrašą, bus išspręsta dalis socialinio būsto nuomos problemų, tačiau neskiriant papildomų biudžeto asignavimų socialinio būsto fondo plėtrai bei netobulinant iš esmės socialinio būsto nuomos teisinio reglamentavimo, tokios priemonės gali duoti tik laikiną efektą ir problemų šioje srityje iš esmės neišspręs. Kelia abejonių įstatymo projekto rengėjų siūlymas pakeisti įstatymo 2 straipsnio 11 dalį, nustatant, kad našlaitis yra ne ir asmuo, kuriam įstatymų nustatyta tvarka yra nustatyta laikinoji globa (rūpyba), iki šiam asmeniui sukankant 18 metų. Pažymėtina, kad laikinoji globa nustatoma terminuotam laikui ir jos tikslas – grąžinti vaiką į šeimą.

Siūlymai:

1. Iš esmės tobulinti teisinį socialinio būsto nuomos reglamentavimą, atsižvelgiant į socialinio būsto nuomos, kaip valstybės socialinės paramos pažeidžiamoms ir materialiai neapsirūpinusioms šeimoms (asmenims) paskirtį:

1.1. Siekiant išvengti nuomininkų galimo nesąžiningumo ir piktnaudžiavimo atvejų, taip pat užtikrinti asmenų, įrašytų į eiles socialinio būsto nuomai teises, keisti Valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti bei daugiabučiams namams modernizuoti įstatymo nuostatą, kad nuomininkai duomenis apie turtą ir pajamas pateikia ne dažniau kaip vieną kartą per trejus metus. Užtikrinant skaidrumą socialinio būsto nuomos srityje, taip pat siekiant, kad socialinis būstas atitiktų savo paskirtį, yra būtina nustatyti, kad informaciją apie turtą ir pajamas turi būti pateikiama ne rečiau kaip kas pusę metų (alternatyva – ne rečiau kaip kiekvienais metais).

1.2. Siūlytina Valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti bei daugiabučiams namams modernizuoti įstatyme įtvirtinti nuostatą, įpareigojančią asmenis, įrašytus į eilę socialinio būsto nuomai, taip pat nuomojančius socialinį būstą, ir be objektyvių priežasčių nedirbančius, registruotis darbo biržose, dalyvauti jų rengiamose mokymo, persikvalifikavimo, įdarbinimo programose. Pradėti diskusijas dėl socialinio būsto nuomos, kaip socialinės paramos formos, maksimalaus termino nustatymo darbingiems asmenims, kurie nedirba be objektyvių priežasčių.

1.3. Inicijuoti diskusijas dėl Civilinio kodekso normų, reglamentuojančių valstybei ir savivaldybėms priklausančių gyvenamųjų patalpų nuomą, pakeitimo tikslingumo (valstybės ar savivaldybės gyvenamosios patalpos nuomininko teisės nuomojamoje gyvenamojoje patalpoje savo suaugusius vaikus, savo ir sutuoktinio tėvus be nuomotojo sutikimo; fizinių asmenų, nustojusių būti nuomininko šeimos nariais, bet toliau gyvenančių nuomojamoje patalpoje, teisių gyventi šiame būste išsaugojimą; teisės subnuomoti patalpą be nuomotojo sutikimo laikinojo išvykimo, numatyto Civiliniame kodekse, atvejais ir kt.).

1.4. Siekiant mažinti šeimų, auginančių 2 ir daugiau vaikus, socialinę atskirtį, būtina suteikti joms tinkamą paramą, todėl tikslinga peržiūrėti šių šeimų metinių pajamų ir turto dydžius, numatytus minėtame Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarime, suteikiančius teisę nuomotis socialinį būstą.

1.5. Įstatyminiame lygmenyje aiškiai nustatyti socialinio būsto nuomos apskaitos ir panaudojimo pagrįstumo bei teisėtumo kontrolės mechanizmus.

1.6. Siekiant užkirsti kelią galimam piktnaudžiavimui ar aplaidumui, neskaidriam socialinio būsto fondo panaudojimui, įstatyminiame lygmenyje įtvirtinti reikalavimą skelbti viešai (savivaldybių, Aplinkos ministerijos interneto tinklalapiuose) informaciją ne tik apie socialinio būsto fondo dydį (įskaitant ir jau išnuomotą), sąrašus asmenų, turinčių teisę į socialinio būsto nuomą, taip pat sąrašus asmenų, kuriems socialinis būstas jau išnuomotas. Tokiu būdu būtų užtikrintas socialinio būsto nuomos proceso skaidrumas ir asmenims, laukiantiems eilėje socialinio būsto nuomai, būtų nuolat prieinama išsami informacija apie nuomos eiliškumą ir kt.

1.7. Paspirtinti Valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti bei daugiabučiams namams modernizuoti įstatymo 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 straipsnių pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo 11(1) straipsniu įstatymo projekto XP-2673, priėmimo procesą.

2. Atsižvelgiant į tai, kad socialinio būsto problemų sprendimas Vyriausybės programoje nurodytas kaip prioritetas, užtikrinti valstybės politikos socialinio būsto klausimais nuoseklumą ir tinkamą finansavimą, didinant valstybės biudžeto asignavimus socialinio būsto fondo plėtrai.

3. Užtikrinti tinkamą savivaldybėms nuosavybės teise priklausančio ir patikėjimo teise valdomo socialinio būsto fondo apskaitą ne tik kiekvienos savivaldybės, bet ir valstybės lygmeniu, atskirai apskaitant tuos būstus, kurie yra užimti neteisėtai ir iš kurių turi būti asmenys iškeldinti. Iš dalies šis siūlymas bus įgyvendintas įdiegus ir pradėjus naudoti socialinio būsto informacinę sistemą „Parama“, tačiau reikėtų paspartinti šios informacinės sistemos įdiegimą.

4. Siūlyti savivaldybėms atlikti joms priklausančių bendrabučio tipo gyvenamųjų patalpų auditą – asmenų apgyvendinimo jose pagrįstumą ir svarstyti galimybę dalį jų pervesti į socialinio būsto fondą (mažinant pagal galimybes tarnybinių gyvenamųjų patalpų fondą).

5. Siekiant vieningos praktikos formavimo, inicijuoti diskusijas dėl asmenų, turinčių teisę į socialinio būsto nuomą, sąrašų sudarymo taisyklių, patvirtinimo poįstatyminiu teisės aktu bei galimybės patvirtinti tipinę socialinio būsto nuomos sutarties formą ir nustatyti standartines šių sutarčių sąlygas arba rekomendacijų šių sutarčių sudarymui parengimo.

6. Siūlyti savivaldybėms (savivaldybių kontrolieriams) atlikti joms priklausančio ir patikėjimo teise valdomo socialinio būsto fondo auditą – nustatyti tikslų socialinio būsto fondo dydį, asmenų apgyvendinimo juose pagrįstumą.

7. Dėl pateiktos informacijos apie brolių ir seserų neišskyrimo principo taikymą, 2006-2007 metais nustatant globą (rūpybą), tėvų globos netekusiems vaikams

Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje, nagrinėjant skundus ir kitą pateiktą informaciją dėl vaiko teisių ir teisėtų interesų pažeidimo, pastebėta, jog yra pažeidžiamas brolių ir seserų neišskyrimo principas, įtvirtintas Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijoje, Lietuvos Respublikos civilinio kodekse bei Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme. Atsižvelgdama į vis dažniau pasitaikančius brolių ir seserų išskyrimo atvejus, vaiko teisių apsaugos kontrolierė atliko minėtos problemos situacijos analizę.

Iš vaiko teisių apsaugos kontrolieri miestų/rajonų savivaldybių Vaiko teisių apsaugos tarnybų/skyrių pateiktos informacijos matyti, jog brolių ir seserų neišskyrimo principas pažeidžiamas gana dažnai (2006 metais išskirti 664 vaikai; 2007 metais – 688 vaikai).

Analizuojant situaciją pastebėta, jog brolių ir seserų išskyrimas įvyksta dėl šių priežasčių: vaikų amžiaus, globėjų pasirinkimo, vaiko ligos, įvaikinimo, skirtingo tėvų valdžios įgyvendinimo vaikų atžvilgiu, vaikų apsisprendimo, ir dėl to, jog savivaldybė neturi savo vaikų globos namų.

Miestų/rajonų savivaldybės yra atsakingos už savo teritorijoje esančius, tėvų globos netekusius vaikus ir socialinių paslaugų jiems teikimą, turėtų spręsti klausimą dėl galimybės savo teritorijoje teikti trumpalaikės ir ilgalaikės socialinės globos paslaugas vaikams. Daug brolių ir seserų, nustatant laikiną/nuolatinę globą, išskiriami dėl jų amžiaus (2006 metais – 99 atvejai, 2007 metais – 85 atvejai), nes dauguma vaikų globos institucijų Lietuvoje teikia ilgalaikes ir trumpalaikes socialinės globos paslaugas tik vaikams nuo 3 iki 18 metų. Paprastai vaikai nuo 0 iki 3 metų amžiaus apgyvendinami Sutrikusio kūdikių vystymosi namuose.

Dažniausiai pasitaikantys atvejai, kuomet nustatant laikiną ar nuolatinę globą išskiriami broliai ir seserys - globėjų pasirinkimas (2006-111; 2007-133), t.y., kai asmuo, norintis tapti vaiko globėju (rūpintoju) pasirenka pageidaujamą globoti ir auklėti vaikų skaičių, jų amžių.

Lietuvoje 2006-2007 taip pat buvo nemažai atvejų, kuomet broliai ir seserys buvo išskirti dėl ligos ar neįgalumo (2006-23; 2007-24), t.y. kai vaikai apgyvendinami skirtingose globos institucijose. Pažymėtina, kad tokiems vaikams jų įstatyminiai globėjai privalo užtikrinti teisę bendrauti ir išsaugoti emocinį ryšį.

Iš vaiko teisių apsaugos kontrolieriui miestų/rajonų vaiko teisių apsaugos tarnybų/skyrių pateiktos informacijos matyti, jog nustatant globą (rūpybą) vaikams, sunku įvertinti visų šeimos vaikų norus (vieni vaikai nori pas globėjus, kiti - ne) bei nuspręsti kur vaikams bus geriau augti, jei prieš nustatant globą (rūpybą) vaikai atskirai augo artimųjų giminaičių šeimose ir pan.). Vaiko teisių apsaugos kontrolierės nuomone, vaikui, likusiam be tėvų globos, įstatyminiai jo atstovai privalo išsaugoti ar siekti atstatyti bet kokią ryšį su artimaisiais giminaičiais, o šios vaiko teisės įgyvendinimą privalo kontroliuoti savivaldybės vaiko teisių apsaugos tarnyba.

Pažymėtina, jog šeimynos bei nevyriausybiniai vaikų globos namai yra svari alternatyva dideliems valstybiniais ir savivaldybių vaikų globos namams, tačiau iki šiol nėra priimtas Šeimynų įstatymas, neišspręstas šeimynų finansavimo klausimas.

Iš vaiko teisių apsaugos kontrolieriui miestų/rajonų Vaiko teisių apsaugos tarnybų/skyrių pateiktos informacijos matyti, jog Lietuvoje trūksta asmenų, norinčių globoti vaikus, ypač sunku rasti globėjus vyresnio amžiaus vaikams, norinčius globoti kelis vienos šeimos vaikus, ar globoti (rūpintis) vaikus, turinčius sveikatos ir elgesio sutrikimų.

Siūlymai:

1. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai:

1.1. formuoti tinkamą praktiką taikant brolių ir seserų neišskyrimo principą, nustatant laikiną/nuolatinę globą tėvų globos netekusiems vaikams, bei imtis priemonių, išskirtų brolių ir seserų prarasto ryšio, kai tai neprieštarauja vaiko teisėtiems interesams, atstatymui.

1.2. spartinti Šeimynų įstatymo priėmimą bei svarstyti klausimą dėl šeimynų finansavimo galimai pritaikant socialinių paslaugų finansavimo ir lėšų apskaičiavimo nevyriausybiniai vaikų globos namams praktiką.

1.3. Siūlyti spręsti klausimą dėl atlyginimo vaikus globojančioms šeimoms už teikiamą socialinę globą vaikams, nesusijusiems giminystės ryšiais.

2. *Miestų/rajonų savivaldybėms* – savivaldybių teritorijose organizuoti trumpalaikės ir ilgalaikės socialinės globos paslaugas nepilnamečiams nuo 0 iki 18 metų, siekiant sudaryti sąlygas broliams ir seserims gyventi vienoje socialinės globos įstaigoje.

3. *Miestų/rajonų savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnyboms/skyriams* – atsižvelgiant į tai, jog miestų/rajonų savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybos/skyriai yra atsakingi už vaiko globos organizavimą savivaldybės teritorijoje, taip pat į tai, kad jiems yra žinoma informacija apie išskirtus

brolius ir seseris, siūlyti atlikti tokios informacijos analizę, ir, esant galimybėms, organizuoti išskirtų brolių ir seserų emocinio ryšio atstatymą bei užtikrinti tokių vaikų teisę bendrauti.

4. *Vaikų globos namams* – atlikti vaikų globos įstaigose globojamų vaikų situacijos analizę (apie globojamus išskirtus brolius ir seseris) ir apsvarstyti globojamų vaikų bendravimo su broliais ir seserimis užtikrinimo galimybes (organizuoti susitikimus, pasisvečiavimus ir kt.).

5. Su pateiktos informacijos apie brolių ir seserų neišskyrimo principo taikymą, 2006-2007 metais nustatant globą (rūpybą), tėvų globos netekusiems vaikams, apibendrinimu supažindinti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus pirmininkę J. Stripeikienę.

IV. VAIKO TEISIŲ APSAUGOS KONTROLIERIAUS KOMENTARAI BEI SIŪLYMAI DĖL FAKULTATYVINIO PROTOKOLO DĖL VAIKŲ PARDAVIMO, VAIKŲ PROSTITUCIJOS IR VAIKŲ PORNOGRAFIJOS ĮGYVENDINIMO LIETUVOJE

Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolierė, pasinaudodama Jungtinių Tautų Vaiko teisių komiteto siūlymu ir atsižvelgdama į pagrindinį savo veiklos tikslą – gerinti vaiko teisinę apsaugą – 2008 m. gegužės mėnesį pateikė šiuos komentarus dėl pradinės Lietuvos Respublikos ataskaitos dėl Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos Fakultatyvinio protokolo dėl vaikų prekybos, vaikų prostitucijos ir vaikų pornografijos įgyvendinimo:

1. Lietuvos vaiko teisių apsaugos institucijų, veikiančių valstybės, vietos savivaldos ir visuomeniniame lygmenyje, veiklos reglamentavimas nėra išsamus. Teisės aktuose trūksta konkretaus ir aiškaus Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Švietimo ir mokslo ministerijos, Sveikatos apsaugos ministerijos, Teisingumo ministerijos ir Vidaus reikalų ministerijos veiklos, įsipareigojimų bei dalyvavimo formuojant ir įgyvendinant vaiko teisių apsaugos politiką, reglamentavimo, o vaiko teisių apsaugos sričiai, lyginant su kitomis ministerijų kuruojamomis sritimis, skiriamas gana mažas dėmesys.

Be to, nepakankamas dėmesys vaiko teisių apsaugai skiriamas ir vietos savivaldos lygmenyje, o ypatingai didelę įtaką vaiko teisių apsaugos lygiui vietos savivaldos lygmenyje turi vietos valdžios atstovų požiūris į vaiko teisių apsaugą, investicijas ir pokyčius šioje srityje.

2. Nepaisant įstatymais įtvirtinto imperatyvo pranešti apie smurto prieš vaiką atvejus, daugelis jų yra sąmoningai bei dėl subjektyvių priežasčių (siekiant išvengti atsakomybės, intervencijos į šeimą, išsaugoti įstaigos autoritetą ir pan.) nuslepiami. Žinomų ar įtariamų smurto (ypač seksualinio smurto) prieš vaikus atvejų nuslėpimas įtakoja šio reiškinio, tame tarpe ir vaikų komercinio seksualinio išnaudojimo, vaikų pardavimo, prostitucijos bei pornografijos, latentiskumą, o statistiniai duomenys neatspindi realaus fizinio, seksualinio, psichologinio smurto paplitimo nei pagal teritorinį, nei pagal vaikų amžiaus, nei pagal smurtautojo charakteristikos kriterijų.

3. Baudžiamojo proceso kodekso nuostatos, susijusios su nepilnamečių nukentėjusiųjų ir (ar) liudytojų procesiniu statusu, jų teisių ir interesų apsauga baudžiamojo proceso metu, yra gana deklaratyvios, neužtikrinamas jų tinkamas įgyvendinimas praktikoje – vaikai ne visuomet būna paruošti apklausai kvalifikuotų ir kompetentingų specialistų, teisėjų, prokurorai, tyrėjai ir kiti baudžiamojo proceso dalyviai dažnai neturi pakankamai žinių apie nepilnamečio apklausos specifiką, į vaiko apklausą kviečiami vaiko teisių apsaugos atstovai, specialistai (psichologai, pedagogai), dėl specialių žinių trūkumo, formalus (pasyvus) ar atsitiktinio dalyvavimo procese, ne visuomet tinkamai atstovauja vaiko teises, į apklausas kviečiami vaiko tėvai neturi žinių apie vaiko teisių gynimą baudžiamajame procese, nepakankamai išplėtotas vaiko apklausos kambarių tinklas, trūksta specialistų, galinčių vykdyti vaikų apklausas, per ilgi ikiteisminio tyrimo ir teisminio nagrinėjimo terminai vaikų pardavimo, vaikų prostitucijos ir vaikų pornografijos bylose, ne visuomet užtikrinama nepilnamečio nukentėjusiojo ar liudytojo apsauga nuo susitikimo su įtariamuoju (kaltinamuoju), požiūris į nukentėjusį vaiką, ypatingai kai tai susiję su vaiko seksualiniu neliečiamumu, vis dar turi vaiko kaltinimo dėl įvykio, vaiko pasmerkimo aspektus, savivaldybėse trūksta organizacijų, teikiančių (galinčių teikti) kvalifikuotą pagalbą prekybos žmonėmis bei prostitucijos aukoms, nėra nacionalinio, valstybinio lygmens koordinacinio centro, kuris galėtų koordinuoti prevencinį darbą, nepilnamečių paieškos organizavimo, aukų parvežimo iš užsienio, būtinos kompleksinės pagalbos suteikimo bei duomenų apie nukentėjusius nepilnamečius kaupimo ir analizavimo procesą bei informacijos sklaidą.

4. Smurto auka ne visuomet gali pasinaudoti teisės aktais įtvirtintomis apsaugos priemonėmis. Praktikoje ji dažnai yra priversta ieškoti apsaugos priemonių, palikdama savo būstą, artimą aplinką.

Būtina tobulinti tėvų ir kitų teisėtų vaiko atstovų bei fizinių ir juridinių asmenų civilinės, administracinės ir baudžiamosios atsakomybės formas, numatant alternatyvias, įpareigojančias tobulinti žinias apie vaikų auklėjimą ir pan., poveikio priemones. Taip pat būtina didinti vaiko teisių ir jo teisėtų interesų pažeidimo išaiškinamumo lygį bei asmenų, nuslėpusių vaiko teisių ar jo teisėtų interesų pažeidimo atvejus, nesuteikusių vaikui reikalingos pagalbos, atsakomybę.

Būtina vykdyti ir visuomenės, tėvų ir vaikų švietimą vaiko gerovės užtikrinimo, vaiko apsaugos, tėvų (kitų įstatyminių atstovų) teisių ir pareigų, atsakomybės ir kitais klausimais, o siekiant apsaugoti nepilnamečių seksualinę neliečiamybę – padidinti lytinio santykiavimo sutikimo amžių nuo šiuo metu galiojančio 14 metų iki 16 metų.

Be to, svarstyta galimybė nacionaliniuose teisės aktuose įtvirtinti vaiko - pardavimo, prostitucijos ir pornografijos – aukos sąvoką.

5. Prekybos žmonėmis ir prostitucijos problemoms spręsti parengtų Vyriausybės programų įgyvendinimas savivaldybėse yra pernelyg priklausomas nuo vietos valdžios požiūrio į vaiko teisių apsaugą ir konkrečią vaiko teisių apsaugos problemą, nes Vyriausybė tik rekomenduoja savivaldybėms skirti lėšas programoje numatytų priemonių įgyvendinimui.

6. Tarp valstybės, savivaldybių institucijų ir nevyriausybinių organizacijų stokojama bendradarbiavimo, sprendžiant prekybos žmonėmis aukų (nepilnamečių) bei nepilnamečių prostitucijos klausimus. Neigiamą įtaką bendradarbiavimui turi specialistų trūkumas, jų kaita bei dideli darbo krūviai (papildomos funkcijos, neefektyvus darbo organizavimas, materialinis bei techninis aprūpinimas).

7. Socialiniai pedagogai ir pedagoginės psichologinės tarnybos dėl jiems oficialiai ir neoficialiai priskirtų uždavinių ir funkcijų, didelio darbo krūvio bei jų žinioje esančių vaikų skaičiaus, negali efektyviai ir kokybiškai vykdyti jiems pavestas funkcijas. Didelis darbo krūvis, nepakankamas materialinis techninis aprūpinimas, menkas darbo užmokestis – vienos iš priežasčių dėl kurių jaučiamas specialistų trūkumas, dėl kurių šie specialistai renkasi kitą veiklą.

8. Būtina sukurti efektyvios, kvalifikuotos ir kompleksinės pagalbos smurtautojui sistemą – išsiaiškinus smurtautojo elgesio priežastis, jam būtina užtikrinti reikalingą pagalbą.

Specialistų mokymas smurto prieš vaikus klausimais neduoda laukiamos naudos dėl itin dažnos kadro kaitos. Nevyriausybinių organizacijų veikla – metodinės rekomendacijos, seminarai, prevenciniai projektai – vykdomi tik didžiuosiuose Lietuvos miestuose.

Siekiant užkirsti kelią prekybai nepilnamečiais bei nepilnamečių prostitucijai, būtinas itin aktyvus socialinis darbas su rizikos grupės šeimomis bei jų vaikais, asmenimis, ketinančiais išvykti į užsienį, duomenų bazė apie išvykusių į užsienį vaikus (mokinius).

9. Ne visuose psichikos sveikatos centruose dirba vaikų ir paauglių psichiatrai arba paslaugas vaikams teikia suaugusių psichiatrai, ne visi psichikos sveikatos centrai turi įrengę specialiai vaikų ir paauglių konsultavimui pritaikytas patalpas, tuo neužtikrinant kokybišką ir savalaikį paslaugų vaikams suteikimą.

10. Efektyvesnei nepilnamečių apsaugai nuo jiems žalingos informacijos įgyvendinti, būtina užtikrinti atsakingų valstybės pareigūnų, specialistų bendradarbiavimą, aktyvesnę policijos pareigūnų veiklą ir imtis priemonių, skatinančių internetinės žiniasklaidos savireguliacijos mechanizmo atsiradimą. Žiniasklaida turėtų padėti kelti bendrąjį suvokimą apie vaikų išnaudojimą, jo grėsmes ir pasekmes, o patys žiniasklaidos atstovai turėtų būti įtraukti į mokymus apie vaikų išnaudojimą ir pan. plačiąja prasme.

Apibendrinama pateiktus komentarus, vaiko teisių apsaugos kontrolierė pažymėjo, kad, siekiant efektyvios vaikų apsaugos, vaikų pardavimo, vaikų prostitucijos ir vaikų pornografijos problemų sprendimo, Lietuvos valstybė turi:

- pašalinti atotrūkį tarp teisinio reglamentavimo, sukurtos gana pažangios teisinės bazės ir praktinio teisės aktų įgyvendinimo.
- užtikrinti priimamų, su vaiko apsauga susijusių, sprendimų, priemonių ir veiksmų nuoseklumą bei jų įgyvendinimo nuolatinę kontrolę ir peržiūrą.
- tinkamai finansuoti teisės aktuose numatytas vaiko teisių apsaugos priemones.
- atsižvelgiant į pokyčius ir iššūkius valstybės gyvenime – užtikrinti vaiko teisių apsaugos gerinimo programų tęstinumą, priimtų įsipareigojimų vykdymo rezultatų efektyvumą.
- veiklą ir priimamus sprendimus dėl vaikų pardavimo, vaikų prostitucijos ir vaikų pornografijos sukcentruoti ir koordinuoti valstybiniame lygmenyje (koordinaciniame centre).
- užtikrinti ypatingą dėmesį prevencinei veiklai dėl vaikų pardavimo, vaikų prostitucijos ir vaikų pornografijos, o ją planuoti bei vykdyti atsižvelgiant į atitinkamas potencialių aukų (rizikos) grupes.
- užtikrinti efektyvią pagalbą bei reikalingas paslaugas seksualinę prievartą patyrusiems nepilnamečiams, prekybos žmonėmis bei prostitucijos aukoms (steigiant pagalbos ir reabilitacijos centrą), pašalinti atotrūkį tarp miesto ir kaimo vietovių gyventojams teikiamų paslaugų bei pagalbos.
- skirti lėšas specialistams parengti, jiems motyvuoti ir išsaugoti.
- užtikrinti informacijos apie pagalbą teikiančias institucijas sklaidą bei galimybę pranešti apie išnaudojimo atvejus ir sulaukti pagalbos.
- šviesti vaikus ir jų tėvus (kitus atstovus pagal įstatymą), vaiko teisių apsaugos institucijų ir žiniasklaidos atstovus bei visuomenę, pritaikant informaciją ir pateikiant ją, atsižvelgiant kiekvienos suinteresuotos grupės ypatumus.

V. VAIKO TEISIŲ APSAUGOS KONTROLIERIAUS SIŪLYMAI DĖL VAIKO TEISIŲ IR JO TEISĖTŲ INTERESŲ APSAUGOS

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė, siekdama gerinti vaiko teisinę apsaugą, aktyviai naudojasi Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatyme įtvirtintomis teisėmis – teikti siūlymus Respublikos Prezidentui, Seimui ir Vyriausybei dėl priemonių vaiko teisių ir jo teisėtų interesų apsaugai pagerinti, dėl galiojančių teisės aktų pakeitimo ir naujų teisės aktų priėmimo bei politikos, susijusios su vaiko teisių ir jo teisėtų interesų apsauga, formavimo bei įgyvendinimo, informuoja atitinkamos valstybės ir savivaldybių institucijas, kitas įstaigas ir organizacijas apie teisės aktų trūkumus, prieštaravimus ar spragas.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė per ataskaitinį laikotarpį pateikė 53 išvadas, pastabas ir siūlymus kitų valstybės institucijų parengtiems projektams, savo iniciatyva rengė bei dalyvavo rengiant teisės aktus dėl vaiko teisių ir jo teisėtų interesų apsaugos gerinimo.

V. 1. Lietuvos Respublikos Prezidentūrai teikti siūlymai:

- Dėl nepilnamečių darbo liberalizavimo.
- Dėl Lietuvos Respublikos darbo kodekso 104 straipsnio pakeitimo.
- Dėl Lietuvos Respublikos piniginių socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymo 15 straipsnio pakeitimo.

V. 2. Lietuvos Respublikos Seimui teikti siūlymai:

- Dėl vaiko teisių apsaugos institucijų sistemos tobulinimo (pateikta Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2007 m. spalio 19 d. sprendimu Nr. 1872 sudarytai darbo grupei vaiko teisių apsaugą reglamentuojantiems teisės aktams tobulinti).
- Dėl Valstybinės šeimos politikos koncepcijos projekto.
- Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 178, 224, 259¹ ir 266 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto Nr. XP-2506 (pateikta Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetui, Seimo posėdžių sekretariatui).
- Dėl Lietuvos Respublikos nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo pakeitimo įstatymo projekto Nr. XP-2479 (pateikta Seimo posėdžių sekretariatui).
- Dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 626 straipsnio papildymo įstatymo projekto Nr. XP-3360 (pateikta Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetui; Seimo posėdžių sekretariatui).
- Dėl Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo papildymo 2¹ straipsniu, 10, 49,56 ir 57 straipsniu pakeitimo įstatymo projekto Nr. XP-2848 (pateikta Seimo narei M. A. Pavilionienei).
- Dėl Lietuvos Respublikos 2009 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projekto Nr. XP-3420 (pateikta Seimo Biudžeto ir finansų komiteto pirmininkui J. Lionginui, Seimo Žmogaus teisių komiteto pirmininkui A. Lydekai, Seimo Šeimos ir vaiko reikalų komisijos pirmininkei R. Baškienei)

V. 3. Lietuvos Respublikos Vyriausybei teikti siūlymai:

- Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugsėjo 10 d. nutarimo Nr. 1422 „Dėl įvaikinimo apskaitos Lietuvos Respublikoje tvarkos patvirtinimo pakeitimo“ projekto.
- Dėl Lietuvos Respublikos transporto lengvatų įstatymo 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo (Žin., 2008, Nr. 74-2862) nuostatų (dėl įstatymo nuostatų diskriminacinio pobūdžio globojamų (rūpinamų) vaikų su negalia atžvilgiu).
- Dėl periodinėmis išmokomis priteisto išlaikymo vaikams sumos indeksavimo tvarkos patvirtinimo.
- Dėl stacionarių vaikų vasaros poilsio stovyklų, esančių pajūryje, išsaugojimo.

V. 4. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai teikti siūlymai:

- Dėl Lietuvos Respublikos šeimynų įstatymo projekto.
- Dėl Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 17 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto.
- Dėl Lietuvos Respublikos piniginių socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyventiems asmenims įstatymo pakeitimo įstatymo projekto.
- Dėl Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymo 1, 2, 3, 5, 6, 8, 9, 12, 13, 14, 18, 20 straipsnių pakeitimo, antrojo, trečiojo ir ketvirtojo skirsnių pavadinimų pakeitimo bei įstatymo papildymo 10¹ straipsniu įstatymo projekto.
- Dėl Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 49 straipsnio papildymo ir įstatymo papildymo 47¹ straipsniu įstatymo projekto.
- Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos ir jos fakultatyvaus protokolo ratifikavimo“ projekto.
- Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. vasario 28 d. nutarimo Nr. 302 „Dėl vaiko laikino išvykimo į užsienio valstybes tvarkos patvirtinimo pakeitimo“ projekto.
- Dėl Nacionalinės antidiskriminacinės 2009 – 2011 metų programos projekto.
- Dėl Kompleksinės pagalbos šeimai 2009 – 2012 metų programos ir šios programos įgyvendinimo priemonių projekto.
- Dėl Nacionalinio pranešimo apie socialinės apsaugos ir socialinės aprėpties strategijas 2008 – 2010 metams projekto.
- Dėl duomenų apie tėvus, kuriems apribota tėvų valdžia, teikimo notarams bei civilinės metrikacijos įstaigoms.

V. 5. Sveikatos apsaugos ministerijai teikti siūlymai:

- Dėl Lietuvos Respublikos pagalbinio apvaisinimo įstatymo projekto.
- Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymo „Dėl Lietuvos higienos normos HN 124:2008 „Vaikų socialinės globos įstaigos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ patvirtinimo“ projekto.
- Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymo „Dėl Lietuvos higienos normos HN 75:2008 „Ikimokyklinio ugdymo mokykla: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ patvirtinimo“ projekto.

- Dėl Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatymo 15 straipsnio papildymo.
- Dėl Ūkinės komercinės veiklos rūšių, kurioms būtinas leidimas - higienos pasas, sąrašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2007 m. spalio 5 d. įsakymu Nr. V-791, papildymo.
- Dėl 2008 m. rugsėjo 26 d. nacionalinio forumo „Pacientų sauga ir paslaugų kokybė: iššūkiai bei pasiekimai“ rezoliucijos projekto.
- Dėl vaikų ligų gydytojų situacijos pirminėje sveikatos priežiūros grandyje, komandinio darbo organizavimo, teikiant pirmines asmens sveikatos priežiūros paslaugas, bei Pirminės sveikatos priežiūros plėtros koncepcijos, patvirtintos sveikatos apsaugos ministro 2007 m. rugsėjo 5 d. įsakymu Nr. V-717, ir Licencijuojamų asmens sveikatos priežiūros paslaugų sąrašo, patvirtinto sveikatos apsaugos ministro 2004 m. gegužės 14 d. įsakymu Nr. V-364, nuostatų suderinimo (patikslinimo).

V. 6. Teisingumo ministerijai teikti siūlymai:

- Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.18, 2.19, 3.16, 3.140, 3.229, 3.230, 3.231, 3.232, 3.234, 3.235 straipsnių pakeitimo ir Kodekso papildymo 3.229¹, 3.229² straipsniais įstatymo projekto.
- Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.18, 2.19, 3.229 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto.
- Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 50 straipsnio pakeitimo ir 28 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo projekto.
- Dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 44 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto.
- Dėl Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymo „Dėl Civilinės metrikacijos taisyklių patvirtinimo“ projekto.
- Dėl Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymo „Dėl Asmens vardo, pavardės, tautybės pakeitimo taisyklių patvirtinimo“ projekto.
- Dėl Nepilnamečių justicijos 2009 – 2013 metų programos ir jos įgyvendinimo priemonių plano projekto.
- Dėl 2007 m. lapkričio 16 d. konferencijos „Efektyvios nepilnamečių justicijos sistemos vystymas“ rezoliucijos įgyvendinimo.
- Dėl duomenų teikimo advokatams tvarkos pakeitimo, įtraukiant advokatus į pirmąją duomenų gavėjų klasę (dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. vasario 17 d. nutarimo Nr. 240 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. liepos 12 d. nutarimo Nr. 1129 „Dėl nekilnojamo turto registro nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ nuostatų peržiūrėjimo).
- Dėl Civilinės metrikacijos taisyklių tobulinimo (civilinės būklės aktų registravimo, tėvystės pripažinimo tvarkos, tėvystės pripažinimo registravimo, kt.).

V. 7. Švietimo ir mokslo ministerijai teikti siūlymai:

- Dėl Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymo projekto nuostatų suderinimo su galiojančio Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo ir Informacijos apie

mokyklos veiklą viešo skelbimo tvarkos, patvirtintos Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. vasario 1 d. įsakymu Nr. ISAK-156, suderinimo.

- Dėl Rengimo šeimai ir lytiškumo ugdymo programos priemonių plano parengimo ir patvirtinimo, ypatingą dėmesį skiriant specialiųjų poreikių turinčių vaikų lytiniam švietimui, programos integravimui į atskirus mokomuosius dalykus, jos pritaikymo.
- Dėl specialiųjų mokyklų administracijų, mokytojų, socialinių pedagogų, psichologų ir kitų specialistų žinių tobulinimo seksualinio smurto prevencijos klausimais.
- Dėl mokyklos krizių valdymo komandų veikimo Lietuvos specialiosiose mokyklose, jų veiklos veiksmingumo ir funkcionalumo įvertinimo.

V. 8. Vidaus reikalų ministerijai teikti siūlymai:

- Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. spalio 28 d. nutarimo Nr. X-1765 „Dėl Nepilnamečių nusikalstamumo prevencijos stiprinimo“ 1, 4 ir 7 punkto nuostatų įgyvendinimo.

V. 9. Finansų ministerijai teikti siūlymai:

- Dėl Lietuvos Respublikos azartinių lošimų įstatymo pakeitimo įstatymo ir su juo susijusių įstatymų projektų.

V. 10. Kultūros ministerijai teikti siūlymai:

- Dėl Lietuvos Respublikos pozicijos P_EST-221 pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo, kuriuo nustatoma daugiametė internetu ir kitomis ryšių technologijomis besinaudojančių vaikų apsaugos bendrijos programa

V. 11. Ūkio ministerijai teikti siūlymai:

- Dėl spalvotų fotografijų ant Lietuvos Respublikoje parduodamų tabako gaminių pakuočių taikymo.

V. 12. Užsienio reikalų ministerijai teikti siūlymai:

- Dėl Jungtinių Tautų specialiojo pranešėjo šiuolaikinio rasizmo, rasinio diskriminavimo, ksenofobijos ir susijusios su netolerancijos formų klausimais pranešimo Jungtinių Tautų Žmogaus teisių tarybai apie padėtį Lietuvoje projekto.

V. 13. Europos teisės departamentui prie Teisingumo ministerijos teikti siūlymai:

- Dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kreipimesi - prašyme Europos Bendrijų Teisingumo Teismui priimti prejudicinį sprendimą ir išaiškinti tam tikras 2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismų sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinančio Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000, išdėstytų bei Europos Bendrijų Teisingumo Teismo pateiktų klausimų.

V. 14. Valstybės kontrolei teikti siūlymai:

- Dėl valstybinio audito ataskaitos „Vaikų ir jaunimo teisių apsauga“ projekto.

V. 15. Vyriausiajai rinkimų komisijai teikti siūlymai:

- Dėl vaikų įtraukimo į rinkimų kampaniją, dalyvavimo rinkimuose

VI. TEISĖS AKTŲ PRAKTINIO ĮGYVENDINIMO PROBLEMŲ APTARIMAS

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė, siekdama konstruktyvaus ir efektyvaus praktikoje egzistuojančių problemų sprendimo, vaiko teisių įgyvendinimo klausimais ataskaitiniais metais dažnai diskutavo susitikimų su valstybės ir Vyriausybės vadovais, ministrais, Seimo nariais, Vyriausybės atstovais apskrityse, apskričių viršininkais ir kitais asmenimis metu. Paminėtini keletas svarbiausių vaiko teisių apsaugos kontrolierės susitikimų, kurių metu aptartų problemų sprendimo būdai ir vėlesnis jų panaudojimas įtakoją vaiko padėties gerinimą Lietuvoje.

VI. 1. Su J. E. Lietuvos Respublikos Prezidentu Valdu Adamkumi

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė susitikimo su Lietuvos Respublikos Prezidentu Valdu Adamkumi metu aptarė siūlomus teisės aktų pakeitimus dėl nepilnamečių darbo liberalizavimo. Prezidentas pritarė vaikų darbo liberalizavimo idėjai – leisti vasaros atostogų metu dirbti paaugliams nuo 13 metų, palengvinti norinčiųjų dirbti paauglių įsidarbinimo tvarką, kad atostogų metu įsidarbinantiems vaikams nebereikėtų pateikti mokyklų atstovų sutikimo, o kad socialiai remtinose šeimose neprarastų joms taikomų socialinių lengvatų – nepilnamečių pajamas, uždirbtas atostogų metu, neįskaiciuoti į bendrą šeimos pajamas. Susitikimo metu buvo prieitas bendras sutarimas, kad būtina ugdyti jauno žmogaus norą dirbti ir užsidirbti, be to, galimybė įdarbinti nepilnamečius atostogų metu padėtų spręsti vieną iš opiausių nūdienos problemų – vaikų užimtumą.

VI. 2. Su Ministru Pirmininku Gediminu Kirkilu

Vaiko teisių apsaugos kontrolierės susitikimo su Ministru Pirmininku Gediminu Kirkilu metu buvo aptartos Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo, įsigaliojusio nuo 2008 m. sausio 1 d., praktinio įgyvendinimo problemos ir, atsižvelgus į jų aktualumą bei siekiant sudaryti prielaidas konstruktyviai diskusijai, galimybė suorganizuoti apskritojo stalo diskusiją minėta tema.

Be to, vaiko teisių apsaugos kontrolierė pateikė Ministrui Pirmininkui informaciją apie planuojamas uždaryti tris vasaros poilsio stovyklas pajūryje.

VI. 3. Su sveikatos apsaugos ministru Rimvydu Turčinsku

Susitikimo su sveikatos apsaugos ministru Rimvydu Turčinsku metu buvo aptartos higienos normų, reglamentuojančių sveikatos saugos reikalavimus internetinėms kavinėms, vykdymo kontrolės problemos. Sveikatos apsaugos ministras R. Turčinskas pritarė vaiko teisių apsaugos kontrolierės pateiktiems siūlymams ir įsipareigojo artimiausiu metu parengti Visuomenės sveikatos priežiūros įstatymo pakeitimo projektą, kuriame būtų numatyta privaloma ir planinė sveikatos priežiūros kontrolė internetinėse kavinėse ir kitose jaunimo laisvalaikio praleidimo vietose, o taip pat pavesti Valstybinei visuomenės sveikatos priežiūros tarnybai atlikti kontrolinius tikrinimus šiose įstaigose iki minėtų pakeitimų įsigaliojimo. Be to, buvo pritarta ir vaiko teisių apsaugos kontrolierės siūlymui dėl ūkinės komercinės veiklos rūšių, kurioms būtinas leidimas - higienos pasas, sąrašo, įrašant į jį ūkinę komercinę veiklą, teikiant prieigos prie viešo naudojimosi kompiuterių tinklų paslaugas.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierės susitikimo su ministru metu taip pat buvo aptarti klausimai, susiję su Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje sudaroma tarpžinybine darbo grupe dėl "gyvybės langelio" atvėrimo Lietuvoje. Sveikatos apsaugos ministras informavo, kad Sveikatos apsaugos ministerija pritaria šiam vaiko teisių apsaugos kontrolierės siūlymui ir maksimaliai prisidės sprendžiant šį klausimą.

VI. 4. Su generaliniu policijos komisaru Vizgirdu Telyčėnu

Vaiko teisių apsaugos kontrolierės susitikimo su generaliniu policijos komisaru Vizgirdu Telyčėnu metu buvo aptartos kelios problemos - šeimos valandos įvedimas šalies miestuose, žiniasklaidoje pasirodę pranešimai apie pornografijos platinimą prekybos centruose bei lengvai nepilnamečiams prieinamas alkoholis. Generalinis policijos komisaras teigiamai atsiliepė apie Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos siūlymą įvesti šeimos valandą, kuri įpareigotų tėvus vėlyvu paros metu nepalikti vaikų be priežiūros. Be to, komisaras pažymėjo, kad reikalingas glaudus vaikų teises užtikrinančių tarnybų ir policijos bendradarbiavimas, siekiant kuo optimaliau išspręsti alkoholio pardavimo nepilnamečiams problemą ir pritarė vaiko teisių apsaugos kontrolierės nuomonei, jog būtina plėsti vaiko teisių apsaugos tarnybų darbuotojų įgaliojimus bei šviesti policijos darbuotojus vaiko teisių apsaugos klausimais. Susitikimo metu buvo susitarta, jog dėl pranešimų apie platinamą pornografiją kontrolierė kreipsis į didžiuosius prekybos centrus, o vėliau, kartu su policijos pareigūnais bei Vaiko teisių apsaugos tarnybų darbuotojais, ims priemonių patikrinti galimus pornografijos platinimo atvejus.

VI. 5. Su Vilniaus miesto meru Juozu Imbrasu

Vaiko teisių apsaugos kontrolierės ir Seimo kontrolierės Virginijos Pilipavičienės susitikimo su sostinės meru Juozu Imbrasu buvo aptarti žiniasklaidoje pasirodę pranešimai apie Vilniaus miesto savivaldybės ketinimus atjungti elektrą ir vandentiekį Vilniaus miesto ribose gyvenančiai romų bendruomenei. Vaiko teisių apsaugos kontrolierei išreiškus susirūpinimą dėl planuojamų veiksmų, kurie galėtų pažeisti romų vaikų teises arba jų teisėtus interesus, ir paprašius užkirsti kelią galimiems vaiko teisių pažeidimams, Vilniaus miesto meras Juozas Imbrasas patikino, kad drastiškų sprendimų ir veiksmų dėl Vilniaus romų bendruomenės nebus imtasi.

VI. 6. Su Seimo kontrolieriais, Vilniaus miesto savivaldybės tarybos Sveikatos ir aplinkos apsaugos komiteto pirmininku A. Butkevičiumi ir kitų suinteresuotų institucijų atstovais

Susitikimo su Seimo kontrolieriais, Vilniaus miesto savivaldybės tarybos Sveikatos ir aplinkos apsaugos komiteto pirmininku A. Butkevičiumi ir kitų suinteresuotų institucijų atstovais metu vaiko teisių apsaugos kontrolierė atkreipė dėmesį į romų teisės į būstą bei narkotinių medžiagų vartojimo ir platinimo tabore problemą. Kontrolierė atkreipė dėmesį, kad situacija bei padėtis romų bendruomenėje nesikeičia, o taip pat išsakė nuomonę, jog socialinio būsto skyrimas romų bendruomenės nariams privalo būti skiriamas eilės tvarka, tuo nepažeidžiant kitų asmenų, laukiančių eilėje socialinio būsto, teises. Jos nuomone, problema turi būti sprendžiama kompleksiskai, atsižvelgiant tiek į miestų/rajonų savivaldybių galimybes, tiek ir į pačių romų bendruomenės narių norus bei pastangas.

Susitikimo metu taip pat buvo atkreiptas dėmesys į tai, jog Jungtinių Tautų atstovas Vilniaus romų bendruomenę išskyrė kaip labiausiai Lietuvoje diskriminuojamą tautinę mažumą.

VI. 7. Su Vyriausybės atstovais apskrityse

Vaiko teisių apsaugos kontrolierės susitikimo su Vyriausybės atstovais apskrityse metu buvo aptartos Vyriausybės atstovų ir Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos bendradarbiavimo galimybės pagal šių institucijų kompetenciją užtikrinant vaiko teises bei jų teisėtus interesus savivaldybėse. Diskusijoje buvo nagrinėjami probleminiai su vaikų teisių apsauga susiję klausimai – savivaldybių tarybų tvirtinami mokyklų reorganizavimo planai, ypač mažųjų kaimo mokyklų naikinimas, ikimokyklinio ugdymo finansavimas savivaldybėse, specialiųjų mokyklų perdavimas savivaldybėms. Susitikimo metu vaiko teisių apsaugos kontrolierė taip pat pastebėjo, jog, formuojant ir tvirtinant savivaldybių biudžetą, didesnę dėmesį reikėtų skirti lėšoms, susijusioms su vaiko teisėmis bei apsauga, pavyzdžiui, skirti jas pedagoginių psichologinių tarnybų efektyviai veiklai organizuoti.

VI. KITA VEIKLA

VII. 1. Organizuotos konferencijos, apskritojo stalo diskusijos, seminarai

- **Apskritojo stalo diskusija socialinių paslaugų finansavimo klausimais**

2008-01-24 Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje įvykusios apskritojo stalo diskusijos su valstybinių, nevyriausybinių ir laikinųjų Lietuvos vaikų globos įstaigų vadovais metu buvo diskutuota socialinių paslaugų finansavimo klausimais. Diskusijos metu vaiko teisių apsaugos kontrolieriui buvo pristatytas siūlymas dėl socialinių paslaugų finansavimo ir lėšų apskaičiavimo metodikos pakeitimo. Be to, vaikų globos įstaigų vadovai išsakė savo nuomonę dėl būtinybės suformuoti vaiko globos krepšelį (į kurį įeitų vaiko globos pašalpa ir darbo užmokestis profesinėms grupėms, susijusioms su socialinės paslaugos teikimu – socialiniams darbuotojams, pedagogams, psichologams ir kt.), vaikų globos namų steigėjų teises perdavus savivaldybėms.

- **Tarpžinybinis pasitarimas vaiko laikino išvykimo į užsienio valstybes tvarkos klausimais**

2008-04-03 Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga kartu su Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija organizavo tarpžinybinį pasitarimą, skirtą Vaiko laikino išvykimo į užsienio valstybes tvarkos aprašo taikymo problemoms Lietuvai prisijungus prie Šengeno erdvės aptarti, o taip pat bendram susitarimui dėl minėtos tvarkos taikymo tikslingumo pasiekti. Pasitarime dalyvavo Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos, Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, Migracijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos bei Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos atstovai.

- **Apskritojo stalo diskusija dėl seksualinės prievartos vaikų globos namuose**

2008-04-08 Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje įvyko apskritojo stalo diskusija dėl padažnėjusios seksualinės prievartos vaikų globos namuose ir specialiuosiuose vaikų auklėjimo ir globos namuose. Vaiko teisių apsaugos kontrolierė, VŠĮ „Vaiko namas“ vadovas Evaldas Karmaza, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Vaikų ir jaunimo skyriaus vedėja Daina Urbonaitienė, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atstovė Jurgita Lesnickienė aptarė seksualinės prievartos vaikų atžvilgiu priežastis, vaikų globos namų darbuotojų privalomus veiksmus, reaguojant į minėtus atvejus, pagalbos vaikams, patyrusiems seksualinę prievartą, būdus ir priemones, būtinybę vaikų globos namų darbuotojams rengti mokymus ir kt.

- **Konferencija „Tarpinstitucinio bendradarbiavimo svarba, dirbant su rizikos grupės vaikais ir jaunimu. Vilniaus policijos klubo vaikams ir jaunimui patirtis ir pasiekimai“**

2008-05-21 Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga kartu su Vilniaus policijos klubu vaikams ir jaunimui, Lietuvos Respublikos Seimo Narkomanijos prevencijos komisija, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Policijos departamentu prie Vidaus reikalų ministerijos, Vilniaus miesto vyriausiojo policijos komisariatu ir Vilniaus miesto savivaldybe surengė tarptautinę konferenciją „Tarpinstitucinio bendradarbiavimo svarba, dirbant su rizikos grupės vaikais ir jaunimu. Vilniaus policijos klubo vaikams ir jaunimui patirtis ir pasiekimai“. Konferencijos metu buvo pristatyta viešosios įstaigos „Vilniaus policijos vaikų ir jaunimo klubas unikalus klubas“

veikla, o taip pat pasidalinta Lietuvos ir užsienio valstybių (Vokietijos, Latvijos, Rusijos ir Ukrainos) patirtis, organizuojant pagalbą vaikams, turintiems elgesio problemų, aptarti galimi šios grupės vaikų problemų sprendimo būdai.

- **Išvažiuojamieji seminarai „Vaikai ir emigracija“**

Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga 2008 metų pirmojoje pusėje dalyvavo Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuro organizuotuose išvažiuojamuose seminaruose „Vaikai ir emigracija“ septyniose miestų ir rajonų savivaldybėse. Išvažiuojamųjų seminarų metu buvo aptariama emigrantų paliktų vaikų problematikos specifika atskirose savivaldybėse, vertinami taikomi problemų sprendimo būdai, ieškoma optimalių pagalbos šiems vaikams būdų. Tarpžinybinių susitikimų metu buvo pristatoma Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos bei Tarptautinės migracijos organizacijos veikla vaikų, kurių tėvai išvykę į užsienį, teisių ir teisėtų interesų užtikrinimo klausimais. Kompleksiškai atskleisti atskirų regionų problematikos specifiką leido susitikimuose dalyvavę atskirų sričių specialistai: vaiko teisių apsaugos tarnybų atstovai, vietos savivaldos administracijos atstovai, seniūnai, seniūnijų socialiniai darbuotojai, mokyklų socialiniai pedagogai bei socialiniai darbuotojai, policijos pareigūnai ir kt. Tarpžinybiniai susitikimai suteikė galimybę ne tik išsakyti atskirų sričių specialistų matomas problemas, tačiau ir leido ieškoti problemų sprendimų būdų, keistis gerąja praktika, siekiant stiprinti šių vaikų teisių ir teisėtų interesų apsaugą.

- **Apskritojo stalo diskusija „Žiniasklaidos vaidmuo formuojant nepilnamečių pasaulėžiūrą“**

2008-06-02 Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos iniciatyva, kartu su Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komitetu ir nevyriausybine organizacija „Gelbėkit vaikus“, siekiant aptarti vaiko teisės į apsaugą nuo neigiamos informacijos įgyvendinimo problemas su valstybės institucijų, privačių struktūrų atstovais, buvo surengta apskritojo stalo diskusija „Žiniasklaidos vaidmuo formuojant nepilnamečių pasaulėžiūrą“. Atsižvelgus į vaikų 2007 m. iniciatyvos metu (daugiau nei 20 tūkstančių vaikų savo parašais išreiškė nuomonę, jog visuomenės informavimo priemonių skelbiama informacija neturėtų daryti jiems neigiamą įtaką) iškeltas problemas, apskritojo stalo diskusijos dalyviai priėmė rezoliuciją, kurioje, atsižvelgdami į tai, kad informacija, pateikta žiniasklaidos priemonėse, daro įtaką nepilnamečių pasaulėžiūrai, kad pozityvios laidos vaikams ir jaunimui prisidėtų prie visuomenės kūrimo, atkreipdami dėmesį į tai, kad trūksta pozityvios viešosios informacijos vaikams, ypač paaugliams ir jaunimui, ir kt., suformavo prašymus ir siūlymus suinteresuotoms institucijoms.

- **Apskritojo stalo diskusija „Vaikų psichikos sveikatos situacija ir kompleksinės pagalbos teikimo galimybės gerinant tarpžinybinį bendradarbiavimą“**

2008-06-10 Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje, bendradarbiaujant su Valstybinių psichikos sveikatos centru, įvyko apskritojo stalo diskusija „Vaikų psichikos sveikatos situacija ir kompleksinės pagalbos teikimo galimybės gerinant tarpžinybinį bendradarbiavimą“, kurios metu specialistai pristatė Lietuvoje įgyvendinamas programas ir projektus, skirtus vaikų ir paauglių psichikos sveikatai gerinti, o taip pat aptarė, kokių papildomų veiksmų ir iniciatyvų reikėtų imtis esamai situacijai keisti bei kokios rekomendacijos vaikų psichikos sveikatos srityje turėtų būti

pateiktos Europos Komisijai, įgyvendinant Europos Sąjungos projektą „Vaikų ir paauglių psichikos sveikata Europos Sąjungoje po plėtros: efektyvios politikos ir praktikų kūrimas“.

- **Projektas, skirtas vaikų, kurių tėvai globojami stacionariose globos institucijose, padėčiai įvertinti**

Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga kartu su VŠĮ „Globali iniciatyva psichiatrijoje“ 2008 m. sausio – rugsėjo mėnesiais vykdė projektą – tyrimą, kurio tikslas – įvertinti vaikų, kurių tėvai globojami stacionariose globos institucijose (psichoneurologiniuose pensionatuose), padėtį. Tyrimas buvo vykdytas įgyvendinant Europos komisijos remiamą partnerių koalicijos projektą „Vaikų ir paauglių psichikos sveikata išsiplėtojusioje Europos Sąjungoje: efektyvios politikos ir praktikos kūrimas“, siekiant pateikti rekomendacijas ir metodikas efektyvios vaikų ir paauglių psichikos sveikatos politikos ir praktikos vystymui Europos Sąjungoje, ypatingai akcentuojant esamą situaciją ir jos pokyčius naujosiose Europos Sąjungos šalyse. Vykdam minėtą projektą, Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos ir VŠĮ „Globali iniciatyva psichiatrijoje“ atstovai, apsilankę globos institucijose ir įvertinę vaikų patiriamas problemas, pateikė ataskaitą kartu su rekomendacijomis vaikų ir paauglių psichikos sveikatai gerinti.

- **Apskritojų stalo diskusija dėl problemų vaikų sveikatos apsaugos srityje**

2008-10-10 Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje įvyko apskritojų stalo diskusija vaikų sveikatos problemoms aptarti. Diskusijoje dalyvavusi vaiko teisių apsaugos kontrolierė ir jos patarėja, Lietuvos pediatrijos draugijos valdybos nariai ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atstovai aptarė vaikų reabilitacijos ir sanatorinio gydymo, tuberkuliozės, vaikų psichikos sveikatos, cukrinio diabeto ir pedikuliozės problemas bei vaikų traumatizmą sąlygojančius veiksnius ir vyresnių vaikų mirties priežastis nuo nelaimingų atsitikimų.

- **Apskritojų stalo diskusijos apskrityse**

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė, siekdama pristatyti 2007 m. gruodžio – 2008 m. balandžio mėnesiais apskričių vaikų globos namuose ir specialiosiose mokyklose atliktą tyrimą ir supažindinti su šio tyrimo pagrindu parengto apibendrinimo „Seksualinio smurto prieš vaikus paplitimas vaikų globos ir specialiojo ugdymo įstaigose“ išvadamis bei aptarti galimus būdus seksualinės prievartos atvejams vaikų globos institucijose išsiaiškinti bei galimas prevencines priemones, 2008 m. liepos-gruodžio mėnesiais, bendradarbiaujant su Lietuvos Respublikos Generaline Prokuratūra ir nevyriausybinėmis organizacijomis „Vaiko namas“ ir „Paramos vaikams centras“, dešimtyje Lietuvos apskričių surengė apskritojų stalo diskusijas, kuriose dalyvavo apskričių administracijų, prokuratūros ir policijos atstovai, vaikų globos namų, specialiųjų vaikų auklėjimo ir globos namų, specialiųjų mokyklų steigėjai ir kiti minėtų globos įstaigų bei Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atstovai.

- **Pasitarimai dėl probleminio elgesio vaikų**

Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje 2008 m. buvo organizuoti trys susitikimai, siekiant aptarti probleminio elgesio vaikų elgesį ir rasti pagalbos jiems būdus. Atsižvelgus į tai, kad geriausių rezultatų galima pasiekti dirbant komandoje, pasitarimai buvo surengti bendradarbiaujant

Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigai ir Vilniaus apygardos prokuratūros bei Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Socialinių reikalų departamento Vaikų teisių apsaugos skyriaus atstovams, o taip pat dalyvaujant mokyklų socialiniams pedagogams ir/ar problemiško elgesio vaikų klasių auklėtojams.

- **Konferencija „Vaikas – seksualinio smurto auka“**

Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga kartu su Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komitetu 2008 m. gruodžio 15 d. organizavo tarptautinę konferenciją „Vaikas – seksualinio smurto auka“. Konferenciją paskatino surengti Jungtinių Tautų vaiko teisių komiteto 2008 m. spalio 3 d. pateiktos pastabos dėl įžanginės Lietuvos Respublikos ataskaitos dėl Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos fakultatyvinio protokolo dėl vaikų pardavimo, vaikų prostitucijos ir vaikų pornografijos įgyvendinimo – per siaurą Fakultatyvinio protokolo nuostatų supratimą bei aiškinimą, nepakankamą dėmesį vaikų prostitucijos ir vaikų pornografijos problemoms bei vaikų, augančių institucijose, apsaugai, poreikį tobulinti baudžiamuosius ir administracinius įstatymus, siekiant užtikrinti tinkamą Fakultatyvinio protokolo nuostatų įgyvendinimą ir kt. – bei Brazilijoje įvykęs tęstinis III Pasaulinis Kongresas dėl seksualinio vaikų ir paauglių išnaudojimo.

Konferencijos metu buvo aptartos vaikų seksualinio išnaudojimo problemos aktualumas Pabaltijo valstybėse, ypačiai Lietuvoje; vaikų seksualinio išnaudojimo problema institucijose; vaikų prostitucija, pornografija ir jų poveikis vaikų gerovei bei sveikatai; vaikų seksualinės teisės ir kt. Konferencijoje dalyvavo 200 vaiko teisių apsaugos specialistų (savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų, švietimo įstaigų ir globos namų darbuotojai, policijos pareigūnai, prokurorai, nevyriausybinių organizacijų atstovai ir kt.). Jos metu pranešimus skaitė užsienio šalių (Anglijos, Islandijos, Graikijos), tarptautinių organizacijų ir Lietuvos ekspertai.

VII. 2. Konferencijos Lietuvoje, kuriose dalyvauta/skaityti pranešimai

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė ir jos patarėjai ataskaitiniais metais dalyvavo įvairiose konferencijose ir renginiuose, kurių temos ar nagrinėjama problematika buvo susijusi su vaiko teisių apsauga. Daugelyje iš jų buvo skaityti pranešimai vaiko gerovės užtikrinimo klausimais. Buvo dalyvauta:

2008-02-14 Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos organizuotame tyrimo „Lesbiečių, gėjų, biseksualų ir transseksualų (LGBT) teisių apsauga ir socialinė atskirtis“ pristatyme.

2008-02-29 Lietuvos psichologų sąjungos 50-ies metų jubiliejui paminėti skirtoje konferencijoje „Psichologija Lietuvoje: lūkesčiai ir realybė“.

2008-03-04 Nacionalinės vaikų sveikatinimo asociacijos organizuotame posėdyje „Vaikų medicininės reabilitacijos aktualijos ir problemų sprendimo būdai“.

2008-03-06 Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centro organizuotoje projekto „Iškritusių iš mokyklos mokinių grąžinimas“ baigiamojoje konferencijoje.

2008-03-17 Žmogaus teisių stebėjimo instituto organizuotoje tarptautinėje konferencijoje „Nacionalinės žmogaus teisių institucijos įsteigimas Lietuvoje: poreikis ir galimybės“.

2008-03-20 Lietuvos socialinių pedagogų asociacijos organizuotoje baigiamojoje projekto „Vaikų, iškrentančių iš bendrojo lavinimo sistemos, skaičiaus mažinimas, stiprinant prevencinių grupių veiklą ugdymo institucijose“ konferencijoje „Vaiko gerovės mokykla“. *Skaitytas pranešimas „Vaikų*

pasitraukimo iš ugdymo įstaigų priežastys ir problemos sprendimo galimybės. Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos patirtis“.

2008-03-28 Lietuvos gėjų lygos organizuotame tarptautiniame seminare apie lesbiečių, gėjų, biseksualų, transseksualų socialinės atskirties mažinimą.

2008-04-04 Lietuvos vartotojų instituto organizuotoje tarptautinėje konferencijoje „Žmogaus teisės: jų apsaugos įgyvendinimo galimybės“. *Skaitytas pranešimas „Vaiko teisių apsaugos sistema“.*

2008-04-11 Vilniaus apskrities viršininko administracijos Švietimo ir kultūros skyriaus organizuotoje tarptautinėje konferencijoje „Socializacijos centrų veikla: problemos, aktualijos, perspektyvos“.

2008-04-16 Lietuvos vaikų ir jaunimo centro organizuotoje tarptautinėje konferencijoje „Europos formulė: šiandienos kompetencijos rytdienos sėkmei“.

2008-04-17 Vilniaus pedagoginio universiteto organizuotoje tarptautinėje konferencijoje „Socialinio pedagogo/darbuotojo vaidmuo stiprinant socialinę sanglaudą“.

2008-04-23 Pedagogų profesinės raidos centro organizuotoje tarptautinėje konferencijoje „Specialiųjų poreikių asmenų profesinio mokymo ir socialinės integracijos aktualijos“

2008-04-30 NVO „Gelbėkit vaikus“ organizuotoje moksleivių konferencijoje „Kaip auga šeimoje smurto medis“.

2008-05-08 Lietuvos teisininkų draugijos Jaunųjų teisininkų skyriaus organizuotoje konferencijoje „Asmens duomenų apsauga. Ar Lietuvoje tai realu?“

2008-05-09 Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komiteto ir Seimo Europos informacijos biuro organizuotoje Europos savaitės diskusijoje „Kova su prekyba žmonėmis Lietuvoje ir Europos Sąjungoje“.

2008-05-15 Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komiteto surengtoje diskusijoje „Konstitucinė tėvų pareiga auklėti vaikus, Pamirštų pareigų pasekmės.

2008-05-29 Lietuvos Respublikos Seimo, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos bei Radviliškio rajono savivaldybės organizuotame susitikime-diskusijoje „Valstybės, visuomenės, šeimos vaidmuo užtikrinant vaiko teisių įgyvendinimą“. *Skaitytas pranešimas „Vaiko teisių ir pareigų įgyvendinimo aktualijos visuomenėje“*

2008-05-22 Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių globos bendrijos „Viltis“ iniciatyva suorganizuotoje tarptautinėje mokslinėje-praktinėje konferencijoje „Sutrikusio intelekto žmonių asmeniniai, socialiniai potyriai santykiuose su visuomene“. *Skaitytas pranešimas „Vaiko su intelekto sutrikimais teisė į saugią gyvenimą ir vystymosi aplinką“*

2008-05-30 Lietuvos Respublikos Seimo nario R. Rimeikos inicijuotoje tarptautinei vaikų gynimo dienai skirtoje vaikų kūrybos šventėje „Vaikai plečia erdves“.

2008-06-02 Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komiteto kartu su Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga ir NVO „Gelbėkit vaikus“ organizuotoje apskritojo stalo diskusijoje „Žiniasklaidos vaidmuo formuojant nepilnamečių pasaulėžiūrą“. *Skaitytas pranešimas „Vaiko teisė būti apsaugota nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio. Problemos ir jų sprendimo ypatumai“.*

2008-06-05 nevyriausybinių organizacijų „Vaiko namas“ kartu su Baltijos ministrų Tarybos darbo su rizikos vaikais grupe bei Švedijos „Gelbėkit vaikus“ organizacija organizuotame praktiniame seminare „Vaikų komercinis seksualinis išnaudojimas – kaip su jais dirbti?“.

2008-06-07 nevyriausybinių organizacijų „Gelbėkit vaikus“ valdybos 17-ajame suvažiavime.

2008-06-10 Teisės instituto organizuotoje konferencijoje „Bausmės individualizavimo problemos Lietuvoje: teorija ir praktika“

2008-06-26 Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos organizuotame seminare „Vaikų, paauglių spaudos turinys ir etika“.

2008-09-09 Lietuvos Respublikos Seimo kartu su NVO vaikams konfederacija organizuotoje konferencijoje „Vaiko gerovės politikos Lietuvoje įgyvendinimo aktualijos“. *Skaitytas pranešimas „JT Vaiko teisių komiteto rekomendacijų Lietuvai dėl Vaiko teisių konvencijos įgyvendinimo vykdymas“*

2008-09-13 Mykolo Romerio universiteto Socialinės politikos fakulteto organizuotame mokslo festivalio renginyje „Vaiko teisės ir pareigos“. *Skaitytas pranešimas „Vaiko teisių apsaugos situacija Lietuvoje“*

2008-09-18 labdaros paramos fondo „Viltis – Vikonda“ valdybos pirmininkės M. Leliūgienės organizuotoje kaimo motinų sambūryje-konferencijoje.

2008-09-26 Lietuvos Respublikos seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto Šeimos ir vaiko reikalų komisijos bei nevyriausybinių organizacijų Baltic Sea Lions organizuotoje tarptautinėje konferencijoje „Padėkime vaikams rasti sėkmę gyvenime: socialinio ir emocinio intelekto galia“. *Skaitytas pranešimas „Vaikų gerovės samprata Europos sąjungos kontekste“*

2008-09-26 Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos organizuotame Nacionaliniame forume „Pacientų sauga ir paslaugų kokybė: iššūkiai bei pasiekimai“. *Skaitytas pranešimas „Vaiko teisė būti sveikam teikiamų sveikatos priežiūros paslaugų kontekste“*

2008-09-29 viešosios įstaigos SOTAS organizuotoje konferencijoje „Kodėl šeima yra valstybės ir visuomenės pagrindas“.

2008-10-03 E. Kauzaitės spektaklyje „Tu šiandien dar neverkei, kale arba Tikroji Eglės žalčių karalienės istorija“, po kurio buvo aptartas menininko vaidmuo, sprendžiant smurto šeimoje aktualiją.

2008-10-09 Vaiko teisių apsaugos tarnybų 5-ajame sąskrydyje-seminare „Vaiko teisių įgyvendinimo Lietuvoje aktualijos“. *Skaitytas pranešimas „Vaiko teisių įgyvendinimo Lietuvoje aktualijos“*

2008-11-06 Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos organizuotame mokomajame seminare apie prekybą žmonėmis žiniasklaidos atstovams. *Skaitytas pranešimas „Nepilnamečių prekybos aukomis aukų bei nepilnamečių prostitucijos situacija Lietuvoje“*

2008-11-11 Vilniaus universiteto vaikų ligoninės filialo Vaiko raidos centro organizuotoje apskritojo stalo diskusijoje „Tėvystės įgūdžių mokymas Lietuvoje ir Europoje“. *Skaitytas pranešimas „Psichikos negalią turinčių tėvų teisių apribojimai“*

2008-11-17 Europos studentų teisininkų asociacijos Lietuvos nacionalinės grupės Vilniaus filialo kartu su Žmogaus teisių stebėjimo institutu organizuotoje diskusijoje „Rinau šeimos ginčas. Teisiniai aspektai“

2008-11-19 NVO „Gelbėkit vaikus“ organizuotame renginyje „Vaiko teisės vaikų globos namuose. Ar taip yra?“. *Skaitytas pranešimas „*

2008-11-27 Žurnalistų etikos inspektorius tarnybos kartu su Mykolo Romerio universitetu organizuotame forume „Komentaras virtualioje erdvėje: atsakomybės problema ir žiniasklaidos savireguliacija“.

2008-11-27 Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos organizuotoje tarptautinėje konferencijoje „Vaiko neteisėtas išvežimas ir(ar) laikymas – teisiniai ir psichologiniai aspektai“.

2008-12-01 VšĮ „Savanorių centras“ organizuotoje tarptautinėje konferencijoje „Savanorystė Lietuvoje: iššūkiai ir perspektyvos“.

2008-12-03 Kauno kolegijos Sveikatos priežiūros fakulteto Socialinio darbo katedros organizuotoje respublikinėje mokslinėje-praktinėje konferencijoje „Socialinių darbuotojų profesinių kompetencijų tobulinimas socialinio darbo su vaikais praktikoje. *Skaitytas pranešimas „Socialinio darbuotojo vaidmuo užtikrinant vaiko teises“*

2008-12-03 Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos organizuotoje mokslinėje-praktinėje konferencijoje „Valstybės institucijų ir nevalstybinių organizacijų bendradarbiavimas kovojant su prekyba žmonėmis“.

2008-12-04 Lietuvos vaikų ir paauglių psichiatrų draugijos organizuotoje respublikinėje mokslinėje-praktinėje konferencijoje „Vaikų psichikos sutrikimai: prevencijos ir gydymo galimybės“. *Skaitytas pranešimas „Aktualūs vaikų psichikos sveikatos klausimai“*

2008-12-09 „Microsoft Lietuva“, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos ir Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos organizuotame seminare „Vaikų saugumas internete“. *Skaitytas pranešimas „Vaiko teisių pažeidimai virtualioje erdvėje: įstaigos patirtis“*

2008-12-09 Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos ir Tolerantiško jaunimo asociacijos organizuotoje projekto „Savas tarp svetimų“ baigiamojoje konferencijoje

2008-12-17 Vilniaus universiteto Vaikų ligoninės filialo Vaiko raidos centras organizuotoje konferencijoje „Psichikos sveikatos paslaugos vaikui ir šeimai Vilniaus mieste: pasiekimai ir plėtros galimybės“

2008-12-22 Lietuvos Respublikos Seimo narkomanijos ir alkoholizmo komisijos organizuotoje konferencijoje „Vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimas savivaldybėse“

VII. 3. Konferencijos ir posėdžiai užsienio šalyse, kuriose dalyvauta/skaityti pranešimai

Siekiant pasidalinti Lietuvos gerąja praktika, sprendžiant vaiko teisių apsaugos įgyvendinimo problemas, o taip pat pasisemti kitų šalių patirties, vaiko teisių apsaugos kontrolierė ir jos patarėjai dalyvavo šiose konferencijose ir susitikimuose užsienio šalyse:

2008-02-28 – 2008-03-02 Skurdo mažinimo tinklo gebėjimų stiprinimo pasitarime bei Socialinės įtraukties darbo grupės susitikime (Briuselis, Belgija).

2008-03-03 – 04 Europos komisijos organizuotame antrajame Europos vaiko teisių forumo (Briuselis, Belgija).

2008-03-25 – 28 Lenkijos vaikų ombudsmeno kartu su Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos organizuotoje tarptautinėje konferencijoje „Darbo migracija Europos Sąjungoje kaip iššūkis politikos formuotojams dėl vaiko, šeimos ir visuomenės“ (Varšuva, Lenkija).

2008-04-24 – 27 Europos ombudsmenų instituto (EOI) prezidento Ulricho Gale kvietimu, kasmetiniame Europos ombudsmenų instituto valdybos susitikime (Insbrukas, Austrija).

2008-05-25 – 27 Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos (ESBO) organizuotoje konferencijoje „Prekyba vaikais: atsakas ir iššūkiai nacionaliniu lygiu“ (Viena, Austrija).

2008-05-24 – 26 konferencijoje „Europos konferencija dėl paramos vaikams“

2008-06-04 – 07 Valstybinio Vitebsko miesto korekcinio mokymo ir rehabilitacijos vystymosi centro kvietimu, konferencijoje „Gyventi kartu ir mokytis kartu“ (Vitebskas, Baltarusija). *Skaitytas pranešimas „Vaiko teisių apsauga – viena iš svarbiausių valstybės užduočių“*

2008-06-18 – 21 Kiolno Teisės aukštosios mokyklos dėstytojų ir Vokietijos Federacinės Respublikos socialinio darbo srities darbuotojų konferencijoje (Kiolnas, Vokietija). *Skaitytas pranešimas „Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos veikla“*

2008-09-02 – 06 Europos Vaikų ombudsmeno tinklo narių metiniame susitikime (Dublinas, Airija). *Skaityti pranešimai: „Vaikų teisė į apsaugą nuo seksualinės prievartos“ bei „Vaiko dalyvavimas ir jo teisė į apsaugą nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio“*

2008-09-17 – 19 d Jungtinių Tautų Vaiko teisių komiteto posėdyje, svarstant ataskaitą dėl Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos fakultatyvinio protokolo dėl vaikų pardavimo, vaikų prostitucijos ir vaikų pornografijos įgyvendinimo Lietuvos Respublikoje (Ženeva, Šveicarija).

2008-09-17 – 20 II-ojoje tarptautinėje konferencijoje „Saugus internetas vaikams ir jaunimui“ (Varšuva, Lenkija).

2008-09-17 – 20 4-ojoje Šiaurės Europos – baltų konferencijoje „Idėjų ir patirties pasidalijimas“ (Laulasma, Estija).

2008-11-22 – 2008-12-01 trečiajame pasauliniame kongrese prieš seksualinį vaikų ir paauglių išnaudojimą (Rio de Janeiro, Brazilija).

2008-12-08 – 10 Europos Ombudsmenų tinklo seminare „Vaikų dalyvavimas“ ir trečiajame Europos forume dėl vaiko teisių (Briuselis, Belgija).

VII.4. Komandiruotės Lietuvoje

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė, o jos pavedimu – patarėjai, tirdami pareiškėjų skundus, siekdami surinkti išsamią informaciją nagrinėjamais klausimais, betarpiškai pabendrauti su vaikais, susitikimų su šeimomis, švietimo ir globos institucijų bei kitų valstybės ir savivaldybių įstaigų ir organizacijų atstovais metu identifikuoti ir aptarti vaiko teisių apsaugos srityje egzistuojančias opiausias problemas bei teisinio reglamentavimo spragas, o taip pat aptarti galimus būdus ir priemones esamai situacijai keisti, 2008 m. 45 kartus vyko į tikslines komandiruotes Lietuvos teritorijoje.

Iš minėtų kelionių ir susitikimų išskirtini šie svarbiausieji:

2008-04-15 vaiko teisių apsaugos kontrolierė dalyvavo susitikime su Rokiškio bendruomenės nariais – pedagogais, vaikų globos namų atstovais, bibliotekų darbuotojais bei lankytojais ir moksleiviais, siekiant aptarti, kaip visuomenė galėtų efektyviau kovoti su vaiko teisių apsaugos problemomis.

2008-04-22 vaiko teisių apsaugos kontrolierė lydėjo J. E. Prezidentą Valdą Adamkų Vilkaviškio rajone jam lankant daugiavaikes šeimas. Vizito metu buvo domėtasi daugiavaikių šeimų problemomis, o taip pat dalyvauta apskritojo stalo diskusijoje apie gausių šeimų problemas ir jų sprendimo būdus.

2008-05-29 vaiko teisių apsaugos kontrolierė ir jos patarėjos dalyvavo Vaikų gynimo dienai paminėti Radviliškio rajone organizuotose renginiuose – susitikimuose su gyventojais Šaukoto, Šiaulėnų, Šeduvos, Tyrulių ir Skėmių seniūnijose. Susitikimų metu buvo pristatyta Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus veikla, o taip pat atsakyta į gyventojams rūpimus klausimus vaiko teisių apsaugos užtikrinimo klausimais.

2008-06-27 vaiko teisių apsaugos kontrolierė ir jos patarėja dalyvavo Lietuvos pediatrių draugijos valdybos narių posėdyje, kuriame buvo aptartos vaikų sveikatos problemos, Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos teikti siūlymai ir tolesnės galimybės vaikų sveikatos gerinimo srityje.

2008-09-27 vaiko teisių apsaugos kontrolierė dalyvavo susitikime su Varėnos rajono bendruomenės nariais. Susitikimo metu aptartos problemos vaiko teisių apsaugos įgyvendinimo srityje.

2008-10-03 vaiko teisių apsaugos kontrolierė susitiko su Utenos apskrityje gyvenančiomis motinomis padiskutuoti vaiko ir šeimos klausimais.

VII.5. Mugė „Angelų vaikai – su meile Jums“

Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga kartu su Vilniaus Mokytojų namais per Atvelykį ir prieš Šv. Kalėdas organizavo jau tradicinėmis tapusias muges – parodas, kuriose savo kurtais darbais iš stiklo, molio, medžio, siūlų ir pan. prekiaavo daugiau nei 130 neįgaliųjų vaikų iš 32 Lietuvos specialiųjų mokyklų ir pensionatų. Jaunieji menininkai ne tik pristatė savo paruoštu darbelius, bet ir turėjo galimybę apsilankyti Prezidentūroje.

VII. 6. TV3 labdaros projektas „Išsipildymo akcija“

2008 metais TV 3 televizijos ir SEB Vilniaus banko organizuoto labdaros projekto „Išsipildymo akcija“ metu, siekiant patenkinti įvairius mažųjų su negalia poreikius, daug dėmesio buvo skirta neįgaliesiems vaikams. Be to, primenant apie skausmingą įvaikinimo situaciją Lietuvoje, buvo skatinama pagal kiekvieno galimybes padėti nuskriaustiems mažiesiems. Tuo tikslu buvo skelbiamas Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos nemokamos pagalbos linijos ir vaiko teisių apsaugos kontrolierės patarėjos R. Stankevičienės telefono numeriai – susidomėjusieji asmenys buvo informuojami apie akciją bei kur reiktų kreiptis ir kas organizuoja įvaikinimą.

VII. 7. Tarptautinis bendradarbiavimas

Susitikimas su Pasaulio skautų organizacijos atstovu

2008-01-18 Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje lankėsi Pasaulio skautų organizacijos Europos regiono komiteto narys João Armando Pereira Gonçalves bei didžiausios jaunimo organizacijos Lietuvoje – Lietuvos skautijos – narės Gražina Kačergytė bei Loreta Senkutė. Susitikimo metu buvo pristatyta Lietuvos skautija ir Pasaulinė skautų judėjimo organizacija, aptarta Lietuvos skautijos bendradarbiavimo su vaiko teises prižiūrinčiomis institucijomis idėja – savanorių, dirbančių su vaikais, mokymo projektas.

Konferencija „Darbo migracijos Europos Sąjungoje iššūkis sprendimų priėmėjams vaikų, šeimos ir visuomenės atžvilgiu“

2008-03-26 – 27 vaiko teisių apsaugos kontrolierė Rimantė Šalaševičiūtė kartu su Lenkijos vaiko teisių gynėja Ewa Sowinska Varšuvoje organizavo tarptautinę konferenciją „Darbo migracijos Europos Sąjungoje iššūkis sprendimų priėmėjams vaikų, šeimos ir visuomenės atžvilgiu“. Konferencijos metu vaiko teisių apsaugos kontrolierė pristatė Lietuvos patirtį ir priimtus politinius sprendimus, sprendžiant dėl tėvų emigracijos paliktų vaikų teisių užtikrinimą. Apskritojų stalo diskusijos-konferencijos metu buvo suteikta galimybė išgirsti ir kitų migracijos procesų paliestų šalių patirtį.

Susitikimas su „World Childhood Foundation“ atstove

2008-03-26 Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje lankėsi Švedijos organizacijos „World Childhood Foundation“, įsteigtos Švedijos karalienės Silvijos, atstovė Gisela Ivarsson. Susitikimo metu buvo aptarta vaiko teisių įgyvendinimo problemos Lietuvoje, Socialinių paslaugų infrastruktūros gerinimo programa, Nacionalinė vaikų dienos centrų programa ir kiti teisės aktai bei Lietuvoje įgyvendinama politika vaiko teisių apsaugos srityje.

Pasirašyta projekto „Vaiko teisių apsaugos stiprinimas Baltarusijoje“ įgyvendinimo sutartis

2008-04-29 Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga ir Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija pasirašė projekto „Vaiko teisių apsaugos stiprinimas Baltarusijoje“ įgyvendinimo sutartį. Vykdamas minėtą projektą, Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje pusės metų praktiką atliko jaunas Baltarusijos vaiko teisių apsaugos specialistas.

Vizitai į Gruzijos Visuomeninio gynėjo įstaigos Vaiko teisių centrą

2008-06-04 – 17 ir 2008-06-25 – 2008-07-08 vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus patarėjos, įgyvendindamos vieną iš Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos finansuojamo projekto „Gruzijos visuomeninio gynėjo įstaigos ir Vaiko teisių centro gebėjimų stiprinimas“ tikslų – pasidalinti gerąja Lietuvos praktika, sprendžiant smurto prevencijos ir pagalbos vaikams, nukentėjusiems nuo smurto, problemas bei problemas nepilnamečių justicijos srityje ir pateikti rekomendacijas, kaip gerinti Gruzijoje esamą situaciją minėtose srityse – lankėsi Gruzijos Visuomeninio gynėjo įstaigos Vaiko teisių centre.

Susitikimų su valstybės institucijų ir įstaigų bei nevyriausybinių organizacijų atstovais metu aptarus problemas smurto prieš vaikus prevencijos srityje - nepakankamą Vyriausybės dėmesį vaikų problemoms, tame tarpe ir smurto prieš vaikus problemai, netobulas Smurto šeimoje sustabdymo ir pagalbos aukoms, patyrusioms smurtą šeimoje, įstatymo nuostatas, institucijų ir specialistų, galinčių teikti pagalbą vaikams, nukentėjusiems nuo smurto, trūkumą, nepakankamą minėtų specialistų kvalifikaciją ir kt. – ir problemas nepilnamečių justicijos srityje – glaudesnio bendradarbiavimo tarp valstybės ir vietos valdžios (regionų) institucijų ir nevyriausybinių organizacijų, bet tarp pačių nevyriausybinių organizacijų trūkumą, nepakankamą vaikų, atliekančių laisvės atėmimo bausmes, teisių ir teisėtų interesų užtikrinimą bei nepakankamą dėmesį teisės pažeidimų ir nusikaltimų prevencijai ir kt. – buvo pateiktos rekomendacijos vaikų padėčiai Gruzijoje gerinti.

Susitikimas su Tadžikistano Respublikos atstovais

2008-06-06 Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje lankėsi Tadžikistano Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos šeimos socialinių paslaugų ir apsaugos skyriaus bei nevyriausybinių organizacijų „Informacijos tyrimo centras SOCSERVICE“ bei „Save the Children“ atstovai. Susitikimo metu buvo supažindinta su Lietuvoje vykdoma vaiko teisių apsaugos politika, praktiniais sprendimo būdais, vaikų institucine globa ir globos sąlygomis bei programomis, skirtomis rizikos grupės vaikams, jaunimui ir šeimoms bendruomenėje.

Susitikimas su Kazachstano Respublikos atstovais

2008-07-16 Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje lankėsi Kazachstano Respublikos žmogaus teisių pareigūnai, gynėjai bei nepriklausom aktyvistai. Susitikimo metu buvo aptartos vaiko teisių užtikrinimo bei gynimo aktualijos, pasidalinta žmogaus teisių veiksmų plano rengimo ir įgyvendinimo patirtimi, visuomenės informavimo, teisinio švietimo bei tolerancijos skatinimo iniciatyvomis, diskutuojama valstybės garantuojamos teisinės pagalbos organizavimo bei kitais klausimais.

Vizitas į Armėnijos Žmogaus teisių gynėjo instituciją

2008-08-10 – 17 Vaiko teisių apsaugos kontrolierė ir jos patarėja lankėsi Armėnijos Žmogaus teisių gynėjo institucijoje. Tikslas – susipažinti su vaiko teisių apsaugos sistema, atsakingų valstybinių ir nevalstybinių institucijų veikla vaiko teisių apsaugos srityje, įvertinti Armėnijos Žmogaus teisių gynėjo institucijos vaidmenį ginant vaiko teises bei galimybes didinti šios institucijos galimybes ir gebėjimus efektyviau dirbti vaiko teisių apsaugos srityje.

Susitikimas su Brazilijos delegacija

2008-08-29 Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje lankėsi delegacija iš Brazilijos. Delegacijos nariai – dr. José Daltoé (teisėjas, iniciavęs pirmąjį vaiko apklausos kambarį Brazilijoje), dr. Weleda Dobke (prokurorė), dr. Vanessa Viana (socialinių mokslų daktarė) ir dr. Liliam Milnitsky Stein (psichologijos profesorė) – domėjosi įstaigos veiklos kryptimis ir ypatingai problemomis, kylančiomis dėl vaiko dalyvavimo baudžiamajame procese.

Europos vaikų ombudsmenų tinklo (ENOC) susitikimas

2008-09-02 – 06 vaiko teisių apsaugos kontrolierė ir jos patarėja dalyvavo kasmetiniame Europos vaikų ombudsmenų tinklo (ENOC) susitikime, vykusiame Dubline. Pagrindinės susitikimo temos – tarptautiniai, Europos bei atskirų valstybių veiksmai, stiprinant Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos įgyvendinimą, geriausi vaiko interesai, vaiko teisė būti nediskriminuojamu ir vaiko teisė dalyvauti ir išsakyti savo nuomonę.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė R. Šalaševičiūtė pristatė pranešimą „Vaikų teisė į apsaugą nuo seksualinės prievartos“, o jos patarėja Ieva Kromelytė – „Vaiko dalyvavimas ir jo teisė į apsaugą nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio“.

Vizitas į Latvijos Nacionalinį žmogaus biurą

2008-09-11 – 12 vaiko teisių apsaugos kontrolierė ir jos patarėja lankėsi Latvijos Nacionaliniame žmogaus teisių biure ir Latvijos Respublikos vaikų ir šeimos reikalų ministerijos Valstybės vaiko teisių apsaugos inspekcijoje. Susitikimų metu buvo dalijamasi Latvijos ir Lietuvos patirtimi, sprendžiant vaikų civilinio grobimo atvejus, dirbant saugaus interneto srityje, supažindinta su vaikų globos sistema Latvijoje.

Armėnijos Žmogaus teisių gynėjo institucijos ir UNICEF Armėnijoje atstovų vizitas

2008-10-12 – 17 Armėnijos Žmogaus teisių gynėjo institucijos bei UNICEF Armėnijoje atstovų lankymosi Lietuvoje metu buvo pristatyta vaiko teisių apsaugos sistema Lietuvoje valstybiniu ir vietos savivaldos lygmenimis, atskirų institucijų veikla, jų teisiniai veiklos pagrindai, paslaugų vaikams teikimo principai, būdai ir finansavimas, pasidalinta sėkminga atskirų žinybų bendradarbiavimo praktika. Be to, projekto dalyviams buvo pasiūlyti susitikimai su atsakingomis institucijomis, kurių kūrimosi, veiklos teisinio reglamentavimo ir darbo metodų pavyzdžiai galėtų būti rekomenduotini tobulinant vaiko teisių apsaugos sistemą Armėnijoje.

Vizitas į Gruziją vaiko teisių apsaugos problemoms aptarti

2008-10-15 – 23 vaiko teisių apsaugos kontrolierė, įgyvendindama Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos finansuojamame projekte „Gruzijos visuomeninio gynėjo įstaigos ir Vaiko teisių centro gebėjimų stiprinimas“ iškeltus uždavinius ir siekdama įvertinti Gruzijoje esančią situaciją vaiko teisių apsaugos srityje, lankėsi Gruzijos Visuomeninio gynėjo įstaigos regioniniuose Kutaisi ir Batumi padaliniuose, o Gurjaani, Borjomi, Gori, Lagodekhi ir Sagarejo dalyvavo pasitarimuose su šių miestų merais, be to, vizito metu susitiko su Europos Komisijos stebėtojų delegacija, Gruzijos Teisingumo ministerijos, Gruzijos Švietimo ir mokslo ministerijos, Gruzijos Kalėjų departamento prie Teisingumo ministerijos ir Gruzijos nevyriausybinių organizacijų, dirbančių vaiko teisių apsaugos srityje, atstovais.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierės R. Šalaševičiūtės vizito pagrindu buvo pateikta apibendrinamoji įvertinimo ataskaita ir rekomendacijos dėl vaiko teisių apsaugos sistemos Gruzijoje tobulinimo ir šioje srityje veikiančių institucijų veiklos efektyvumo stiprinimo.

Pasirašyta bendradarbiavimo sutartis su Gruzijos Visuomeninio gynėjo įstaiga

2008-10-17 Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga ir Gruzijos Visuomeninio gynėjo įstaiga pasirašė bendradarbiavimo sutartį, kuria įsipareigojo bendradarbiauti vaiko teisių apsaugos srityje, keistis informacija apie Lietuvoje ir Gruzijoje sukurtą vaiko teisių apsaugos institucijų sistemą bei jos efektyvius pokyčius, teikti metodinę pagalbą, sprendžiant vaiko teisių apsaugos užtikrinimo problemas, periodiškai vykdyti profesinius, specializuotus susitikimus, keistis gerąja praktika ir kt.

Vizitas į Kijevo

2008-11-03 – 05 vaiko teisių apsaugos kontrolierė dalyvavo susitikime su Ukrainos Prezidentūros atstovais, Ukrainos Parlamento ir Vyriausybės nariais, siekiant pasidalinti gerąja praktika vaiko teisių apsaugos ir vaiko teisių ombudsmeno institucijos veiklos klausimais.

VIII. DALYVAVIMAS DARBO GRUPĖSE

VIII. 1. Seimo, Vyriausybės, ministerijų ir kitų įstaigų sudarytose darbo grupėse

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė bei jos patarėjai 2008 m. aktyviai dalyvavo kitų institucijų darbo grupių veikloje:

- Lietuvos Respublikos Seimo valdybos sudarytoje darbo grupėje dėl vaiko teisių apsaugą reglamentuojančių teisės aktų tobulinimo.
- Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos sudarytoje darbo grupėje apskričių viršininkų administracijų pavaldumo kūdikių namų plano projektui parengti.
- Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos sudarytoje darbo grupėje vaiko globos organizavimui, vaiko atstovavimo praktikai ir šiuos procesus reglamentuojantiems teisės aktams įvertinti.
- Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos sudarytoje darbo grupėje globojamo (rūpinamo) vaiko turto globos (rūpybos), administravimo ir palikimo priėmimo rekomendacijoms parengti.
- Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos sudarytoje darbo grupėje Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo pakeitimo įstatymui parengti.
- Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos sudarytoje darbo grupėje skurdo ir socialinės atskirties mažinimo 2007-2008 m. priemonių įgyvendinimo stebėsenai.
- Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos sudarytoje darbo grupėje priėmimo kriterijams į Švėkšnos, Šiaulių ir Vievio sanatorines mokyklas parengti.
- Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos koordinuojamo Europos Sąjungos projekto „Saugesnis internetas plus“ valdymo ir darbo grupėje.
- Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos sudarytoje darbo grupėje Lietuvos higienos normos HN 124:2008 „Vaikų socialinės globos įstaigos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ projektui parengti.
- Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos sudarytoje darbo grupėje Lietuvos Respublikos civilinio kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projektui, kuriame būtų nustatyta partnerystė (bendro gyvenimo neįregistravus santuokos) registravimo tvarką ir sąlygos, parengti.

VIII. 2. Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje sudarytos tarpžinybinės darbo grupės:

- Problemoms, susijusioms su nepilnamečių apsauga nuo neigiamo viešosios informacijos apie azartinius lošimus, loterijas ir panašaus pobūdžio žaidimus poveikiu, išanalizuoti ir siūlymams dėl atitinkamų teisės aktų papildymo ir pakeitimo parengti. Darbo grupė parengė Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo pakeitimo įstatymo projektą.
- Vaikų darbinio užimtumo (atostogų metu) programoms parengti bei jų vykdymo siūlymams pateikti.
- Anoniminio kūdikių palikimo saugioje vietoje klausimams spręsti. Pateikti šie siūlymai (kartu su atitinkamų teisės aktų pakeitimo ir papildymo projektais):

1. numatyti galimybę motinoms Greitosios medicininės pagalbos dispečerinėse anonimiškai palikti kūdikį.
 2. įtraukti į Pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymą anoniminio gimdymo paslaugas ir nustatyti minėtų paslaugų teikimo tvarką.
- Teisės aktų, reglamentuojančių nepilnamečių įdarbinimą, pakeitimų projektams parengti. Pateikti šie siūlymai (kartu su atitinkamų teisės aktų pakeitimo ir papildymo projektais):
 1. mokyklos raštiškas sutikimas būtinas tik mokslo metų laikotarpiu priimant nepilnametį į darbą.
 2. mokinių gautos su darbo santykiais susijusios pajamos neįskaitytinos į bendras šeimos pajamas.
 3. minimalus nepilnamečių įdarbinimo amžius – 13 metų.

IX. IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Analizuojant ir vertinant situaciją vaiko teisių apsaugos ir jo interesų užtikrinimo srityje 2008 metais, pastebimas didėjantis valstybės ir savivaldos institucijų, visuomenės ir pavienių asmenų aktyvumas ne tik keliant į viešumą, bet ir sprendžiant su vaiko teisių apsauga susijusias problemas, priimant pozityvius ir vaiko gerovės užtikrinimui reikalingus sprendimus.

Analizuojant įstatymų leidžiamosios, vykdomosios, vietos savivaldos valdžios sprendimus ir veiklos kryptis, įgyvendinant vaiko gerovės politiką, pažymėtini pozityvūs pokyčiai – tobulinama teisinė bazė, šalinamos praktinio darbo ir teisinio reglamentavimo spragos.

Vertinant Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. birželio 3 d. nutarime Nr. X-1570 „Dėl Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2007 metų veiklos ataskaitos“ bei Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2007 metų veiklos ataskaitoje pateiktų pasiūlymų įgyvendinimą, paminėtina, kad:

- Lietuvos Respublikos Seimas 2008 m. spalio 14 d. priėmė Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 2, 12, 16, 17, 18, 22, 29, 34 straipsnių pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo III skyriaus ketvirtuoju skirsniu ir 34¹ straipsniu įstatymą, kuriuo įtvirtino draudimą asmenims iki 18 metų turėti alkoholinių gėrimų, o viešojo maitinimo įmonės įpareigojo užtikrinti, kad prekybos alkoholiniais gėrimais vietose asmenys iki 18 metų nevirtotų alkoholinių gėrimų.
- Lietuvos Respublikos Seimas 2008 m. birželio 17 d. priėmė Lietuvos Respublikos darbo kodekso 104 ir 136 straipsnių pakeitimo įstatymą, kuriuo įtvirtino, jog priimant nepilnametį į darbą mokyklos raštiškas sutikimas būtinas tik mokslo metų laikotarpiu.
- Lietuvos Respublikos Seimas 2008 m. birželio 17 d. priėmė Lietuvos Respublikos piniginių socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymo 15 ir 22 straipsnių pakeitimo įstatymą, kuriuo įtvirtino, jog į šeimos pajamas, skaičiuojant pašalpų skyrimą, neįskaitomos mokinių, kurie mokosi dieninėse bendrojo lavinimo mokyklose, atostogų metu uždirbtos pajamos.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2008 m. birželio 18 d. nutarimu Nr. 645 patvirtino Valstybinės psichikos sveikatos strategijos įgyvendinimo 2008-2010 metų programą.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2008 m. balandžio 24 d. nutarimu Nr. 392 patvirtino Nacionalinės smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams 2008-2010 m. programą.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2008 m. liepos 9 d. nutarimu Nr. 684 patvirtino Periodinėmis išmokomis priteisto išlaikymo sumos ir atlyginamos žalos indeksavimo tvarkos aprašą.
- Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. rugpjūčio 11 d. įsakymu Nr. ISAK-2326 „Dėl įgaliojimų suteikimo“ apskričių viršininkų administracijų valstybinės švietimo priežiūros skyrių vedėjai, specialistai ir švietimo įstaigų vadovai bei jų pavaduotojai buvo įgalioti surašyti administracinių teisės pažeidimų protokolus už rūkymą vietose, kuriose pagal įstatymus draudžiama tai daryti, bei už kliudymą jaunimui iki 16 metų lankyti mokyklą.
- Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. vasario 8 d. įsakymu Nr. ISAK-353 „Dėl mokinių registro steigimo, jo nuostatų patvirtinimo ir veiklos pradžios nustatymo“ buvo patvirtinti Mokinių registro nuostatai, kuriuose buvo nustatyta, jog duomenys ir dokumentai renkami, kaupiami, apdorojami, sisteminami ir saugomi apie mokinius, kurie mokosi mokykloje, vykdančioje ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio, vidurinio ugdymo ir profesinio mokymo programas.

- Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2008 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. V-1288 patvirtinta 2009-2012 metų priklausomybės ligų gydymo programa.
- Siekiant užtikrinti ilgalaikės psichosocialinės reabilitacijos paslaugų plėtrą regionuose vaikams, turintiems elgesio sutrikimų, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. rugsėjo 23 d. įsakymu Nr. ISAK-2631 buvo sudaryta darbo grupė priėmimo kriterijams į Švėkšnos, Šiaulių ir Vievio sanatorines mokyklas parengti.
- Siekiant įvertinti priklausomybės nuo alkoholio Lietuvoje mastą, priežastis bei pasekmes, gydymo nuo priklausomybės, socialinės ir psichologinės reabilitacijos, socialinės integracijos galimybes bei paslaugų prieinamumą ir kt., Socialinės ekonomikos institutas atliko tyrimą „Pagalbos asmenims, sergantiems priklausomybės nuo alkoholio ligomis, priemonės ir sistema Lietuvoje“.
- Parengtas Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamos viešosios informacijos poveikio įstatymo pakeitimo įstatymo projektas Nr. XIP-110.
- Parengtas Kino įstatymo 10 ir 12 straipsnių papildymo įstatymo projektas Nr. XIP-111.
- Parengtas Administracinių teisės pažeidimų kodekso 214, 214¹⁹, 224 ir 259¹ straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymo projektas Nr. XIP-112.
- Rengiama Nepilnamečių justicijos 2009-2013 metams programa, kurioje numatoma spręsti vaikų socializacijos centruose gyvenančių nėščių ir pagimdžiusių bei auginančių savo vaikus nepilnamečių problemas, vykdyti švietimo kampanijas apie vaikų socializacijos centrų veiklą ir juose teikiamą pagalbą.
- Siekiant išvengti naujagimių nužudymo ir palikimo pavojingose gyvybei ir sveikatai sąlygose, vykdomos diskusijos dėl anoniminio kūdikių palikimo saugioje aplinkoje.

Atsižvelgdama į ataskaitinių metų veiklos rezultatus, atliktus tyrimus vaiko teisių apsaugos srityje bei pastebėtas problemas, vaiko teisių apsaugos kontrolierė **siūlo**:

1. Tobulinti vaiko teisių apsaugos institucijų sistemą bei jų veiklą reglamentuojančius teisės aktus. Parengti naujus Vaiko teisių tarnybų bendruosius nuostatus, patvirtinti jų struktūrą, parengti pavyzdinius Tarnybų valstybės tarnautojų bei darbuotojų pareigybų aprašymus ir nustatyti pareigybų skaičių, atsižvelgiant į savivaldybės teritorijoje gyvenančių vaikų skaičių.

2. Atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekse numatytų sankcijų tėvams, globėjams (rūpintojams) ir kitiems asmenims nepakankamą efektyvumą, spręsti klausimą dėl alternatyvių poveikio priemonių taikymo (numatyti įpareigojimą išklausti tam tikrus kursus, dalyvauti mokymo programose ir pan.).

3. Siekiant efektyvaus ir savalaikio reagavimo į vaiko teisių pažeidimų atvejus, sprendžiant vaiko teisių ir jo teisėtų interesų užtikrinimo problemas, užtikrinti, kad socialiniams pedagogams ir Viešosios policijos specialistams (nepilnamečių reikalų policijos pareigūnams) nebūtų perduodamos jų pavyzdiniuose pareigybų aprašymuose nenumatytos funkcijos.

4. Iš esmės tobulinti teisinį socialinio būsto nuomos reglamentavimą, atsižvelgiant į socialinio būsto nuomos, kaip valstybės socialinės paramos pažeidžiamoms ir materialiai neapsirūpinusioms šeimoms (asmenims) paskirtį.

5. Siekiant vieningos praktikos formavimo, inicijuoti diskusijas dėl asmenų, turinčių teisę į socialinio būsto nuomą, sąrašų sudarymo taisyklių, patvirtinimo poįstatyminių teisės aktu bei galimybės patvirtinti tipinę socialinio būsto nuomos sutarties formą ir nustatyti standartines šių sutarčių sąlygas arba rekomendacijų šių sutarčių sudarymui parengimo.

6. Spartinti naujos redakcijos Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso priėmimą.

7. Inicijuoti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso nuostatų dėl vaiko amžiaus, nuo kurio jis gali duoti sutikimą lytiškai santykiuoti, pakeitimo projekto svarstymą Lietuvos Respublikos Seime bei priimti galutinius sprendimus.

8. Atnaujinti diskusijas dėl nepilnamečių amžiaus, nuo kurio jie gali dirbti atostogų metu, sumažinimo.

9. Skatinti vaikų apklausos kambarių prie aukštesnės pakopos policijos komisariatų (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio) funkcionavimą.

10. Svarstyti galimybę imtis priemonių didinti pedagoginių psichologinių tarnybų skaičių, įsteigiant pedagogines psichologines tarnybas visose likusiose miestų (rajonų) savivaldybėse. Svarstyti galimybę keisti pedagoginių psichologinių tarnybų kompetenciją, numatant galimybę šioms tarnyboms teikti pagalbą vaikams, nukentėjusiems nuo smurto (steigiant klinikinių psichologų etatus).

11. Taikyti įvairias lengvatas ar kitomis priemonėmis skatinti socialinių pedagogų, psichologų ir kitų specialistų įsidarbinimą vaikų socializacijos centruose, pedagoginėse psichologinėse tarnybose, ikimokyklinio ugdymo įstaigose, bendrojo ir profesinio lavinimo įstaigose, ypač atokiose vietovėse (kaimiškuosiuose rajonuose).

12. Tobulinti visuomenės informavimo priemonių veiklą reglamentuojančių įstatymų nuostatas, priimti poįstatyminius teisės aktus, numatančius kompiuterinių žaidimų žymėjimo tvarką, skatinti internetinės žiniasklaidos savireguliaciją ir tarpinstitucinį bendradarbiavimą užtikrinant vaikų apsaugą nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio internetinėje erdvėje.

13. Stiprinti paramą neįgaliems vaikams, jų šeimoms bei plėtoti kompleksinę specialiąją pedagoginę, psichologinę, socialinę pedagoginę, specialiąją pagalbą specialių poreikių vaikams, pritaikyti mokymo bazę. Savivaldybėse plėtoti socialinių paslaugų įstaigų tinklą, užtikrinti paslaugų prieinamumą pagal vaiko gyvenamąją vietą.

Sudaryti finansines galimybes bendrojo lavinimo mokyklų vadovams steigti specialiųjų pedagogų, logopedų, psichologų, mokytojų padėjėjų ir kitų specialistų etatus.

14. Užtikrinti valstybinį pagalbos koordinavimą nepilnamečiams patyrusiems seksualinę prievartą, prekybos žmonėmis bei prostitucijos aukoms.

15. Paspirtinti Vaiko gerovės įstatymo projekto parengimą.

16. Atnaujinti diskusijas dėl Smurto prieš vaikus draudimo įstatymo priėmimo.

17. Gerinti ugdymo įstaigose įrengtų sveikatos kabinetų funkcionavimą, jų būklę, sudaryti tinkamas sąlygas visuomenės sveikatos priežiūros specialistų darbui, aprūpinant juos reikiamomis priemonėmis, siekiant užtikrinti ligų prevenciją ir gerinti moksleivių sveikatos būklę.

18. Skatinti teigiamą visuomenės nuomonę apie gausias (daugiavaikes) šeimas, plėtoti paslaugų šeimoms, auginančioms vaikus, tinklą.
